

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 10

София, срѣда 18 ноемврий

1931 г.

11. заседание

Вторникъ, 17 ноемврий 1931 година.

(Открито огъ председателя А. Малиновъ въ 16 ч. 45 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е :

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	185	телна околия и приемане решението на комисията за касиране изборитѣ въ селата Дорково, Ракитово, Корова и Нова-махала	187
Законопроекти:		2) Решение на бюрото, като се има предъ видъ вотътъ на Камарата за касиране избора въ три секции въ Фердинандска избирателна околия, до произвеждане на изборитѣ да не бѣдатъ допустнати въ Камарата като депутати нито г. Сапунджиевъ, нито г. Синигерски, който следъ касирането на тѣзи три секции може да се счита за избранъ. (Съобщение)	210
1) за удрѣжки върху заплатитѣ на държавнитѣ служители, на служителитѣ при изборнитѣ и при общественитѣ учреждения и пр. (Трето четене) .	182	Дневенъ редъ за следващото заседание	210
2) за измѣнение на алинея втора на чл. 7 отъ закона за снабдяване войската съ коне и други животни. (Първо и второ четене)	186		
3) за измѣнение и допълнение закона за прѣжитѣ данъци. (Първо четене)	187		
Изборъ — провѣрка. Продължение разискванията по избора, произведенъ въ Пещерската избира-			

Председателъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито. Пристѣпватъ нужното число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ народни представители: Алексиевъ Никола, Ангеловъ Иванъ, Ангеловъ Станъ, Апостоловъ Драгомиръ, Атанасовъ Русенъ, Близнаковъ Христо, Бойчиновъ Михаилъ, Дековъ Петко, Деневъ Сѣби Димитровъ, Джабарски Стоянъ, Димитровъ д-ръ Георги, Димитровъ Захари, Димчевъ Василь, Домузчиевъ Василь, Дичевъ Петко, Енчевъ Георги, Ецовъ Борисъ, Желябовъ Жеко, п. Захариевъ Захари, Ивановъ Борисъ, Илиевъ Илия, Казанаклиевъ Георги, Каназирски Георги, Каракашевъ Никола, Киселички Христо, Коевски Василь, Колевъ Петко, Косевъ Костадинъ, Куртевъ Иванъ, х. Лековъ х. Андрей, Лоловъ Сава, Лулчевъ Коста, Ляпчевъ Андрей, Мелнишки Боянъ, Милановъ д-ръ Кънчо, Мирски Христо, Молдовъ Янаки, Орозовъ Александъръ, Патеъ Симеонъ, х. Петковъ х. Георги, Петковъ Стефанъ, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Стоянъ, Рафанловъ Филиппъ, Русиновъ Костадинъ, Савовъ Сава, Свиначаровъ Добри, Славовъ Кирилъ, Стамболиевъ Никола, Станевъ Митю, Таслаковъ Цвѣтко, Христовъ Александъръ, Христовъ Димитъръ, Христовъ Трайко, Цачевъ Цачо, Червоковъ Георги, Чорбаджиевъ Петко и Янакиевъ Василь)

Бюрото на Камарата е разрешило отпускъ на следнитѣ народни представители:

- На г. Иванъ Куртевъ — 1 день;
- На г. Добри Свиначаровъ — 2 дена;
- На г. Василь Домузчиевъ — 3 дни;
- На г. Александъръ Христовъ — 1 день;
- На г. Стоянъ Филиповъ — 1 день;
- На г. Антонъ Пентиевъ — 1 день;
- На г. Митю Станевъ — 1 день;
- На г. Никола Стамболиевъ — 2 дена;
- На г. Раденко Рангеловъ — 1 день;
- На г. Рашко Маджаровъ — 5 дни; и
- На г. д-ръ Тодоръ Кулевъ — 3 дни.

Пристѣпваме къмъ точка първа отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за временни удрѣжки върху заплатитѣ на държавнитѣ служители, на служителитѣ при изборнитѣ и при общественитѣ учреждения и пр.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Н. Йотовъ (з): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ прибавкитѣ и поправкитѣ, приети на второ четене)

Г. г. народни представители! Комисията направи следнитѣ измѣнения и допълнения.

Въ алинея четвърта на чл. 1 следъ думитѣ „се включватъ“ комисията добави следния текстъ: (Чете) „Всички заплати и възнаграждения, които едно лице получава отъ държавни, обществени или автономни учреждения въ едно или различни качества“.

Въ чл. 3, алинея първа, комисията премахна думитѣ: (Чете) „участници въ фонда за пенсията за изслужено време, както и за служителитѣ при Българската народна банка“.

Въ чл. 4 комисията добави следнитѣ нови алинеи: (Чете) „Удрѣжкитѣ въ настоящия членъ не засѣгатъ военнопенсидитѣ-пенсионери, ако сборътъ на получава-нитѣ отъ тѣхъ пенсии не надвишава 3.000 л.“

„На пенсионеръ, който получава надници отъ държавно, обществено или автономно учреждение, процентътъ на удрѣжкитѣ както за пенсията, така и за надницитѣ ще се опредѣли по сумата, която ще се получи отъ събирането на пенсията и месечнитѣ му надници“.

Смисълътъ на допълнението къмъ алинея четвърта на чл. 1 е следниятъ: когато едно лице получава нѣколко заплати въ различни качества или получава една заплата и възнаграждения отъ други държавни, обществени или автономни учреждения, процентътъ на удрѣжкитѣ на такова лице ще се опредѣли, като се сумиратъ всичкитѣ тия възнаграждения и заплати и върху получената сума се

приложи съответният процент по таблицата, предвидена в чл. 1. Напримѣр, едно лице е народен представител и професор, получава като професор една заплата и като народен представител друга заплата: дветѣ заплати се събират и по общата сума, която ще се получи отъ тѣхъ, ще се опредѣли процентътъ, съ който ще бѣде намалена както едната, така и другата заплата.

Изхвърлянето на текста отъ чл. 3 алинея първа не значи, че ние искаме да изключимъ отъ удържки служителитѣ при Българската народна банка. Г. г. народни представители! Ние изхвърлихме тѣзи думи, но това не значи, че искаме да изключимъ отъ удържки заплатитѣ на служителитѣ при Българската народна банка. Смѣтна се, че има единъ плеоназъмъ и затова ги изхвърлихме, но смисълътъ на чл. 3 остава онзи, който азъ пояснихъ при второто четене на законопроекта, а именно, че предвиденитѣ въ чл. 1 удържки върху заплатитѣ ще засегнатъ както чиновницитѣ при Българската земеделска банка, така и чиновницитѣ при мина „Перникъ“ и при Българската народна банка.

Дветѣ алинеи, които прибавихме къмъ чл. 4, останаха така, както бѣха предложени на второ четене, само че се направиха редакционни поправки, за да се изясни по-добре онзи смисълъ, който се искаше да имъ се даде отъ самитѣ предложители. Комисията не прие да стане онази промѣна, която се предлагаше въ последния пасажъ на чл. 5 — да не се изключватъ отъ удържки пътнитѣ пари. Намѣри се, че ще има техническо неудобство и че ще бѣде несправедливо да не се изключватъ отъ удържки пътнитѣ пари. Спрѣхме се на онѣзи случаи, които ви казахъ при второто четене: на чиновникъ, който получава пътни пари за трета класа при командировка, ако му се направятъ 10% удържки, той ще трѣбва да харчи отъ джоба си, за да отиде въ командировка. Това ще бѣде явно несправедливо. Заради това текстътъ на чл. 5 си остана така, както бѣше приетъ на второ четене. Това сѣ измѣненията, които комисията направи въ законопроекта.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Данаиловъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Г. министре! Ние се съгласихме съ измѣненията, които се прочетоха отъ г. докладчика, но ние внасяте и измѣнения, които въ комисията намѣрихме, че сѣ смѣшани и излишни. Касае се за двама-трима професори. Не сѣ важни имената, но понеже разликата е само 400 л., не заслужава да се правятъ пертурбации въ закона и смѣтководството. Азъ не съмъ отъ тѣзи професори, но въ всѣки случай понеже въ комисията решихме друго, а тукъ се докладва друго, това трѣбва да се уясни. Азъ мисля, че народното представителство трѣбва да знае съображенията за това.

Р. Василевъ (д. сг): Въ 4 часа пакъ се събрахме.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Но безъ покана какъ може да се събира комисията? Ние свършихме съ законопроекта въ 1 часа и нѣщо; ако сте искали да направите промѣни, трѣбваше пакъ да поканите членоветѣ на комисията. Комисията не може да се събира безъ покана.

И второ, трѣбва да се обясни защо служителитѣ при Българската народна банка се изключватъ. Народното представителство трѣбва да знае защо става това. Азъ гласувахъ да се изхвърли текстътъ, но въ всѣки случай народното представителство трѣбва да знае това.

С. Омарчевски (з): Докладчикътъ обясни това.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Не е така, както го обяснява г. докладчикътъ.

Председателъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ С. Стефановъ: На бележката, която се прави отъ народния представителъ г. Данаиловъ, ще отговоря, че преди обѣдъ се съгласихме да се събере комисията въ 3½ ч. не по този законопроектъ — това е вѣрно — а по законопроекта, който е сложенъ на втора точка въ дневния дневенъ редъ. Обаче повдигна се въпросъ, и понеже комисията бѣше събрана, тя възприе това положение за професоритѣ-депутати, за да не се нарушава принципътъ, който се прокарва въ законопроекта. Касае се за нѣкакви 450 л., колкото ще се взематъ отъ най-големитѣ заплати, защото на професоритѣ-депутати ще се направятъ удържки не 12%, а 14%.

На бележката, която направи г. Данаиловъ за Българската народна банка, ще отговоря, че ние съ този законопроектъ не можемъ да измѣняваме законоположения ясни и категорични въ закона за Българската народна банка. Съображенията за това се цитираха въ комисията, за г. г. членоветѣ на комисията се уясни всичко и тѣ се съгласиха, че това не може да стане. Народната банка, обаче, отъ своя страна, като автономно учреждение, взема съответнитѣ мѣрки — прави сѣщитѣ удържки и се съобразява напълно съ прокаранитѣ положения въ настоящия законопроектъ. Но не може въ него да се каже изрично, че се правятъ сѣщитѣ удържки върху заплатитѣ на чиновницитѣ отъ Народната банка и, следователно, за сѣга се законътъ за Народната банка.

Това сѣ обясненията, които имахъ да дамъ по въпроса, който зададе г. Данаиловъ.

И. Симеоновъ (д): Вѣрното е, че ние продадохте Народната банка и затуй сега се изхвърлятъ тѣзи две думи.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ не съмъ продавалъ Народната банка. Това е клевета.

И. Симеоновъ (д): Да, да!

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Въпросътъ е, че и въ ваше време не можете да наложите това, което говорѣхте предъ избирателитѣ си. Нека да се знае какво става!

Председателъ: Пристъпваме къмъ гласуване.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ на трето четене законопроекта за удържки върху заплатитѣ на държавнитѣ служители, на служителитѣ при избирнитѣ, общественитѣ и автономни учреждения, както и върху пенситѣ за изслужено време за до края на финансовата 1931/1932 г., както се докладва отъ г. докладчика, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 3)

Точка втора отъ дневния редъ се прережда, понеже докладчикътъ не е готовъ.

Министъръ С. Стефановъ: Да се мине къмъ разглеждане на точка трета отъ дневния редъ.

Председателъ: Минаваме къмъ точка трета отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за измѣнение на алинея втора на чл. 7 отъ закона за снабдяване войската съ коне и други животни.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретаръ Т. Мечкарски (з): (Прочита изцѣло законопроекта, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 7)

Председателъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ по принципъ прочетения законопроектъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ-лейтенантъ А. Кисовъ: Г. г. народни представители! За да стане ясно за какво се иска тази поправка, ще обясня въ какво се състои работата. Чл. 5 отъ закона за снабдяване войската съ коне и други животни опредѣля, че предѣлната възраст за собствено офицерски конь е 16 години. Когато единъ конь, собственост на офицеръ, стане на 16 години, офицерътъ може да разполага съ него. Когато навремето се е прокарвалъ тукъ законътъ, въ чл. 7, въпрѣки желанието на г. министра на войната, по чисто спортивни изисквания, е била намалена възрастта за собствено офицерски конь отъ 16 години на 12 години, следъ което се дава правото на офицера да разполага съ своя конь.

Тѣй като службата изисква това, съ огледъ на изискванията на службата, а сѣщо така и по фискални и икономически съображения — за да могатъ да служатъ конетѣ по-дълго време — налага се да се направи тази поправка: да остане предѣлната възраст за собствено офицерски конь 16 години, както предвижда чл. 5, вмѣсто 12 години, както предвижда чл. 7.

Тѣй като въпросътъ не представлява Богъ знае какъвъ интересъ, и понеже това се изисква отъ службата, моля законопроектътъ, който се прие на първо четене, да бѣде приетъ и на второ четене.

Г. Т. Данаиловъ (д. ср): Искате да предложите спешностъ?

Министъръ генералъ-лейтенантъ А. Кисовъ: Да, предлагамъ спешностъ, понеже това е една дребна работа.

Председателътъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ предложението на г. министра на войната, да се даде спешностъ на законопроекта, да се разгледа и на второ четене, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретаръ Т. Мечкарски (з): (Чете)

„ЗАКОНЪ“

за измѣнение на алинея втора на чл. 7 отъ закона за снабдяване войската съ коне и други животни.“

Председателътъ: Моля, които приематъ заглавието на законопроекта, както се прочете, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ Т. Мечкарски (з): (Чете)

„Членъ единственъ. Въ текста на алинея втора на чл. 7 отъ закона за снабдяване войската съ коне и други животни да се зачеркне: а) „докато не е навършилъ 12-годишна възраст“ (между думитъ „държавата“ и „той“); б) „такъвъ собствено офицерски конь, когато навърши 12 години, може да бѣде продаденъ на пазара, обаче офицерътъ връща на държавата половината отъ направеното му при покупката съгласно чл. 7 намаление“ (следъ думата „законъ“).“

Председателътъ: Моля, които приематъ членъ единственъ, както се прочете, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка четвърта отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за събиране прѣжитъ данъци.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

(Подпредседателътъ Н. Шоповъ заема председателското мѣсто)

Замѣстникъ-секретаръ Н. Йотовъ (з): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 6)

Председателствувашъ Н. Шоповъ: Нѣма желаещи да взематъ думата.

Полагамъ на гласуване законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за събиране на прѣжитъ данъци. Които отъ г. г. народнитъ представители приематъ на първо четене предложението отъ г. министра на финанситъ законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка пета отъ дневния редъ: докладъ на комисията по провѣрка на изборитъ — разискване по избора въ Пещерската избирателна околия.

Има думата народниятъ представителъ г. Григоръ Чешмеджиевъ.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Г. г. народни представители! Дватама представители отъ нашата парламентарна група, които бѣхмѣ въ комисията, повдигнахме въпроса, че трѣбва, преди да се произнесе комисията, да се спазятъ правилата, които сѣ предвидени въ чл. 124 отъ избирателния законъ. Съображенията ни бѣха следнитъ. Истина е, че съдебниятъ следователъ въ Татаръ-Пазарджикъ, когато е разследвалъ оплакванията по пещерския изборъ, билъ направи едно съобщение на първия кандидатъ въ листата на Народната коалиция, г. Христо Статевъ. Обаче фактическиятъ кандидатъ въ Пещерска околия, г. Такевъ, поради отсъствие презъ това време отъ България, не е получилъ никакво съобщение и не е билъ поканенъ отъ съдебния следователъ, за да може да направи надлежнитъ възражения по направенитъ контестації. Знае се положително, че въ Пещерска околия кандидатъ фектически, а не формално, въ тая листа е билъ г. Владимиръ Такевъ. И ако ние искаме добросъвестно да погледнемъ на въпроса, кое лице трѣбваше да бѣде поканено, за да направи своитъ

възражения или да посочи своитъ доказателства, за да изясни въ единъ или въ другъ смисълъ ония работи, които сѣ констатирани, то трѣбваше да бѣде лицето отъ коалиционната листа, което действително ще дойде като представителъ на околията. А това лице е Владимиръ Такевъ. Понеже г. Христо Статевъ прие мандата отъ централната листа и вече цѣли месеци, отъ 20 августъ до сега, г. Владимиръ Такевъ заседава, ние, както въ комисията, така и въ подкомисията, казахмѣ, че трѣбва непременно да бѣде изпратено дѣлото на следователя, за да се спазятъ формалноститъ, които предвижда чл. 124 отъ избирателния законъ.

Въ конкретния случай стана и нѣщо, което представлява интересъ да бѣде изнесено въ Народното събрание. Тѣкмо за спазването на тия формалности по чл. 124 заинтересованиятъ избраникъ г. Владимиръ Такевъ е депозиралъ едно заявление до провѣрочната комисия и на това заявление — понеже съмъ въ тая комисия — видѣхъ, че г. председателътъ на комисията, народниятъ представителъ г. Милко Бечевъ, бѣ поставилъ резолюция: да се изпрати заявлението въ надлежната подкомисия и, докато подкомисията не се произнесе по въпроса, да не се внася въ комисията. Азъ влизамъ въ тази подкомисия и смѣтамъ, че надлежниятъ членъ-докладчикъ, опредѣленъ отъ бюрото на комисията да проучи и докладва въпроса въ комисията, не можеше да пристѣпи къмъ този докладъ преди да мине въпросътъ въ подкомисията. Лично азъ бѣхъ спокоенъ, че тоя изборъ — нека кажа, че въ известна смисълъ съмъ и малко заинтересованъ, защото тоже бѣхъ първи кандидатъ въ нашата листа въ Пещерска околия и искахъ да си кажа мнението — не може да мине въ самата комисия, докато подкомисията не се произнесе. И тѣкмо резолюцията на председателя на комисията г. Бечевъ ми даваше всичкото увѣреніе, че въпросътъ нѣма да бѣде отнесенъ въ пленума на комисията, додето тази резолюция не бѣде изпълнена. Обаче подкомисията, следъ като бѣ поставена тази резолюция отъ г. председателя, не се свика. Такова заседание ние не сме имали. Следователно, тази резолюция на председателя на комисията, поставена безспорно съ пълно знание на закона — уважено е искането на заинтересования кандидатъ — не е изпълнено и не е спазено постановлението на чл. 124. Подкомисията по-рано се бѣше произнесла по въпроса съ 3 на 3 гласа. Така поне ми съобщиха уважаемиятъ г. Кантарджиевъ, който тоже е въ тази комисия. И при това положение пита се: можеше ли, преди да отиде въпросътъ въ подкомисията и преди тя да се произнесе по него, да се докладва той въ комисията?

Наистина, въ комисията е билъ повдигнатъ тоя въпросъ, но азъ тогава не присѣтствувахъ, защото смѣтахъ, че до разглеждането му нѣмаше да се дойде, пъкъ си имахъ и други работи вънъ. Но на всѣки случай въпросътъ билъ повдигнатъ и комисията счела, че може да се произнесе въ това си заседание, въпрѣки резолюцията на председателя, макаръ да не е разгледанъ въпросътъ въ подкомисията.

Азъ мисля, г. г. народни представители, че въ конкретния случай комисията формално можеше да се произнесе по въпроса. Азъ не искамъ да погледна на въпроса толкова педантично. Комисията, която е отишла отъ себе си една подкомисия, безспорно не ѝ е дала повече права отъ тия, които има самата тя, а ѝ е дала — така е фактически — по-малко права. Затуй комисията може да разгледа тоя въпросъ. Но онова, което азъ искамъ да подчертая, то е, че не може да се процедира по тоя начинъ, по който се е процедира по случая, защото могатъ да станатъ издебавания, изнедади: безъ знанието на заинтересованиятъ кандидатъ и безъ знанието на всичките членове на комисията, могатъ да се прокарватъ — да не кажа контрабанда — избори презъ комисията. Не казвамъ, че въ случая е станало напълно така, но казвамъ, че въобще не бива да се процедира така. Въ случая трѣбваше да се спази резолюцията на председателя на провѣрочната комисия г. Милко Бечевъ, така както тя бѣ поставена, защото всички ние сѣ добра съвестъ смѣтахмѣ, че докато тая резолюция не се изпълни, или докато тя не бѣде по надлежния редъ отмѣнена отъ самата комисия, не може по-нататъкъ да се направи нито една стѣпка за преглеждането на този изборъ.

И затуй азъ смѣтамъ, че въ това отношение — дали съзнателно или неволно, не знамъ — е станало издебаване. Всѣки може да сѣди за себе си както ще, но азъ смѣтамъ, че по тоя изборъ не се процедира правилно. Резолюцията на председателя на комисията трѣбваше да бѣде изпълнена — подкомисията трѣбваше да се произнесе. Възможно бѣше подкомисията да намѣрѣше, че е за уважаване искането на заинтересования кандидатъ г. Такевъ и докладчи-

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 7.

кътъ да докладва въ комисията решението на подкомисията, че дѣлото по избора трѣбва да се изпрати въ Пазарджикъ, за да се направи съдебната анкета съгласно чл. 124 отъ избирателния законъ. Безспорно е, че при такъвъ единъ докладъ отъ страна на подкомисията, комисията можеше да реши да се направи тая анкета, защото мнението на отлъчената отъ комисията подкомисия е отъ значение за комисията. Ако това мнение не бѣше отъ значение, нѣмаше нужда да се създаватъ тия подкомисии, нѣмаше нужда тѣ да заседаватъ, за да подготвяватъ, така да се каже, следъ пълно проучване на въпроситѣ, своитѣ доклади за предъ самата комисия.

Ние въ комисията често пѣти върваме на докладчика само затова, защото смѣтаме, че 6 души народни представители, отлъчени отъ комисията, въ специалнитѣ заседания на подкомисията сѣ проучили основно въпроситѣ и правятъ докладитѣ си съ добра свѣсть. Ако този изборъ бѣше разгледанъ отъ подкомисията, докладчикътъ и можеше да се яви въ комисията и да каже, че подкомисията мисли тъй и тъй. При тая резолюция на председателя на комисията, подкомисията можеше да каже, че нѣма нужда отъ анкета, и комисията да вземе това решение, което е взела. Но подкомисията можеше да каже и друго: уважително е искането на г. Такева да се направи анкета. И азъ съмъ убеденъ, че при такъвъ докладъ на подкомисията, комисията щѣше да изкаже по-друго мнение.

Азъ смѣтамъ, че това решение на комисията, което се е докладвало отъ трибуната на Народното събрание по пещерския изборъ, формално може да е правилно, но това решение е взето чрезъ издебване, т. е. при неспазване всичкитѣ ония форми на процедиране, които сама комисията бѣше създала за себе си по провѣрка на изборитѣ. И понеже сѣ нарушени тия форми, азъ смѣтамъ, че и докладътъ, и решението на комисията не сѣ правилни.

Какво ние бихме могли да направимъ сега тукъ? Азъ не считамъ — макаръ да е доста правилно да се поддържа това — че трѣбва да върнемъ тоя докладъ отново въ комисията и да започнемъ отъ резолюцията на г. председателя: тая резолюция да се изгълъни, да отиде въпросътъ въ подкомисията, да се произнесе подкомисията, и натоварениятъ докладчикъ да докладва въ пленума на комисията мнението на тая подкомисия, като неокончателно, до произнасяне на цѣлата комисия. Може — и правилно е това да искаме ние — ако Народното събрание счита, че всички тия формалности въ една или въ друга смисълъ могатъ да бѣдатъ избѣгнати, при тия данни, които имаме, да се произнесе сега тукъ, да се спази текстътъ на чл. 124 и да се анкетира изборътъ. И понеже е станала вече една грѣшка и тоя изборъ е иззетъ изъ съдебнитѣ власти, въ компетенция е самото Народно събрание да си назначи парламентарна комисия, за да анкетира тоя изборъ.

Ето защо, отъ името на нашата парламентарна група и като членъ въ комисията по провѣрка на изборитѣ, азъ настоявамъ непремѣнно да се избере парламентарна комисия и да се анкетиратъ ония четири случая, за които се говори въ доклада — изборитѣ въ селата Ракитово, Дорково, Корово и Нова-махала. За тия четири села да се провѣрятъ оплакванията отъ една парламентарна комисия, да се отиде на самото мѣсто и да се види какво значение, въ една или друга смисълъ, иматъ ония нарушения, посочени въ заявленията, които сѣ дадени отъ заинтересованата страна, въ случая, струва ми се, отъ кандидата Докумовъ.

Доколкото азъ можахъ да хвърля погледъ на тия книжа въ изборното дѣло, мисля, че за селото Нова-махала провѣрката ще стане много леко, и онова, което ще се констатира, нѣма да бѣде отъ значение за Народното събрание, за да се произнесе, че изборътъ е билъ правиленъ или неправиленъ. То е едно турско село, азъ го познавамъ, ходилъ съмъ нѣколко пѣти и мога да ви кажа, че при изборитѣ на 21 юний. Сговорътъ е взелъ „правилно“ гласовѣтъ, въ тая смисълъ, че турското население е гласувало за хюкюмата, както и сега, ако станатъ избори, „правилно“ ще ги вземе Народниятъ блокъ.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): При общинскитѣ избори ги взе.

Х. Родевъ (нац. д): Въпросътъ се касае до това: употребени ли сѣ насилия, стреляно ли е въ бюрото, измѣннатъ ли е отъ бюрото застъпникътъ, битъ ли е и арестуванъ ли е? Този е въпросътъ, който ни интересува.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Въ с. Нова-махала нѣма подобно нѣщо, то е за Дорково. За Нова-махала има едно оплакване, че застъпникътъ на Народния блокъ, пещерецътъ Попчевъ, не го допуснали да отиде да си представи книгата. И отъ даннитѣ, които сѣ събрали, отъ самия Попчевъ, се вижда, че въ едно кафене нѣкой му

казалъ: „По-хубаво не се вестявай“. Той си събралъ книгата и отишълъ въ Батакъ. Това е. Действително, ако това може да има известно значение, нека да се провѣри на самото мѣсто. Това, за което говори г. Родевъ, то е за с. Дорково. Има събрани данни, че вънъ отъ селото, на около 1 клм., въ нивитѣ и въ градинитѣ, е станало едно заприщване на пѣти, т. е. заповѣдъ е била издадена, да не се допускатъ външни лица въ селото. И върху това има събрани безспорни доказателства, но, за съжаление, не на мѣстото, където става изборътъ, не въ самото бюро, а вънъ отъ селото. Добре е парламентарната комисия да провѣри въ какъвъ смисълъ е могло да се отрази това, което е било наредено за вънъ отъ селото, върху волята на избирателитѣ вънъ въ селото. И чакъ когато имаме този резултатъ, би могло да се каже нѣщо. Доколкото азъ си спомнямъ, Народниятъ блокъ е взелъ повече гласове, отколкото Народната коалиция въ с. Дорково — струва ми се съ около стотина гласа повече. Въ туй отношение се налага да се направи една провѣрка. Вѣроятното скандалъ, който е станалъ вънъ отъ селото, на около километъръ, километъръ и половина, не е могълъ да се отрази върху волята на избирателитѣ и, доколкото се е отразилъ, изглежда, че се е отразилъ въ вреда на правителствената листа, на листата на Народната коалиция.

Другото село, селото Корово, е отъ помаци. Азъ го познавамъ. Тамъ има само едно оплакване отъ Гуревъ, третиятъ кандидатъ въ листата на Народния блокъ. Той се оплаква, че не го допуснали до бюрото, но отъ констатациитѣ, които сѣ направени въ самия протоколъ, се вижда, че Гуревъ е билъ допустнатъ, че е влѣзълъ, че е трѣбвало да заяви, че е кандидатъ и като го познали, тогава сѣ го пустили. Но добре е да се направи провѣрка и за туй оплакване и да се види доколко се е отразило въ една или друга смисълъ върху редовността на избора. Добре е, парламентарната анкета да се зчимае съ този въпросъ.

Г. Мариновъ (з): А за това, че стражаръ е посегналъ съ ножъ и го е намушкалъ, прерѣзатъ му е дрехитѣ, какво ще кажете?

Г. Чешмеджиевъ (с. д): За Гуревъ ли? Азъ не зная това.

Г. Мариновъ (з): Вие го знаете много добре. Вие сте отъ Пещера. А че е стреляно въ съседната стая до изборното бюро, че стената е била паянтова и председателятъ не е чулъ — и туй ли не знаете?

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Не ми сѣ известни тѣзи нѣща.

Г. Мариновъ (з): Какъ не сѣ известни?

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Ако сѣ установени тия работи, трѣбва да бѣде провѣрено, доколко тѣ сѣ се отразили върху вота на избирателитѣ, доколко сѣ повлияли върху резултата отъ избора. Тѣмъ затова заслужава да се направи една анкета и ако действително анкетата ни донесе, че е имало съществени нередовности въ тия четири села и тия нередовности сѣ били отъ естество да повлияятъ върху вота на избирателитѣ, тогава да се произнесемъ върху касирането на изборитѣ въ тия села.

Но тъй, както се процедираше въ подкомисията и въ комисията, и безъ да сѣ напълно провѣрени даннитѣ, ще бѣде много рискувано Народното събрание да реши още сега да се касиратъ изборитѣ въ тия четири села. Ето защо азъ настоявамъ, да се избере една парламентарна комисия, която да провѣри редовността на изборитѣ въ тия четири села и тогава Парламентътъ да се произнесе.

А. Капитановъ (з): Съдебната властъ достатъчно не ги ли е анкетирала?

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Тя е разпитвала само едната страна.

А. Капитановъ (з): Това значи, че не познавате дѣлото.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Христо Статевъ не е посочилъ нито единъ човѣкъ.

А. Капитановъ (з): Кой му е кривъ, че не е посочилъ? Вие ли ще му ставате защитникъ?

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Не е въпросътъ кой му е кривъ. Той е единъ формаленъ кандидатъ. Ако е въпросъ слѣпешката да гласувате, гласувайте! Азъ за себе си казвамъ, че слѣпешката не мога да гласувамъ.

А. Капитановъ (з): Чл. 124 е спасенъ. Ако г. Статевъ не е посочилъ доказателства, никой не е виновенъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Вина ли ще установяваме, или изборъ ще утвърждаваме?

А. Капитановъ (з): Тая вина има ли връзка съ резултата отъ избора?

Г. Василевъ (д. сг): Г. председателю! Преди десетина минути запитахъ по телефона стенографското отделение, дали е започнало разглеждането на Пешерския изборъ и ми казаха, че още не е почнало заседанието, а пъкъ Пешерскиятъ изборъ е на пета точка въ дневния редъ. При това сутринята азъ бѣхъ заетъ до късно въ комисията по външниятъ дѣла и заради това едва сега дойдохъ. Ще моля да ми дадете думата да говоря по този въпросъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Никой не Ви прѣчи да говорите. Дебатитѣ не сѫ приключени.

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Григоръ Василевъ.

Г. Василевъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Понятно е, че азъ ще защитавамъ моя другаръ и, следователно, ще ме извините, ако азъ влѣза въ едни сѣждения по-интимни, по-човѣшки, до известна степенъ извънъ даннитѣ на самото дѣло.

Х. Родевъ (нац. л): Ще бждете по-пристрастенъ — това го разбираме.

А. Капитановъ (з): Когато е незаконно, държите на закона, а когато е законно, тогава пледирате за човѣщина.

Н. Пждаревъ (д. сг): А вие преди да изслушате човѣка, издавате присъдата си.

Г. Василевъ (д. сг): Азъ имамъ честта да бжда 18 години тукъ, въ тая зала, и досега не се намѣрилъ народенъ представителъ тукъ да ми отнеме думата. Нѣкога сѫ ставали сборишквания и боеве, но пакъ съмъ могълъ да говоря. Увѣрявамъ ви, че сега като ще говоря, абсолютно нѣмамъ намѣрение никого да предизвиквамъ. Азъ ви казвамъ предвазпително, че ще говоря въ полза на Такева. Това е известно, той е мой другаръ, редакторъ на в. „Прѣпорецъ“, и затуй слушайте ме както желаете, преценявайте моятъ думи както искате, но казвамъ да ме извините, ако се отвлѣка извънъ фактическата страна да кажа нѣщо повече.

По фактическата страна на въпроса нѣма да говоря много, защото г. Стойчо Мошановъ я обясни. Само четири сѫ селата, където се иска да се повторятъ изборитѣ. Моето мнение е, че случкитѣ въ тѣхъ сѫ много незначителни. Най-важна е случката въ с. Дорково — тѣкмо въ това село, въ което Сговорътъ е получилъ много малка частъ отъ гласовѣтѣ, а по-голямата частъ отъ гласовѣтѣ — грамадното мнозинство — е получилъ Народниятъ блокъ. Следователно, отъ гледна точка на промѣна на гласовѣтѣ нѣма особено значение. Заслужаватъ вниманието на Камарата показанията на шурей на Докумовъ, които показания сѫ въ пълно противоречие съ доклада на г. докладчика. Тия показания г. докладчикътъ не ги цитира, той ги отбѣгна. А тия показания, които сѫ отъ близъкъ човѣкъ на кандидата за народенъ представителъ, отъ човѣкъ, който е билъ въ самия автомобилъ, очевидно сѫ по-важни. И понеже не можете да го обвините, че е пристрастенъ къмъ насъ или че е искалъ да бжде полезенъ на Такева, може да дадете по-голяма цена на неговитѣ показания. Тѣ сѫ въ полза на нашата теза и отъ тѣхъ се вижда, че не се касае за особено нарушение, а за една разправия, предизвикана отъ това, че стражарътъ е ималъ заповѣдъ да не пуска външни лица, а не и да се прѣчи на агитацията въ деня на избора.

А. Капитановъ (з): Да не пуца външни лица и застѣпници.

Г. Василевъ (д. сг): Нѣма никакво оплакване, че имало нѣкакъвъ тероръ, че агитацията не е била свободна. Напротивъ, въ деня на избора сѫ ставали голѣми разправии.

Г. Мариновъ (з): Вие правили ли сте избори въ Пешерска околия, за да видите какъ се правятъ?

А. Капитановъ (з): Винаги тѣй се даватъ нареждания: външни лица и застѣпници да не се пускатъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Сговориститѣ сѫ казвали: „Съ пушки вземахме властта, съ пушки ще я дадемъ“.

Г. Василевъ (д. сг): Казвамъ, по този инцидентъ показанята на единъ отъ свидетелитѣ, за когото докладчикътъ не спомена, близъкъ на кандидата за народенъ представителъ Докумовъ, неговъ шурей, който е билъ въ автомобила, спрѣнъ предъ селото, сѫ отъ важно значение. Неговитѣ показания се пропуснаха отъ докладчика; позволете азъ да ги цитирамъ и да направя нѣколко размишления върху тѣхъ. Докато отъ показанията на разни свидетели, както ги цитира г. докладчикътъ, излиза, че стражарътъ чисто и просто е нападналъ съ огнестрелно оръжие и е наранилъ единъ отъ пътницитѣ въ автомобила, този свидетелъ, Иванъ Поповъ — шурей на г. Докумовъ — казва: (Чете) „Азъ, Заваринъ и стражарътъ се намирахме на равни далечини единъ отъ други въ формата на равно-страненъ тригълникъ. Стражарътъ, сочейки пушката ту къмъ мене, ту къмъ Заваринъ сѫ думитѣ: „Назадъ, назадъ, ще грѣмна“, въ това време грѣмна и другарътъ падна раненъ“.

А. Капитановъ (з): Когато е искалъ да отмѣсти дървото, за да мине автомобилътъ. Точно така.

Х. Родевъ (нац. л): Това маловажно ли е?

Г. Василевъ (д. сг): Другъ свидетелъ представя работата съвършено другояче. Стражарътъ не прави избори. Той е получилъ една заповѣдъ; можемъ да говоримъ, дали е законна тая заповѣдъ или не е.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Дали е въ връзка съ изборитѣ или не е.

Х. Родевъ (нац. л): Има ли свобода на изборитѣ — това ни интересува. Не ни интересува заповѣдта, тя може да е законна.

Г. Василевъ (д. сг): Гласували сѫ всички въ селото и изборътъ е билъ толкова свободенъ, че грамадното мнозинство е гласувало за опозицията.

Х. Родевъ (нац. л): Не е вѣрно! Азъ имамъ данни.

Г. Василевъ (д. сг): Ето резултатитѣ отъ избора. Въ с. Дорково блокътъ получава 304 гласа, а правителството 111.

Х. Родевъ (нац. л): А въ общинскитѣ избори на 1 ноември знаете ли колко имате? Блокътъ получава 399, а Сговорътъ нито единъ. (Възражения отъ сговориститѣ)

Д. Нейковъ (с. л): Какъ ли, аджеба, е станала тая работа? Оставете я!

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Значи, толкова сте имали довърше!

Н. Пждаревъ (д. сг): Значи и бившиятъ кметъ е гласувалъ за васъ! (Глъчка)

Г. Василевъ (д. сг): Това е единъ малъкъ инцидентъ.

Х. Родевъ (нац. л): Не е така! Вие намирате, че да се стреля върху единъ човѣкъ е малъкъ инцидентъ.

Г. Василевъ (д. сг): Като другаръ, азъ Ви предлагамъ приятелска анкета — само съ Васъ да отидемъ, за да се установи, че при последнитѣ избори е било възпрепятствено да се завѣри наша листа въ Дорково. Откъде ще вземемъ гласове тогава? То бива, бива, но толкова!

А. Капитановъ (з): Този инцидентъ даде обратни резултати за васъ.

П. Попивановъ (з): И въ Поповската околия въ нѣкои села нѣмаше завѣрени листи, но елате да направите анкета. Сговорътъ се пукна като сапуненъ мехуръ.

Г. Василевъ (д. сг): Азъ ще ви отговоря. Случаятъ сѫ общинскитѣ избори е по-прѣсенъ. Вие получихте въ тия избори всички гласове въ Дорково. Азъ предлагамъ анкета, за да се установи, че вие не позволехте да имае листа тамъ. Какъ ще имаме гласове тогава?

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Съгласни сме да се направя анкета.

Г. Василевъ (д. сг): Азъ съ всички не приемамъ анкета, а само съ хора, на които имамъ доверие.

И. п. Рачевъ (з): Мислите ли, че имате още партия? Нѣма вече партия Демократически сговоръ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Срамуватъ се хората да кажатъ, че сѣ сговористи.

Д. Нейковъ (с. д): Въпросътъ е сериозенъ, засрамете се!

И. п. Рачевъ (з): Отъ името на Сговора ли приказвате, г. Нейковъ?

Д. Нейковъ (с. д): Отъ името на свободнитѣ избори.

Г. Василевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Стражарътъ е изпълнилъ заповѣдта. Резултатътъ отъ изборитѣ, обаче, не е повлиянъ отъ този нещастенъ инцидентъ, защото до деня на изборитѣ нѣма абсолютно никакво оплакване, агитацията е била свободна, гласуването въ селото е станало редовно, оплаквания въ деня на избора за насилие въ изборното мѣсто — въ бюрото и около бюрото — нѣма, следователно това нарушение, даже ако го приемемъ за нарушение, не е отъ сѣществено значение за резултата отъ избора. Не може по такъвъ дребенъ поводъ да се касира изборъ, защото въ такъвъ случай можете да касирате, когато пожелаете. Азъ не говоря за единъ режимъ, говоря за всички режими.

Х. Родевъ (нац. л): Азъ ще Ви отговоря, но съжалявамъ, че не ще Ви има тукъ.

Г. Василевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Слушайтѣ въ другитѣ села сѣ още по-маловажни. Азъ трѣбва да ви напомня, че тукъ има два юридически въпроса.

Първиятъ въпросъ е за следствието. Единъ колега отъ Земледѣлския съюзъ каза, че следствието е предявено много редовно. То е предявено редовно спрямо г. Статевъ, а г. Такевъ е отсъствувалъ. Съгласно закона, единъ отсъствувашъ човѣкъ не може да бѣде третиранъ така, както вие искате. Щомъ като г. Статевъ не е изпълнилъ това, което може да изпълни г. Такевъ, значи, г. Такевъ фатално е пропадналъ. Хората за една дребна работа, за едно дѣло отъ 15 л. иматъ три инстанции, иматъ апелация, иматъ касация, а вие, Народното събрание, веднага ще кажете: Владимиръ Такевъ вѣнъ отъ Камарата, защото като е отсъствувалъ, не е могълъ да даде своето изложение и да посочи доказателствата си. (Възражения отъ мнозинството) Ясно е, че по една или друга причина г. Такевъ не е ималъ възможностъ да направи това.

Х. Родевъ (нац. л): По закона нѣма право да подава възражения. Страни се считатъ само избранитѣ — избрани сѣ г. Статевъ и г. Гичевъ — а не подгласницитѣ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. Родевъ! Вие сте се записали, моля, недейте прекъсва оратора.

Г. Василевъ (д. сг): Ще касирате г. Такевъ, макаръ да не е избранъ.

Н. Гавриловъ (нац. л): Ще касираме не г. Такева, а пещерския изборъ.

Г. Василевъ (д. сг): Пещерскиятъ изборъ не се касира, живи хора се касиратъ. Недейте приказва, че толкова формално се гледа на работата въ Народното събрание. Никой парламентъ въ свѣта не решава тая работа така, като-че-ли оперира съ мукавени кукли, съ фигуранти, съ манекени. Тукъ има живи хора, тукъ има отношения между партии, има отношения между носителитѣ на народенъ суверенитетъ. Не е изборътъ, който носи суверенитета, а избраното лице. Тукъ има лица, а не безличности. Въ всѣки случай г. Такевъ не е ималъ възможностъ да посочи доказателствата си.

Но да приемемъ, че формално г. Статевъ е трѣбвало да посочи всички доказателства, че г. Такевъ нѣма право да посочи нищо. Тогава вие сте предъ факта, че не е посочено нищо. Ние ви казваме: направете анкета, за да проверите. Ако има нѣщо да се посочи въ полза на г. Такевъ, защо ще му отнемете това право, когато Народното събрание е последната инстанция за касирането на единъ изборъ? Какво ви прѣчи да направите една

анкета, ако искате да видите истината, ако искате да бждете добросъвестни?

А. Капитановъ (з): Защото на г. Статевъ е дадено правото да посочи доказателствата.

Г. Василевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Вие не можете да искате да решавате въпроса само по даннитѣ на следствената преписка, когато знаете положително, че заинтересованата страна, вашиятъ другаръ отъ Народното събрание, по една или друга причина, не е ималъ възможностъ да посочи своитѣ контрадоказателства. Ето, ние сега ви казваме: искаме да ги посочимъ. Нима е вече фатално, нима е късно? Какво недоволно има отъ наша страна, когато ви казваме: хора явно извършили убийство, стреляли на улицата, има 10 души свидетели, очевидци, дава имъ се първа, втора, трета инстанция, проверяватъ се маса данни и доказателства, а сега, когато ние ви искаме една проверка, вие отказвате. Какъвъ аргументъ давате, че г. Такевъ не заслужава тая проверка? Не забравяйте, че г. Такевъ не е случайно лице. Г. Такевъ осемъ години е билъ народенъ представител.

А. Капитановъ (з): Влизалъ е въ Камарата по сѣщия начинъ, както и сега.

Г. Василевъ (д. сг): Г. Такевъ преди нѣколко години бѣше касиранъ.

Г. Бошнаковъ (з): И Стамболийски не бѣше случайно лице, но вие го убихте.

Г. Василевъ (д. сг): Г. Такевъ бѣше касиранъ заедно съ г. Малинова, който тогава стоеше начело на листата въ Пловдивската избирателна колегия. Листата бѣше касирана, защото на моравитѣ бюлетини — тогава както знаете бюлетинитѣ бѣха цѣтнѣ — печатарското мастило не било съвсемъ ясно и отъ Народното събрание се изтъквува, че избирателитѣ не могли да прочетатъ имената въ демократическата бюлетина, следователно изборътъ е нередовенъ и той се касира. По една случайностъ тогава г. Малиновъ бѣше избранъ и отъ Софийската избирателна колегия. Г. Малиновъ бѣше касиранъ отъ Пловдивската избирателна колегия, и ако не бѣше избранъ отъ София, щѣше да бѣде възгъ отъ Народното събрание.

Г. Такевъ преди години е достигналъ до най-високата стѣлба въ военно-сѣдебното ведомство. Той е билъ председателъ на Военния касационенъ сѣдъ. Той е достигналъ на това мѣсто не като партизанинъ, не по препорѣка, не по ходатайство, а като сѣдия, като докторъ по правото, като единъ известенъ воененъ юристъ. Не забравяйте, че Пещерска околия е свързана въ всѣко отношение отъ редъ години насамъ съ неговото име. Питайте който и да е, неговъ противникъ даже, отъ Пещерска околия, всѣки ще ви каже, че нѣма шосе, желѣзница, училище, обществена инициатива, било на общината, било на околията, кждето той, безъ огледъ на партии, безвъзмездно да не е работилъ, кждето неговото име да не личи въ основата на тѣзи инициативи.

П. Попивановъ (з): Това нѣма значение.

Г. Василевъ (д. сг): Има значение.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Нашиятъ уважения къмъ личността.

Г. Василевъ (д. сг): Пещерска околия не е свързана само съ името на Владимиръ Такевъ. Тамъ, може да се каже, отъ освобождението на България, особено отъ Стамболовия режимъ, се подвизаваше и неговиятъ старши братъ, единъ отъ най-виднитѣ представители на българската демокрация и на строителитѣ на съвременна България.

П. Попивановъ (з): Може ли така да се говори — на гърба на братъ си да става депутатъ?

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Защо говорите така? Той не Ви говори, че на гърба на братъ си става депутатъ.

А. Икономовъ (нац. л): Щомъ е толкова заслужилъ, народътъ пакъ ще го изпрати. Защо се боите?

Г. Василевъ (д. сг): Ние не се боимъ отъ нищо. Ако мислите, че азъ говоря отъ нѣкакъвъ нагонъ на страхъ, увѣрявамъ Ви, много се лъжете.

П. Попивановъ (з): Да, да, лъжемъ се!

Г. Василевъ (д. сг): Това не е страх; това е грижа да видимъ въ България единъ Парламентъ съ по-широки гърди, да не бжде тѣсногърдъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: На 9 юний защо не пожелите Парламента?

И. п. Рачевъ (з): Ако сте увѣрени, че хората въ Пещерска околия сѣ съ васъ, ако сте увѣрени, че тѣ сѣ привързани къмъ Сговора, какво ви прѣчи, че ще се произведатъ нови избори? Тѣ пакъ ще дойдатъ съ васъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не е така.

И. п. Рачевъ (з): Така е.

Г. Мариновъ (з): Значи, нѣмате вѣра въ себе си.

П. Стайновъ (д. сг): Нѣма психологическото настроение на общи законодателни избори. Това липсва.

Г. Мариновъ (з): Защо се съмнявате въ успѣха си отъ едни повторни избори, г. Стайновъ?

П. Стайновъ (д. сг): Вие пакъ въ Вашата околия даже прибрахте въ къщи кутията.

Г. Мариновъ (з): Не сме прибрали кутията въ нашата околия, а вие прибрахте кутията въ Вашата околия.

П. Стайновъ (д. сг): Въ Вашето село.

Г. Мариновъ (з): Съгласенъ съмъ на анкета по този въпросъ, г. професоре. Защо мълчите? Станете и кажете, че сте съгласни на една анкета. Нека двама народни представители отъ Парламента отидатъ и анкетиратъ случая. Защо дезертирате?

П. Попивановъ (з): Анкета иска г. Мариновъ. Защо дезертирате, г. Стайновъ?

П. Стайновъ (д. сг): (Къмъ Г. Мариновъ) Вие заедно съ кмета редовно ли извършихте избора? Кажете!

Г. Мариновъ (з): Много редовно. Казахъ: предлагамъ анкета.

П. Попивановъ (з): (Къмъ П. Стайновъ) Искатъ анкета. Защо не отговорите?

Г. Василевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Аргументътъ, че се боимъ да повторимъ избора, нѣма никакво особено значение, защото, ако имаше, тогава логически би трѣбвало да отидемъ много далечъ — да повторимъ всички избори — да правимъ нови избори всѣки месецъ, когато пожелаете. Азъ разбирамъ изборътъ да се повтори, ако г. Такевъ бѣше далъ освѣтленията си, ако бѣше извършено следствие при негово участие, ако даннитъ бѣха така убедителни, така силни, че изобщо да нѣмаше нужда отъ никаква друга провѣрка. Вие знаете, по другъ изборъ се взе решение да се повтори изборътъ въ нѣкои села, и ние даже не вземахме думата по този изборъ, като смѣтахме, че има достатъчно мотиви, които, при изпълнение на закона, могатъ да дадатъ основание за една оценка, макаръ и субективна, да се повтори изборътъ. Повтарянето на единъ изборъ не може да става безъ сериозно основание. Ние ви казваме, че при следствието по този изборъ не сте ни дали възможностъ да представимъ контра-доказателства. Следователно, не може да се даде абсолютна вѣра на това, което се казва въ следствието. Ами ако то не е вѣрно, ако то би могло да бжде опровергано, ако биха намалѣли тѣзи нарушения, за които вие говорите до такъвъ минималенъ размѣръ, който не позволява да се счита, че има съществени нарушения, защо ще повторите избора? Г. г. народни представители! Вие трѣбва да имате предъ видъ, че за да се касира единъ народенъ представителъ, трѣбва да има достатъчно основание.

Г. Мариновъ (з): Ние говоримъ тукъ за редовността на избора въ Пещерската избирателна околия.

Г. Василевъ (д. сг): Азъ мога да ви припомня какъ сме гледали ние при подобни случаи. Г. Ляпчевъ стана омразенъ на единъ отъ най-близкитъ си хора, младъ човѣкъ, на адвоката Сталийски, защото не допустна на никаква цена, въпрѣки решението на комисията, въпрѣки мнението на докладчика, да бжде касиранъ единъ изборъ. И едно интересно съвпадение на обстоятелствата — г. Такевъ,

който бѣше председателъ на комисията по провѣрка на изборитѣ, не позволи да се докладва този изборъ на г. Муравиевъ. Не сме го направили, както говорятъ противниците на Муравиева, поради нѣкакъвъ договоръ между насъ, не и затова, че той е ходатайствувалъ.

Г. Мариновъ (з): Реваншъ ли искате?

Г. Василевъ (д. сг): Не. Азъ изтъквамъ този случай, за да видите какъ сме гледали ние на подобни въпроси. Вие ще решите както желаете. Азъ бихъ желалъ да касирате и моя изборъ; ако имате особено желание за това, азъ бихъ искалъ да имате това удоволствие и заедно съ г. Такева да напустна това Народно събрание.

Отъ земледѣлцитѣ: А-а-а!

П. Попивановъ (з): Нито скръбъ, нито удоволствие ще почувствуваме.

Х. Родевъ (нац. л): Ние не желаемъ жертви. Какъ може да искате да ни доставите това удоволствие! Ние искаме да се конституира Парламентътъ законно. Нима току-така искаме да се лишимъ, въ общото дѣло, което вършимъ, отъ вашитѣ усилия и отъ усилията на г. Такева, ако той има право да бжде депутатъ?

Г. Василевъ (д. сг): Г. Родевъ! Азъ съмъ билъ малко повече време отъ Васъ въ Парламента и съмъ ималъ честта да говоря на парламентарната конференция въ Парижъ и да я закрия. Позволете да Ви кажа, че за престижа на този Парламентъ не бива да касирате избора на Такевъ. Касирате ли избора на Такева, вие ще убиете престижа на Парламента. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Отъ земледѣлцитѣ: А-а-а!

Г. Василевъ (д. сг): Касирайте го, ако желаете това!

П. Стайновъ (д. сг): Г. председателю! Искамъ думата.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: За какво?

П. Стайновъ (д. сг): За лично обяснение. Стана въпросъ за случката при общинския изборъ въ с. Джбене. Контестацията по общинския изборъ въ с. Джбене е подписана отъ председателя на демократическото бюро въ селото. Той казва, че изборътъ е нередовенъ и че бюлетинитѣ сѣ били преброени вечерътъ въ дома на господина. (Сочи Г. Мариновъ) Председателътъ на демократическото бюро, който е билъ начело на общоселската листа, казва това.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Сега ще ни скарвате ли?

Г. Мариновъ (з): Искамъ да отговоря на г. професора. Азъ приемамъ да направимъ една анкета, но моля думитѣ, които каза той, да бждатъ напечатани, защото онзи господинъ задъ г. професора е малко глухъ, та не може да чува. Вие казахте, че бюлетинитѣ сѣ броени въ моя домъ.

П. Стайновъ (д. сг): Въ дома на председателя на изборното бюро. Това се твърди въ контестацията, подписана отъ председателя на демократическото бюро въ селото.

А. Капитановъ (з): Вие казахте, че въ неговия домъ (Сочи Г. Мариновъ) сѣ били четени бюлетинитѣ.

Г. Мариновъ (з): Приемамъ, г. професоре, че бюлетинитѣ сѣ четени въ дома на председателя на изборното бюро. Ние, обаче, не въ с. Джбене сме правили народнишки избори, както се правѣха отъ 9 юний до падането на Сговора. Азъ приемамъ да се направи парламентарна анкета. Нека тя се извърши отъ депутати само отъ вашата страна. Нека дойдатъ да провѣрятъ.

П. Стайновъ (д. сг): Има контестация.

П. Попивановъ (з): Защо не приемете анкетата, г. професоре?

Г. Мариновъ (з): Кажете, г. Стайновъ, кои депутати да участвуватъ въ тая анкета?

Н. Пждаревъ (д. сг): Тѣзи, които ще направятъ анкетата на избора въ Пещерската избирателна околия.

П. Попивановъ (з): Жалко е, че единъ професоръ де-
зертиралъ отъ дълга си.

Т. Тонковъ (з): Народникъ на открито не излиза!

А. Капитановъ (з): Професорътъ не е виновенъ, но задъ
него има единъ глухъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народ-
ниятъ представителъ г. Никола Гавриловъ.

Н. Гавриловъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни
представители! Азъ се чудя на смѣлостта на ония го-
лѣми държавници, които се явяватъ предъ насъ и заявя-
ватъ, че, вземайки думата по пещерския изборъ, защита-
ватъ каузата на единъ свой приятелъ, на единъ свой дру-
гаръ. Азъ се учудвамъ и на декларацията, която се прави
отъ г. Григоръ Василевъ, а така сѣщо и отъ г. Стойчо
Мошановъ, въ началото, когато започваха своитѣ приказки,
че тѣ не разглеждатъ избора отъ фактическа страна и че
не оспорватъ всички нарушения, извършени презъ време
на изборитѣ въ Пещерската околия, но, заставайки на базата,
че не трѣбвало на никаква цена да се касира тѣхниятъ
другаръ Владимиръ Такевъ, искатъ въ качеството си на
неплатени негови адвокати да го защитятъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Тѣ говорятъ само като народни
представители.

Н. Гавриловъ (нац. л): Ако тѣ наистина искаха да за-
станатъ на тази база, да разгледатъ пещерския изборъ
само като народни представители, тѣ нѣмаше да правятъ
тази декларация още въ началото — че не вършатъ това
въ качеството си на такива, а въ качеството на негови
другари.

Н. Пждаревъ (д. сг): И като другари, и като народни
представители.

Н. Гавриловъ (нац. л): Много шумъ се вдигна около
пещерския изборъ. И на нашата група, групата на Нацио-
налибералната партия, се хвърли упрѣка, че иска на
всѣка цена касирането на този изборъ, затова защото ли-
цето, което щѣло да влѣзе въ Парламента, е човѣкъ отъ
нейнитѣ срѣди. Когато се застава на тази база, да се за-
щищава другарски г. Владимиръ Такевъ, не забравяйте, че
съ това се иска да се измѣсти въпросътъ. Защитницитѣ
на Такевъ искатъ да биятъ на чувства, тѣ искатъ да ка-
жатъ: само заради това, защото ще влѣзе единъ вашъ дру-
гаръ националибералъ, недейте, излага Парламента; не-
дейте жертвува престижа на Парламента само заради инте-
реситѣ на единъ вашъ другаръ; недейте, следователно, ре-
шава въпроса пристрастно. Така се поставя въпросътъ отъ
страна на приятелитѣ на г. Владимиръ Такевъ. И тѣ смѣ-
татъ, че ние веднага ще кажемъ: вѣрно е, за да не ни
упрѣкнете въ пристрастие, ние ще решимъ въпроса така,
както вие искате. Не, г-да, не така разглеждаме ние въ-
проса. И азъ изказвамъ моето съжаление, че такива го-
лѣми държавници, които имаха тунето да заявяватъ отъ
трибуната на Народното събрание, че излизатъ да защи-
щаватъ своя другаръ като негови другари (Нѣкои отъ
мнозинството рѣкоплѣскактъ), не заставатъ на базата, като
народни представители, да защитятъ престижа на народ-
ния представителъ, престижа на Народното събрание. Какво
правятъ тѣ? Неможейки да отрекатъ самитѣ факти, които
сѣ събрали въ следственото дѣло, слаби да противопоста-
вятъ нѣкои други факти на всичко онова, което е изне-
сено въ самото дѣло, тѣ търсятъ начинъ, способъ да от-
клонятъ вашето внимание даже съ закани, че ще ре-
визиратъ своето поведение като парламентарна група
на Демократическия съговоръ по отношение на пра-
вителството. Като че ли правителството досега е очаквало
подкрепата на парламентарната група на Демократическия
съговоръ за прокарване на всички ония мѣроприятия, които
то, въ изпълнение на своята платформа, иска да прокара,
и като че ли следъ тоя прецедентъ, който ще се създаде,
ако се касира пещерскиятъ изборъ, г-дата отъ Събора ще
станатъ истинска оппозиционна група, съ което ни заплаш-
ватъ. Не! Ние желаемъ да бъдете тамъ, кждето сте; ние
не желаемъ вашето приятелство, ние не желаемъ приятел-
ството съ нашитѣ врагове. (Рѣкоплѣскактъ отъ мнозин-
ството) Ние желаемъ да вървимъ изъ нашия пътъ — да
реализираме оная наша платформа, която ние, още преди
изборитѣ, си начертахме.

Азъ разбирамъ плача на другаритѣ на г. Такевъ —
г. Стойчо Мошановъ и г. Григоръ Василевъ — но не разби-
рамъ плача на г. Статевъ и на г. Григоръ Чешмеджиевъ,

които сѣщо така излизатъ да защищаватъ една погрѣшна
теза.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Азъ искамъ анкета, господине,
азъ не го защищавамъ.

Н. Гавриловъ (нац. л): Азъ ще дойда и до анкетата,
г. Чешмеджиевъ. Азъ ще прочета показанията на вашия
застѣпникъ — на застѣпника на Широкосоциалистичес-
ката партия — за да видите какви насилия и преследвания
е имало и срещу него въ селото, кждето вие сте го по-
ставили за застѣпникъ. А сега Вие ги отричате.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Азъ не ги отричамъ, а искамъ
да се провѣрятъ.

Х. Родевъ (нац. л): Каква по-голѣма провѣрка отъ сѣ-
дебната? Мѣродавна провѣрка е сѣдебната.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Анкета трѣбва. Не може така.

Х. Родевъ (нац. л): Анкета може да се иска когато сѣ-
дебното дирене не е пълно. Но когато има пълно сѣ-
дебно дирене, анкетата е излишна.

Г. Чешмеджиевъ (с. д): Поканвамъ г. Милко Бечевъ,
председателъ на комисията по провѣрка на изборитѣ, да
каже, каква е неговата резолюция. Недейте отбѣгва, г. Бе-
чевъ, станете и кажете.

А. Капитановъ (з): По-голѣма анкета отъ куршумитѣ
на стражаритѣ има ли?

Г. Мариновъ (з): По-голѣма анкета отъ нови избори
въ тия четири села нѣма. Защо се боите?

Н. Гавриловъ (нац. л): Г. г. народни представители!
Ако тѣ (Сочи сговориститѣ) заставатъ на тая база — да
защитятъ единъ свой другаръ — нима у насъ нѣма сили
да защитимъ и ние нашия другаръ? Но ние това не пра-
вимъ.

Г. Кръстевъ (д. сг): Тѣмко туй правите.

Н. Гавриловъ (нац. л): Ние искаме да констатираме са-
митѣ факти, да ги изложимъ предъ народното представи-
телство, за да видимъ, дали действително това, което се
говори отъ страна на представителитѣ на Демократическия
съговоръ, че не е имало тероръ, че не сѣ вършени беззакон-
ния, е вѣрно, или пъкъ, че действително сѣ вършени такива
беззакония и изборътъ е опороченъ.

Идвамъ на доказателствата. Г. г. народни представи-
тели! Когато г. Стойчо Мошановъ разглеждаше доказател-
ствата, събрани въ дѣлото, говорѣше, че наистина имало
извършени нѣкакви нарушения, обаче тия нарушения били
извършени отъ страна на частни лица, партийни лица, и че
както всички други партии пращали свои представители
да агитиратъ, така сѣщо и тѣхни хора агитирали между
избирателитѣ. Когато г. Стойчо Мошановъ съ всичката си
сериозностъ защитава тая теза, азъ бихъ спрѣлъ внима-
нието ви на показанията, които дава г. Статевъ, който пъкъ
застава на другата теза — че действително нарушения и
беззакония сѣ вършени, но за тия беззакония, които сѣ
били вършени отъ страна на органи на властта, послед-
нитѣ щѣли да отговарятъ предъ респективнитѣ сѣдебни
власти. И ето какъ заключава г. Статевъ (Чете) „Оплаква-
нията противъ органи на администрацията не се отнасятъ
до редовността на избора“.

Г. г. народни представители! Тогава, когато въ това
следствено дѣло има събрани такива очебиещи доказател-
ства; когато има инциденти и стрелба; когато има стрелби
въ самото изборно помѣщение; когато имаме арестуване
на застѣпници; когато сѣ правени обисквания и сѣ взе-
мани всички бюлетини отъ изборното бюро; когато сѣ били
чарани избиратели подъ строи, следъ като сѣ били
изваждани отъ кръмтитѣ и сѣ имъ били раздавани само
сговористки бюлетини, и сѣ завеждани въ изборното по-
мѣщение подъ конвой, за да гласуватъ — питамъ азъ:
това не сѣ ли нарушения? Това не сѣ ли престѣпления?
Това свободни избори ли сѣ? Не. Ако ми позволите
да спра вашето внимание по-подробно върху доказател-
ствата, които сѣ събрани отъ г. сѣдебния следователъ, и
ги чуете, вие просто ще се хванете за коситѣ и ще се за-
питате: наистина, ние преживѣли ли сме такъвъ тероръ въ
нашитѣ околии? И ние преживѣхме тероръ въ Самоковска
околия, кждето бѣше мобилизирано всичко, кждето бѣха
изпратени 60 души полицейски стражари въ помощъ на та-
мошната администрация — защото се избираше въ нашатъ

околия министър-председателят г. Ляпчев, който беше провален, въпреки че администрацията искаше на всяка цена да го избере. Но когато чета тия доказателства за терора във Пещерска околия, аз се хващам за главата и казвам: вярно е, че терорът въ нашата околия не е бил нищо пред терора на Пещерска околия, за който е събрал доказателства г. съдебният следовател. Сметам, че нито един от вас — нито пък предговорившият — би хвърлил съмнение върху заключителното постановление на съдебния следовател. Нека да излезе един от господата да хвърли упрък върху този съдебен служител, който не се е интересувал, при събирането на доказателствата, от партийната принадлежност на свидетелите. Ето какво казва той:

Първо. (Чете): „За село Дорково произтичат улики за вършени насилия спрямо кандидата за народен представител Борисъ Докумовъ отъ листата на Народния блок, който, отивайки за село Дорково, пътят му е бил препречен и той не е бил допустнат да влезе въ селото. При станалата разправа е бил тежко наранен един отъ придружаващите Борисъ Докумова въ автомобила отъ пещерския горски стражаръ Андонъ Андоновъ, който е бил поставен отъ кмета на село Дорково за пазач на пътя, за не пропуца агитаторите отъ Народния блок и въобще отъ опозицията“. Тогава на какво се основават Вашите думи, г. Григоръ Василевъ, че заповедта на кмета е била да не се пропускат само частни лица?

Г. Василевъ (д. сг): А бе, г-да, по тоя въпрос нма нищо положително. Заповедта или ще е за туй, или нма да е за туй. Има само улики. Тукъ може да има едно съмнение. Има нщо, което не е установено.

Н. Гавриловъ (нац. л): Заповедта е била да не се допускат агитатори отъ Народния блок и въобще никакъв агитатор отъ опозицията. (Пререкания между Григоръ Василевъ и нкои земледлци)

А. Капитановъ (з): (Къмъ Григоръ Василевъ) Уликите не са слаби, а са силни, защото има паднал човък тамъ, г. Василевъ.

Н. Гавриловъ (нац. л): Второ. (Чете) „Въ село Корово. Застъпникът на Народния блок Манолъ Сиришнички е бил възпрепятствуван отъ полицейския приставъ Савовъ въ продължение на два часа да заеме мстото си въ изборното бюро“.

Г. Василевъ (д. сг): Това нма нищо общо съ изборите.

А. Капитановъ (з): Какъ така? Щомъ като са върнати отъ пътя нашите агитатори и щомъ като не са допустнати въ изборното бюро нашите застъпници, това нма ли нищо общо съ избора?

Г. Василевъ (д. сг): Станалият инцидент е въ наша вреда. Загубили сме 100—150 гласа въ това село. Това нма голмо значение.

А. Капитановъ (з): Какъ да нма значение? Голмо значение има то за избора.

Г. Василевъ (д. сг): Ние сме загубили избора тамъ.

Нкой отъ земледлците: Сега ще го спечелите!

М. Райковски (з): Сега нма да убивате хора и ще спечелите избора! Бждете спокоенъ.

Н. Гавриловъ (нац. л): Трето. (Чете) „Въ с. Ракитово цигани и помаци са били групово заведени да гласуват отъ хора на Демократическия сговоръ. Въ сщото село са били издадени отъ общината и много удостоверения за снабдяване съ съдебни решения за гласувания на лица, безъ да са установени жители на селото.“

„Четвърто. Въ с. Нова-махла има обискрани избиратели и така заведени да гласуват, като има оплаквания, че е нарушена и тайната на гласоподаването. Има оплакване, че застъпникът Атанасъ Попчевъ не е бил допустнат въ изборното помещение“.

Г. г. народни представители! Когато следователят дава това заключение, той казва, че е извършил всичко това въ изпълнение предписанията на чл. 124 на избирателния законъ. И затова застъпваме тезата, че не е необходима никаква парламентарна анкета, а трбва да се приеме решението на комисията за касиране на пещерския изборъ. И въ това отношение за мотивъ може да ни послужи самото заключително постановление на следователя. Г. г. на-

родни представители! Когато са доказателствата, събрани отъ съдебния следовател, въз основа на чл. 124 отъ избирателния законъ, защо е необходимо за вас по-голмо убеждаване? Това би значило да нмате вбра въ тия събрани доказателства.

Какво става въ другите села? Азъ бихъ желалъ да ви процитирамъ само нкои отъ доказателствата, за да видите колко убедително се разправя за беззаконията, вършени отъ органите на властта. Това, което се разправя, че не знамъ кой си горски, Иванъ Поповъ и другият кандидат са се намидали въ единъ тригълникъ, нма абсолютно никакво значение. Самият факт, че представителите на Народния блок, заедно съ тхните кандидати за народен представител Гуревъ, са спрени и пътят бил препречен съ едно дърво и следъ това е стреляно къмъ този, който ги е придружавал, говори за всичко онова, което е вършено въ селото. Ако действително една власт, каквато е мстната общинска власт, е имала дързостта да посегне, да ограничи свободата на кандидата за народен представител въ лицето на Борисъ Докумовъ, който иде отъкъ, съ външни лица, вие можете да си представите, какви са били своеволията на органите на властта спрямо мстното население, спрямо това население, което тв познават и знаят неговите слабости.

Но идвамъ и до личните действия на г. Такевъ, за да се види, дали действително той е бездействувал. Г. г. народни представители, въ длото има доказателства за това. Един отъ свидетелите говори, какъ г. Владимиръ Такевъ е пристигналъ въ едно село, и следъ него е идвалъ автомобилът на Народния блок; автомобилът на Народния блок е бил спрени и, следъ като са правени известни сондажи, бил е допустнат да влезе въ това село само кандидатът за народен представител, а другите лица, които са го съпровождали, не били допустнати. Ясно е кой ще е заповѣдалъ да не се допустнат агитаторите на Народния блок въ селото. Какъ г. Такевъ е могълъ да направи това? Какъ той е позволилъ да се извърши едно такова беззаконие? Нима тамъ е границата между Турция и България, та да може кандидатът на Народния блок да бжде допустнат само до една линия и да не бжде допустнат да влезе въ селото, затова защото кандидатът на Демократическия сговоръ е вътре въ него?

Ето, виждате, какви са били указанията и напътствията, които са давани отъ страна на представителите на Демократическия сговоръ, и какви действия са се вършили спрямо представителите на Народния блок.

Но, г. г. народни представители, доказателствата са очебийни специално по инцидента, станалъ въ с. Дорково. Всички свидетели говорят, че горският не само е стрелял, ами е молил и другите, придружаващите, да стрелят; обаче те казват: „Ние отказваме да сторимъ това, защото не можехме да изпълнимъ една такава дива заповѣд“.

Какво става въ с. Ракитово? Г. г. народни представители! Типичен е случаят съ нарушенията, които са извършени въ с. Ракитово. Въ с. Ракитово, освенъ всички онзи беззакония, които са извършени отъ органите на сговористката власт, трбвало е да бжде извършено и едно беззаконие отъ органъ на съдебната власт. Въ с. Ракитово са издадени 33 решения за гласуване на цигани-катунари, които са пребивавали тамъ 2, 3 или 5 дни. Вие знаете, тия именно цигани, които може би насил са били накарани да отидат да вземат удостоверения отъ общината и следъ това са имъ издадени съдебни решения, за кого са гласували. А избирателният законъ дава право на всеки български гражданинъ да гласува въ друга община, ако се запише за жител на тази община, следъ като е преживъл най-малко шест месеци въ нея. Тогава може да му се издаде съдебно решение за гласуване. А вие имате типичен случай: 33 цигани-катунари, които са пребивавали въ селото 15—20 дни, най-много 1 месецъ, са снабдени съ съдебни решения да гласуват — за васъ е обяснимо и понятно за кого.

Но, независимо отъ това нарушение, което е извършено въ Ракитово съ издаването на 33 съдебни решения, има и други нарушения, извършени тамъ. Всички свидетели, до единъ, разправят, че избирателните книжки са се раздавали въ кръчмата на помощник-кмета, и заедно съ книжките били раздавани и бюлетините, и следъ това избирателите били заведени подъ строй въ изборното помещение.

Нкой отъ земледлците: Въ кръчмата на кмета или на помощник-кмета?

Н. Гавриловъ (нац. л): Това е ставало въ кръчмата на помощник-кмета Александъръ Вандевъ. За да засили това

твърдение, което се изнася във констатацията и което се потвърждава от всички свидетели, аз ще си позволя, г. г. народни представители, да цитирам какво разказват разпитаните турци и цигани от съдебния следовател след изборите. Ето какво говорят те.

Хасанъ Пехливановъ казва: „Отдохме. Ахмедъ Шерифовъ, Али Мустафовъ, Хасанъ Сюлемановъ, Ахмедъ Табоковъ и аз, въ общината, за да си вземемъ изборителните карти. Полицийскиятъ стражаръ Дончо Ив. Герасковъ и общинскиятъ стражаръ Кръстевъ ни въведоха въ една стая и ни обискираха. Следъ това ни дадоха бюлетини отъ Демократическия сговоръ и по двама, подъ конвой, ни заведоха въ училището, за да гласуваме. Това правеха съ всички хора отъ селото“.

Това ли е свобода на изборите, г. Григоръ Василевъ?

Г. Василевъ (д. сг): Мислите ли, че може да се върва на показанията на единъ циганинъ?

Нъкой отъ земледелците: Това сж вашите хора.

Г. Василевъ (д. сг): Българската камара стои по-високо отъ показанията на единъ циганинъ.

А. Капитановъ (з): На такива 33 души цигани вие сте дали съдебни решения, за да гласуватъ.

Г. Василевъ (д. сг): Искаме да се провери дали това не е лъжа.

Н. Гавриловъ (нац. л): Ако г. Григоръ Василевъ смъта, че всичко това е лъжа, може да дойде лично да го прочете въ досието.

А. Капитановъ (з): Ако те знаят, че така лошо вие ги атестирате, нъмаше да гласуватъ за васъ.

Н. Гавриловъ (нац. л): Втори, още по-типиченъ случай, г-да!

Нъкой отъ мнозинството: Г. Василевъ, те сж катунари, които нъматъ право да гласуватъ.

Н. Гавриловъ (нац. л): Разпитаниятъ свидетел Хасанъ Мустафовъ казва следното: „Когато отидохъ да си взема изборителната карта въ общината, акцизиятъ стражаръ Кръстевъ ме въведе въ една стая и ме обискира. Въ мене намъри бюлетина отъ блока. Той я взема и ме пита отъ къде съмъ я взелъ. Казахъ му, че съмъ отъ дружбата. Тогава той ми удари два шамара. После пещерскиятъ полицейски стражаръ ме заведе въ училището и ме застави да гласувамъ открито. И азъ гласувахъ явно“.

Затова, защото тоя човъкъ е взелъ бюлетини отъ дружбата, удриятъ му два шамара и го заставятъ да гласува открито! Това не е ли нарушение тайната на гласоподаването, г. Григоръ Василевъ?

Х. Родевъ (нац. л): Това сж дребни работи!

Н. Гавриловъ (нац. л): Или тръбваше още по-очебищи доказателства да имаме налице, за да може по такъв начинъ Вашата съвѣсть да заговори и вие да вдигнете ръка за касиране на пещерския изборъ? Или това сж все дребни работи! Ако това сж дребни работи, тогава кажете на кое друго обръщате внимание? Трупове ли тръбваше да има въ Пещерско, глави ли тръбваше да падатъ за да признаете открито, че има нарушение на тайната на гласоподаването?

Азъ не искамъ, г. г. народни представители, да ви занимавамъ повече съ тия въпроси, защото смътамъ, че има очебищи доказателства. Напр., какво е станало въ с. Коровъ? Тамъ отива застъпникътъ на Народния блокъ. Приставътъ го изважда отъ изборното помѣщение, завежда го въ съседната стая, бие го съ револверъ, стреля 5—6 пъти въ изборното помѣщение, взема му всичките бюлетини, затваря го и го държи два часа подъ арестъ, и едва когато дохожда единъ отъ кандидатите, който дава телеграма, че не е допуснатъ да влѣзе въ селото, тръбвало да се погримжатъ за арестуването и да го попитатъ къде е билъ досега; тръбвало е да му тчатъ вода, за да си измие очите съ слъзите, които е пролѣлъ въ тоя арестъ отъ побоя.

А. Капитановъ (з): Живъ ли остана?

Н. Гавриловъ (нац. л): Добре, че е останалъ живъ, за да каже тия работи, защото иначе нъмаше да се знаятъ.

И азъ смътамъ, г. г. народни представители, че оная вѣдница — така бихъ я нарекълъ — която се подхвърля отъ тая страна (Сочи сговористите), че тръбвало непременно да стане парламентарна анкета, не бива да се приема, защото за парламентарна анкета би имало мѣсто само въ случай, когато доказателствата, които сж събрани отъ следователя, не сж предявени на заинтересованите лица, или заинтересованите лица не сж поканени да представятъ своите доказателства, или въобще тия доказателства не сж толкова очебищи, толкова съществени, за да могатъ да убедятъ г. г. народните представители да приематъ касирането на този изборъ. Ако ние приехме да стане парламентарна анкета за Поповския изборъ, това го направихме, защото тамъ нъмаше следствено дѣло, защото тамъ не бѣха спазени постановленията на чл. 124 отъ изборителния законъ. Но тукъ, когато сж изпълнени всички формалности на изборителния законъ, когато сж показани заинтересованите да дадатъ своите доказателства и когато те сж една крайна небрежностъ се отклоняватъ да дадатъ показанията си, ние не можемъ да удовлетвориимъ техните прищѣвки. Ако търгнемъ по този пътъ, не зная дали дотогава, докогато се извърши тая парламентарна анкета, нъма да стане друго нъкое отказване и, въмѣсто г. Владимиръ Такевъ, да дойде друго нъкое трето лице, което, недоволно отъ тая парламентарна анкета, да иска нова такава и ние да се занимаваме вѣчно съ изборни дѣла.

Азъ смътамъ, че ние не трѣбва да се боимъ и ние сме въ правото си да искаме касирането на пещерския изборъ не за да защитимъ каузата на единъ нашъ другаръ — ние не заставаме на тая база — но отъ гледна точка на това, че ние, съ касирането на пещерския изборъ, ще осждимъ единъ престиженъ режимъ, ще осждимъ беззаконията, които сж вършени отъ Демократическия сговоръ, ще осждимъ този режимъ, който 8 години не знаеше какво върши и трѣбваше най-после народътъ да вдигне своята дланъ, за да му удари плѣсница и да му каже: вѣнъ отъ тая властъ — за да дойде народното управление на Народния блокъ. (Ръжкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствувашъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. Тодоръ Тонковъ.

Обаждатъ се: Нъма го.

Председателствувашъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. Христо Родевъ.

Х. Родевъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Пещерскиятъ изборъ повдигна повече страсти, отколкуто заслужаваше. Отъ речта, която чухъ отъ нашия другаръ г. Григоръ Василевъ, азъ извлѣкохъ впечатление, че тукъ се касае не толкова да бѣде разгледанъ въпросътъ отъ фактическа или юридическа гледна точка, че тѣзи две страни на въпроса — юридическата, правната, както и фактическата, съвсемъ не толкова интересуватъ г. Григоръ Василевъ, колкото другъ единъ мотивъ, който го движи. Той е: престижътъ, личността, голѣмото име и голѣмитъ заслуги, които изборниятъ, заседаващъ сега тукъ, г. Такевъ има въ Пещерската околия и едва ли не въ цялата страна.

Азъ мисля, че този въпросъ не трѣбва да бѣде третиранъ по тая начинъ. Отъ това мѣсто ние нъма да даваме атестация нито благоприятна, нито неблагоприятна за кандидата, за лицето, което е избрано. Ние не можемъ да се интересуваме отъ миналата дейностъ на г. Такевъ. Ние не можемъ да погледнемъ пристрастно и не можемъ да решимъ пристрастно тоя въпросъ, независимо отъ това, дали се касае въпросътъ за Владимиръ Такевъ или за неговия голѣмъ братъ, покойниятъ Михайлъ Такевъ, който, по мое мнение, има голѣми заслуги за страната, или се касае за една най-обикновена личностъ. Тукъ не е въпросътъ за даваме орденъ на семейството Такеви, нито да имъ издаваме патенти. Касае се за правилно преценяване на изборите, за начина, по който е произведенъ тоя изборъ. И ако избраното лице, което ще да бѣде то, съ колкото то голѣмо име и голѣми заслуги да бѣде, е попаднало въ Парламента въпрѣки волята на избирателите въ Пещерската околия, вие, г. г. народни представители, нъмате право да давате мандати, вие не можете да раздавате мандати. Вие тукъ не сте поизовани въ случай да давате концесия, да правите харизма. Вие сте поизовани, като разгледате личните по дѣлото, да се произнесете по съвѣсть, дали действително това лице правилно заседава тукъ, дали то има довѣрието на своите избиратели или не.

Поставяйки въпроса тъй, азъ ще се постарая, първо, да отблъсна едно възражение, което се прави по форма.

Г. Григоръ Василевъ, единъ действительно старъ парламентаренъ деецъ, когото азъ познавамъ още отъ студентската скамейка въ Университета и за когото, действительно, всъкога съмъ ималъ най-добро мнение, ме изненадва — не знамъ какъ да кажа — съ крайното свое пристрастие или съ крайно несериозното отнасяне къмъ въпроса за формата при разглеждането на тоя изборъ. Г. Василевъ и още единъ отъ преждеговорившиятъ оратори искатъ по формални причини този изборъ да не бѣде касиранъ. „Не може, казватъ, Народното събрание да се занимава съ него дотогава, докогато подкомисията не се произнесе, и дотогава, докогато тя не се произнесе, не е властна комисията въ своя пленумъ или Народното събрание тукъ да се произнася за правилността на избора“.

Г. г. народни представители! Разглеждайки този въпросъ отъ гледището на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, вие ще видите, че това свършено не е върно. Комисията по провѣрка на изборитѣ се състои отъ 36 члена и за удобство и експедитивностъ тя се разпредѣля на шестъ секции, но въ никакъвъ случай решението на секцията не може да бѣде задължително, нито е необходимо непременно да бѣде протоколирано, за да се внесе това решение въ комисията и отъ тамъ — въ пленума на Народното събрание. И понеже ние имаме решението на цѣлата комисия, мене ме удивлява, мене ми се вижда странна тази логика, че, следъ като вече имаме това решение на комисията, господата пледиратъ, че нѣма значение решението на комисията, щомъ нѣма решение на подкомисията. И понеже това е очевидно единъ абсурдъ, който не издържа абсолютно никаква критика, тѣ казватъ: навѣрно има издѣване и по единъ — г. Чешмеджиевъ не искаше да каже контрабанденъ начинъ, но въ всѣки случай каза тая дума — контрабанденъ начинъ — комисията въ своя плененъ съставъ е взела своето съответно решение! Азъ смѣтамъ, че когато има налице решението на комисията, формалната страна на въпроса е свършена. Това решение на комисията се докладва вече въ пленума на Народното събрание, и ние ще се занимаемъ по същество.

Г. Василевъ казва: „Вие не можете да се занимавате съ този изборъ още и затова, защото не сѣ изпълнени разпорѣдитѣ на чл. 124, алинея последна, отъ избирателния законъ“. Ще ми позволите да ви прочета последната алинея на чл. 124 отъ избирателния законъ. Тя гласи: (Чете) „И въ единия и въ другия случай подалитѣ заявления противъ правилността на избора, както и избранитѣ кандидати, се считатъ за страни въ спора и се призоваватъ отъ следователя да представятъ доказателствата си въ 7-дневенъ срокъ отъ получаване съобщението“. Следователно, когато е подадена контестація, съдебниятъ следователъ прави своя анкета, прави свое разследване. Но, за да не бѣде следственото дѣло едностранчиво, за да не се помисли, че може да бѣде злоупоставено едно лице въ него, законътъ постановява, че има страни въ този следственъ процесъ. Важенъ е въпросътъ: кои сѣ страни въ следствияния процесъ? Страни въ този следственъ процесъ сѣ ония лица, които сѣ подали контестацията, и всички избрани въ околията народни представители. При тоя ясенъ текстъ на закона, не мога да не изкажа своето учудване, че г. Григоръ Василевъ, когото познавамъ отъ четвъртъ вѣкъ, може да дойде на тази трибуна да счита, че не е изпълнена формалността — че на г. Такевъ, който не е избранъ — избранъ е г. Статевъ — е трѣбовало да се предяви следствието. Ами ако г. Такевъ днесъ сезира бюрото на Народното събрание съ едно заявление за оставка и ако, преди ние да разрешимъ въпроса за правилността на този изборъ, тукъ дойде неговиятъ подгласникъ, ще поддържате ли, г. Василевъ, че следствието трѣбва да бѣде предявено и на всички подгласници, които иначе, може би, никога нѣма да видятъ какъде се отварятъ вратитѣ на Народното събрание?

Г. Василевъ (д. сг): Ако вие искате да касирате избора въ Пещерската избирателна околия, ако вие имате възможностъ да направите новъ изборъ, вие пакъ трѣбва да дадете възможностъ да се провѣри. Това е редътъ. Но защото вие искате него да касирате, ще поддържате това при всички случаи. Тукъ не е мирови съдъ, а Парламентътъ. Дайте възможностъ да се провѣри.

Г. Мариновъ (з): Какво повече отъ това?

Г. Василевъ (д. сг): Не е станала провѣрка по една или друга причина. Дайте възможностъ да стане провѣрката!

П. Попивановъ (з): Я кажете, вие не сте ли подучвали свидетелитѣ?

Г. Василевъ (д. сг): Не съмъ подучвалъ никого.

П. Попивановъ (з): Вие подхвърляте на противната страна, че подучвала свидетелитѣ.

Г. Василевъ (д. сг): Вие ще направите политическо убийство, политическа екзекуция, ако касирате избора на Такевъ. Да, това е политическа екзекуция. (Възражения отъ мнозинството) Когато се касира единъ депутатъ, това е политическа екзекуция. Така се смѣта въ всички Парламенти въ свѣта. (Шумъ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

П. Попивановъ (з): Вашата властъ, която не е знаела ни законъ, ни мѣрка, тя е екзекутирала г. Такевъ. Вашиятъ околийски началникъ е взелъ участие, на него се сърдете. Той прави тая екзекуция. Ето отвореното писмо. (Показва го) Прочелъ ли го е г. Такевъ? То е до него. Да го прочете и да отговори.

С. Даскаловъ (з): А бе това сѣ две различни работи! Г. Такевъ е много добъръ човѣкъ, но изборътъ му е опороченъ.

Х. Родевъ (нац. л): Г. г. народни представители! Азъ не мисля като г. Григоръ Василевъ, че касирането на единъ депутатъ е политическа екзекуция. Азъ не съмъ съгласенъ съ него, защото, ако действительно това е тъй, тогава Парламентътъ губи своето значение. Ще трѣбва въ такъвъ случай да държимъ смѣтка, екзекутираме ли ние нѣкого и кого...

П. Стоевъ (раб): Ще трѣбва да се назначаватъ тогава депутатитѣ.

Х. Родевъ (нац. л): ... и съобразно случая, съобразно лицето, което ще се екзекутира, да се действува. Азъ не мисля така. Но ако това е така и ако въ дадения случай ще трѣбва да бѣде касиранъ г. Такевъ, азъ мога да ви увѣря, че това не е защото имаме нѣкакво *partie prise* срещу него. Азъ мога да ви увѣря, че това става не защото той принадлежи на Демократическия сговоръ. Отъ това мѣсто азъ декларирамъ, че бихъ се борилъ, че бихъ желалъ да се боря за правилното прилагане на закона, независимо отъ това дали се касае за човѣкъ отъ Сговора или се касае за комуниститѣ, или се касае за земледѣлцитѣ, или пъкъ за либералитѣ. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Отъ това мѣсто ние нѣма да търсимъ начини да се освобождаваме отъ политическитѣ си противници. И, най-после, ако е въпросъ да се освобождаваме отъ опасни наши политически противници, азъ смѣтамъ, че най-малко г. Такевъ е единъ отъ опаснитѣ ни противници, човѣкътъ, който ще постави на тѣсно парламентарното болшинство. Но тукъ се касае за една правилностъ, касае се за това, дали действительно, когато вие искате да елиминирате решенията на комисията, сте прави, и не се ли бонте въ такъвъ случай отъ една практика, която ще постави въ мѣжното положение не само насъ — защото ние не можемъ да бждемъ подведени, не можемъ да бждемъ заблудени — но която, увѣрявамъ Ви, г. Василевъ, не би правила честь на никого.

Г. Василевъ (д. сг): Достоянната практика на Парламента е да се анкетира и да се провѣри. (Възражения отъ мнозинството) Следователтъ пише, дава мнение и то отива при прокурора. (Шумъ)

Т. Бошнаковъ (з): То сѣ бива безсрамие, но като твоего не бива!

Г. Василевъ (д. сг): Следователтъ дава мнение и то се провѣрва винаги. Нѣма случай следствие да не се провѣри. Само вие не искате.

Т. Бошнаковъ (з): Нѣма случай на безсрамие като твоего!

П. Попивановъ (з): Когато има счупени ребра и бити хора!

Г. Василевъ (д. сг): Азъ съмъ навикналъ да ме ругаятъ, когато не ме познаватъ.

П. Попивановъ (з): Вие, сговориститѣ, сте навикнали да убивате. Сега, като ви касиратъ, ще търпите.

Г. Василевъ (д. сг): Направете и това, вървете по този път!

Г. Мариновъ (з): Пещерската околия е единствената, където вие казахте, че съ оружие ще вземете избора.

П. Попивановъ (з): (Къмъ сговориститѣ) Съ дѣлата си учудихте цѣлия свѣтъ.

Г. Василевъ (д. сг): Кои мои дѣла?

П. Попивановъ (з): Писатели като този, на когото вчера се чествуваше тържествено юбилеятъ, писаха, че турчинъ не е клалъ тъй, както кля Сговоритѣ.

Г. Василевъ (д. сг): Ще разискваме това по тронното слово или когато пожелаете.

П. Попивановъ (з): Той го каза, ние ли го казахме?

Г. Василевъ (д. сг): Има много по-голъми хора отъ Антонъ Страшимировъ. Да не мислите, че той е най-голъмиятъ въ България? Ние правимъ юбилей на всички писатели въ България — отъ най-крайнитѣ, комуниститѣ, до дѣснитѣ. За всички има мѣсто въ България. Писателитѣ нѣма нищо общо съ политиката. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

П. Попивановъ (з): Той рисува вашитѣ дѣла, дѣлата на Сговора. Вие виждате сега вашитѣ картини. Ако тѣ ви ужасяватъ, кой ви е кривъ? Така сте ги нарисували на времето.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Х. Родевъ (нац. л): Г. г. народни представители! Азъ желая да свършимъ по единъ въпросъ — по въпроса за формалното предявяване на следствието. Азъ желая да се разберемъ веднѣжъ завинаги, че лицата, които имаха право да искатъ да имъ бѣде съобщено следствието и да бѣдатъ поканени да посочатъ своитѣ доказателства, не сѣ подгласницитѣ, не е въ дадения случай г. Такевъ. Правото принадлежи — и този въпросъ е много важенъ — само на първоначално избранитѣ. И азъ ви поставямъ тъй въпроса: ако се яви едно лице, тоже подгласникъ, което би предявило едно искане, напимѣръ, подгласникътъ на г. Такевъ подаде формално заявление и каже: „Г. следователю! Азъ ви нося това заявление, соча Ви списъкъ на свидетели и желая тѣ да бѣдатъ разпитани“, и ако това е противъ волята на правоимания, на първоначално избрания, азъ се питамъ: не бихте ли били вие противъ, не бихте ли се вие обявили първи противъ това и не бихте ли казали: „Г-не! Вие като какъвъ се явявате да предявявате тѣзи искания? Съгласно чл. 124, само избранитѣ хора иматъ право да предявяватъ подобни искания“.

Х. Статевъ (нац. л. о): Г. Родевъ! Ако позволите, едно малко освѣтление. — Вие сте напълно правъ да давате тази преценка на въпроса, считайки, че отъ формална гледна точка и отъ гледището на закона следователтъ е направилъ онуй, което точно предвижда респективниятъ членъ отъ закона. Това е така. Обаче следъ тъй идва единъ вторъ фазисъ, по който ние, Парламентътъ, ще трѣбва тукъ да установимъ известна практика. Това се налага вследствие измѣненіята на избирателния законъ съ създаването на тъй наречената централна листа. И сега, г. Родевъ, когато ние сме въ втората фаза и самиятъ Парламентъ съ едно изрично решение е санкциониралъ моята декларация, че азъ приемамъ избора по централната листа, азъ единъ видъ се извличамъ отъ онова уязвено положение, създадено отъ подаденитѣ констатации по тоя изборъ и фактически, по силата на това, въ Парламента е г. Такевъ. И пита се сега, при създаденото положение и при измѣненіята на избирателния законъ, които съществуватъ, и при наличността на единъ текстъ, който фаворизира уязвения, ще трѣбва ли да му се даде възможностъ на него, при създаденото второ положение, да се обясни, защото той е нарочениятъ, или пъкъ ще трѣбва да се скриемъ задъ една формалностъ, която е имала предъ видъ други положения преди измѣненieto на закона съ създаването на тъй наречената централна листа? И следователно, като желаемъ въ духа на респективния членъ отъ избирателния законъ да дадемъ възможностъ на онзи,

който е засегнатъ въ случая, да се защити, трѣбва ли Парламентътъ, обсъждайки въпроса по сѣщество, да му даде възможностъ, и той на свой редъ да даде своитѣ изяснения, или пъкъ ще трѣбва да се справимъ съ положението, тъй както то се е наложило по силата на стария текстъ, или, по-право казано, съ положението преди създаването на тъй наречената централна листа? И този случай нѣма да бѣде пръвъ, г. Родевъ, по-нататъкъ ще имаме редъ такива случаи, и затова Парламентътъ ще трѣбва да усвои една практика по този въпросъ. Та тамъ е въпросътъ. Вие сте напълно правъ: формално сѣдѣтъ е трѣбвало да провъзгласи онoгoвa, който е избранъ. Но, по-нататъкъ, се явява въпросъ: когато провъзгласениятъ ще трѣбва да приеме избора си по централната листа и остане едно, тъй да се каже, свършено разголено положение, има ли той право, по силата на респективния членъ отъ избирателния законъ, да даде своитѣ обяснения и да се защити?

Х. Родевъ (нац. л): Г. г. народни представители! Моятъ приятелъ г. Статевъ грѣши. Въ всѣки случай г. Такевъ не е атакувано лице. Ако става дума за лице, което е атакувано, това сте вие, г. Статевъ, защото вие сте водили листата. Но тукъ даже не се поставя въпросътъ така: Статевъ, или Родевъ, или еди-кой си се атакува. Говори се по принципъ, кому следва да се направи съобщението, за да може да посочи своитѣ доказателства. Г. Статевъ смѣта, че като е приелъ другъ изборъ, въпросътъ се измѣства, и за онзи, който идва следъ него въ Пещера, именно г. Такевъ, се ражда правото той да сочи доказателства. Но, г. г. народни представители, законътъ не оставя мѣсто за подобни тълкувания; законътъ е много ясенъ, много категориченъ. Азъ не желая буквоедство, но не желая така сѣщо, тълкувайки закона, да го отмѣняваме; ние не можемъ да го отмѣняваме.

Законътъ, прочее, казва: (Чете) „Въ единия и въ другия случай подалитъ заявления противъ правилността на избора, както и избранитѣ кандидати“ и т. н. Само вие, г. Статевъ, сте лицето, което имате право да давате заявление и да сочите на доказателства и никой другъ. И това Ваше право е неотмѣняемо, то не може да се отстъпва. Вие и да приемете другия изборъ, както сте го приели, пакъ сте длъженъ морално да браните законността на Вашия изборъ. Защото, приемайки единия изборъ, отказвайки се отъ другия, вие не се освобождавате отъ задължението да браните контестирания изборъ. Вие и само вие сте лицето, което има право да сочи доказателства.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че този въпросъ е свършено ясенъ. И нека ми прости г. Статевъ, нека ми простятъ и всички преждеговоривши, но мене ми се чини, че това, което тѣ поддържатъ, е несериозно.

Това по формалната страна на въпроса.

Г. Григоръ Василевъ казва: „Отъ какво, прочее, се боятъ вие, болшинството? Защо не желаете да се хвърли нова струя отъ свѣтлина върху този изборъ? Защо се ползвате отъ вашето болшинство, за да лишите Парламента отъ участието на единъ голѣмъ общественикъ, какъвто е г. Такевъ? Защо правите уловки, съ които искате да откраднете мандата на единъ човѣкъ?“ Г. г. народни представители! Това не е така. Не може да се явява тукъ единъ народенъ представител съ искания, които не почиватъ на закона и като ги аргументира така, като че ние бѣгаме отъ отговорностъ и отъ свѣтлина, да ни кара да процедираме по начинъ, свършено противенъ на закона.

Въ кой случай е нужна анкета? И въ сѣщность какво значи анкета? Анкета значи провѣрка на факти. Да анкетирашъ известенъ случай значи да провѣришъ неговата достовѣрностъ. Върху това не може да има споръ. Но азъ ви питамъ: има ли въ дадения случай извършена анкета? Има. И то какво? Не анкета парламентарна, не анкета отъ трима сѣдии, не анкета отъ трима народни представители, между които единиятъ навярно ще бѣде съ свое *partie pris*. Ако поставимъ като анкетироръ г. Григоръ Василевъ, той, при всичкитѣ факти, които биха се констатирани, ще каже: „Незначителна работа“. Той ви прочете какъ стражарѣтъ насочвалъ пушката ту срещу едного, ту срещу другия, какъ стрелялъ, какъ наранилъ жертвата, какъ жертвата паднала облѣна въ своята собствена кръвъ, и пакъ казва: „Малка работа, дребна работа. Нима за такова нѣщо ще искате да признаете избора за опороченъ?“ Г. Григоръ Василевъ, който очевидно е прощудиралъ цѣлото дѣло, се е натъкналъ на страшни факти, както изтъкна г. Гавриловъ, повече отколкото въ неговата околия и въ моята околия. Напр., отъ самото изборно помѣщение, отъ самата зала, където заседава изборното бюро, измѣква се застѣпникътъ, биятъ го, арестуватъ го въ съседна стая и въ мазе,

държат го не 2 часа, както казва г. Гавриловъ, а повече от 3 часа, шест пѣти стрелятъ въ неговата стая. Ако това не е опитъ за убийство, най-малко искали сѣ да убиятъ неговия духъ, неговата вѣра и готовността за борба; искали сѣ да убиятъ борческия духъ на опозицията. Азъ ще ви процитирамъ впоследствие поне частъ отъ тѣзи факти, за които пакъ г. Григоръ Василевъ казва, че сѣ дребна работа.

Прочее, анкетата може да бѣде два вида: или парламентарна, или сѣдебна. Безъ да искамъ да подбивамъ значението на една парламентарна анкета, не мога да не твърдя, че все пакъ сѣдебната анкета представлява не само достатъчна, но и много по-голяма гаранция. Защото азъ съмъ партизанинъ, и вие сте партизани, и може да се предполага, че личнитѣ и партийни чувства може да намѣрятъ мѣсто въ парламентарната анкета. Ето, Григоръ Василевъ казва: „Идвамъ тукъ да браня моя старъ приятелъ“. Може да се помисли, че и ние ще искаме да вкараме тукъ нашия приятелъ. Въ скобки казано, азъ високо протестирамъ срещу подобно предложение. Кой ще влѣзе въ Народното събрание вмѣсто Такева ни най-малко ме интересува. Ако поради тия съображения може да има и капка отъ съмнение въ мнението, което ще даде парламентарната анкета, за сѣдебната анкета има презумпция, предположение, което, ако искате, е неособено, че тя е коронна анкета, че нѣма друга анкета, която да представлява по-голяма гаранция за истината, че тя стои надъ всѣко съмнение.

Такава именно анкета е извършена въ случая.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Съ една разлика — че парламентарната анкета има свободата да се обръща къмъ доказателства, каквито намѣри за нуждни, а сѣдебната анкета — и азъ приемамъ, че тя е най-свършена — е ограничена въ предѣлитѣ на онѣзи доказателства, които и е посочила съответната заинтересована страна. Следователно, тя нѣма право да вика Васъ, да вика мене; тя има право да разпита само онѣзи, които сѣ посочени. Ето какъ е разликата. И понеже само едната страна тукъ е показала доказателства, втората страна остава безъ защита по този въпросъ. Сѣдѣтъ предполага всѣки пѣтъ две страни и правото, както на едната, така и на другата, да се защити.

Х. Родевъ (нац. л): Г. Данаиловъ! Азъ мисля, даже съ стѣснение, че отнехъ много отъ вашето ценно време въ разглеждане правилността на избора по отношение на странитѣ. Ако вие, като страна, не сте желали да се защитите, пропуснали сте сроковетѣ, дезинтересирали сте се отъ сѣдбата на този изборъ, ...

Т. Кънчевъ (д. сг): За Парламента нѣма срокъ.

Х. Родевъ (нац. л): ... ако г. Статевъ, или онова лице не е желало да посочи доказателства, това какво значи? Значи, че не е притежавалъ такива доказателства.

К. Караджовъ (з): Разбира се!

Х. Родевъ (нац. л): И, г. г. народни представители, макаръ че съ г. Статева, съ когото имамъ толкова годишна дружба, днесъ не сме на една банка, азъ никога не мога да предположа, че той недобросъвестно иска да изложи своия другаръ отъ избирателната листа — г. Такева — и тъкмо затова не е представилъ доказателства. Подобна недобросъвестностъ, подобно коварство азъ не бихъ могълъ да допусна въ никого, и най-малко въ него. Ако, следователно, той, когато е билъ предупреденъ отъ сѣдебния следователъ, не е посочилъ доказателства, то значи, че той, че вие, г-да отъ Сговора, не сте имали такива.

И после, г. г. народни представители, какви доказателства искате вие? Вие искате да представите доказателства за туй, че тамъ не се е стреляло ли?

К. Караджовъ (з): Че не сѣ убивали.

Х. Родевъ (нац. л): За туй, че не сте наранили никого ли? За туй, че не сте обградили селото ли? За туй, че не сте измъкнали нашия застѣпникъ отъ изборното мѣсто ли? (К. Караджовъ ржкоплѣска) Нѣма значение, г. г. народни представители, дали ржцетѣ на г. Такева сѣ чисти въ тая работа или не сѣ чисти. Най-подире, нека тоя въпросъ отъ лоялностъ не го засѣгамъ. Нѣма никакво значение, дали г. Такевъ е знаелъ или не е знаелъ, дали е инсцениралъ или не той тая работа, дали той я е подготвилъ или не, дали е знаелъ или не за туй, че нѣкои си горски или полицейски стражари стреляли, че приставѣтъ

стрелялъ въ самото изборно помѣщение, че оттамъ измъкватъ нашия застѣпникъ, че сѣ му затулили съ кърпа устата, за да не вика, че го вмъкватъ въ една стая и го биятъ. Да приемемъ най-подирѣ най-благоприятното, ...

Д-ръ И. Бешковъ (з): Че убийтѣ е останалъ живъ.

Х. Родевъ (нац. л): ... че г. Такевъ не е знаелъ нищо. Но насъ не ни интересува въпросътъ, знаелъ ли е той или не е знаелъ, виновенъ ли е той или не е виновенъ. Това може да интересува углавния сѣдъ. Насъ ни интересуватъ само фактитѣ. Насъ ни интересува само правилността на този изборъ: има ли факти, които опорочаватъ тоя изборъ, които го представляватъ като единъ незаконенъ изборъ; има ли данни, че волята на избирателя е била опорочена, че тя е била изнасилена, че избирателѣтъ не е могълъ да каже свободно своята дума — ето тоя е въпросътъ, който ни интересува. Въ това направление, г. г. народни представители, следъ всичкитѣ факти, които се изнесоха, азъ ще ви посоча само нѣколко, за да не приповтарямъ всички онѣзи факти, които се изнесоха тукъ. Ще ви посоча само нѣколко факти и ще поискамъ мнението на когото искате. Азъ ще направя тукъ арбитъръ г. Такева. Кажете ни, г. Такевъ, отъ значение ли е, ако нашиятъ застѣпникъ бѣде изхвърленъ или арестуванъ отъ изборното помѣщение? Има ли значение това, че полицейскитѣ приставъ Савовъ е арестуванъ застѣпника на Народния блокъ и го е изхвърлилъ отъ изборното помѣщение?

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Г. Родевъ! Отговорътъ ще Ви даде протоколътъ на изборното бюро. На бюрото е направено оплакване, и бюрото на самото мѣсто е направило дознание, и то пише въ своя протоколъ: „Нищо подобно не можа да се констатира“. (Възражения отъ мнозинството) Така пише въ протокола си изборното бюро, което е назначено по жребие отъ окръжния сѣдъ. Азъ не бѣхъ тамъ, за да питате мене, но ако е вѣрно това, което вие казвате, че е станало, азъ ще го порица. Та, казвамъ, когато се е донесло на бюрото за това, което се е говорило, а именно, че въ съседната стая до изборното помѣщение, въ което е било бюрото, е билъ арестуванъ застѣпникътъ, бюрото само е направило дознание върху това и цѣлото бюро подписва тоя протоколъ, въ който казва: „Такова нѣщо не можа да се констатира“. (Възражения отъ мнозинството)

А. Капитановъ (з): Г. Такевъ! Така се пише обикновено, защото хората на властѣта насила каратъ председателя на бюрото да каже, че нищо подобно не е станало.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Не е вѣрно!

А. Капитановъ (з): Какъ да не е вѣрно? Има много такива случаи. И изъ съмъ ималъ такива случаи. На моитѣ гърди сѣ опирали пушки.

Х. Родевъ (нац. л): Г. г. народни представители! Азъ съмъ доволенъ отъ отговора, който ми дава г. Такевъ. Защото г. Такевъ не можа да се не съгласи съ мене, че подобно преследство върху застѣпника на едно бюро е такова флагрантно, голямо нарушение, че то действително опорочва самия изборъ. Другъ би билъ въпросътъ, ако бѣше арестувано едно лице, даже и агитаторъ — азъ отивамъ по-далече, като твърдя и въ този случай, че избиритѣ не биха били свободни — но когато се арестува едно лице въ самото помѣщение, едно лице, което е вече членъ на изборното бюро, въ широкъ смисълъ на думата казано, защото той е застѣпникъ, г. Такевъ не можа да не се съгласи съ мене, че това е вече едно сѣществено опорочаване на този изборъ. Е добре, азъ не питамъ г. Такевъ, вѣрно ли е това или не. Азъ нѣмамъ никакво основание да не вѣрвамъ на г. Такевъ, но също така г. Такевъ не може да опровергае онѣзи факти, онѣзи данни, онѣзи доказателства — макаръ че г. Такевъ не ги слуша — които сѣ установени въ сѣдебната анкета отъ самия сѣдия-следователъ.

Отъ мнозинството: Ясно е, ясно е.

Х. Родевъ (нац. л): Между многото други нарушения, г. г. народни представители, за недопускане на застѣпника, за това, че застѣпникътъ, следъ като е излѣзълъ отъ ареста, е написалъ заявление, което е поискалъ да поднесе на председателя на бюрото, но това заявление е било скѣ-

сано и т. н., констатира се също така едно деяние, което е отъ извънредно голъмо значение; то сж обискиѣ на избирателитѣ въ самото изборно помѣщение.

С. Илиевъ (д. сг): И това не е вѣрно.

Х. Родевъ (нац. л): Кой се обаждатъ, че не е вѣрно?

С. Илиевъ (д. сг): Азъ. — Вие вземате факти, които не сж вѣрни. Ние казваме, че трѣбва да се провѣрятъ, за да се тегли заключение. Държите ли да бждатъ провѣрени?

Х. Родевъ (нац. л): Ние, г-не, говоримъ на два различни езика съ Васъ.

С. Илиевъ (д. сг): Това е разликата между насъ и васъ.

Х. Родевъ (нац. л): Ние говоримъ, казвамъ, на два езика съ Васъ. Азъ Ви говоря, че за мене е фактѣ онова, което намирамъ въ следственото дѣло, и мене ми се струва, че Вие, принадлежащъ къмъ една партия, която е партия на законността и реда — ако наистина вашата партия е партия на законността и реда — трѣбва достатъчно да толерира и респектирате следствената и сѣдебната власти. Сѣдебната властъ е казала това — какво искате повече отъ туй?

Ц. Пупешковъ (д. сг): Ще остане либералитѣ да оправятъ правосѣдието! Вие достатъчно го зачитате! Васъ ще оставимъ да го оправите!

Х. Родевъ (нац. л): Азъ ще Ви отговоря.

А. Капитановъ (з): Все малко по-добре ще го оправятъ, отколкото народняцитѣ го оправятъ.

П. Попивановъ (з): Въ 24 часа сметоха всички окръжни сѣдии.

Х. Родевъ (нац. л): Г. г. народни представители! При това положение мене ми се струва, че не може да става никакъвъ споръ не за анкета; при тѣзи флагрантни нарушения, които сж извършени, изборътъ не е законенъ, нѣмаме единъ законенъ изборъ, изборътъ следва да бжде касиранъ.

Но азъ бихъ желалъ да не остана длъженъ на г. Пупешковъ, който смѣта, че ако либералитѣ биха били дошли, тѣ ще оправятъ правосѣдието по начинъ, както той желае да каже. Г. Пупешковъ! Колкото и да управляватъ либералитѣ, азъ ще Ви кажа, че никога нѣма да достигнатъ и сѣката на позорното ваше управление. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

П. Стайновъ (д. сг): Четете „Адвокатски прегледъ“.

Х. Родевъ (нац. л): Азъ ще Ви кажа, че ако има нѣкой правото да говори за редъ и законностъ въ тази страна, това най-малко сте вие, защото вие знаете, че не безъ ваше знание вие покрихте тази страна съ трупове, вие я окрѣпахте съ кръвта на най-добритѣ нейни синове. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Когато говорите за подобна алузия, г. Пупешковъ, азъ бихъ Ви препорѣчалъ, вмѣсто да правите подобенъ апострофъ, да вземете пепелъ и да посипете своята глава. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Нѣмате право да говорите за либералитѣ.

К. Караджовъ (з): Като казахте кръвъ, г. Цанковъ се засмѣ.

П. Попивановъ (з): Г. Пупешковъ! Какво направихте? Г. Статевъ сега ще се разсърди!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народния представителъ г. д-ръ Никола Думановъ.

Обаждатъ се: Нѣма го.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народния представителъ г. Еню Поповъ.

Е. Поповъ (з): Г. г. народни представители! Вече нѣколко заседания разискваме върху пещерския изборъ. Азъ не зная дали разглеждането на този изборъ би отнело толкова скъпо време на Народното събрание, ако не бѣше желанието на заинтересованата страна по всевъзможни пѣтици и начини да иска да докаже отъ трибуната, че не е достатъчно доказано всичко онова, което е станало въ

деня на избора. Следъ като народното представителство толкозъ дни имѣ възможността да изслуша всичко онова, което е станало въ изборния день по този изборъ, и всичко онова, което е станало въ изборния день по другитѣ избори, които вече разгледахме; следъ като се има предъ видъ цѣлата оази подготовка за произвеждането на изборитѣ, като се почне отъ знаменитото предупреждение на министъръ-председателя г. Ляпчевъ, че „на безумци властъ не дава“; следъ като при нашитѣ агитации ние слушахме полицаитѣ на г. Ляпчева да казватъ, че дори по единъ сговористъ да има въ село, властѣта не ще дадатъ — азъ не зная дали остана и капка съмнение у всѣки единъ отъ васъ, че действително въ деня на избора въ тѣзи четири села на Пещерска околия, за които се говори, сж извършени всички изнесени насилия. За мене е безспорно, че насилия е имало въ всички села, обаче отъ гледище на избирателния законъ комисията по провѣрка на изборитѣ намѣри, че въ тия четири села сж извършени такива насилия, каквито може би другъ пѣтъ Пещерска околия не е виждала.

Азъ може би не щѣхъ да взема думата по този изборъ, ако нѣмахъ случая презъ м. юлий да отида къмъ тоя край и минахъ презъ с. Корово, където именно е станало едно отъ най-големитѣ насилия върху избирателитѣ, особено върху кандидата на Народния блокъ и върху застъпника на сѣщия. На 20 крачки отъ изборното помѣщение е мостътъ надъ рѣката, която минава презъ селото. На моста е имало нахвърляни греди, билъ е просто барикадиранъ. Освенъ официалната полиция били докарани и хора отъ с. Лѣждене и другаде специално за изборния день.

С. Даскаловъ (з): Неотговорни фактори.

Е. Поповъ (з): Да, неотговорни фактори, които сж лѣгали, че следъ изборитѣ ще ги назначатъ за горски и полицейски стражари, за да дадатъ и тѣ услугитѣ си за правилното произвеждане на изборитѣ, споредъ разбиранията на Сговора. Отъ това, което се изнесе, нѣма никакво съмнение, че действително застъпникътъ на Народния блокъ Манолъ Сиришнички е билъ просто отвѣченъ отъ изборното бюро отъ пристава Сановъ и откаранъ въ една отъ сѣседнитѣ стаи, която има сношение съ друга вътрешна стая, където той е билъ затворенъ, пѣхната му е била кърпа въ устата, за да не може да вика, и е билъ битъ. И тогава, когато той е искалъ, разбира се, да се отбранява, приставътъ, за да го застави да не плаче, извадилъ пистолета и стрелялъ 6 пѣти въ тавана. Азъ самъ видѣхъ, къде куршумитѣ сж пробивали тавана.

Нѣкой отъ мнозинството: И смѣтатъ г. Такева за избраникъ на народа!

Е. Поповъ (з): Цѣли три часа следъ почването на избора кандидатътъ на Народния блокъ, Василь Гуревъ, не е билъ допуснатъ до изборното помѣщение, а въ това време всички шайкаджии въ това село просто насила сж карали всички избиратели да вървятъ да гласуватъ — по възможностъ по-скоро да гласоподаватъ по-големъ брой избиратели. И действително, знае се, че до 10^{1/2}—11 часа, отъ 300 души избиратели, сж гласоподавали 200 души. Всички тѣзи насилия, които сж извършени отъ страна на властѣта съ целъ да се попрѣчи на избирателитѣ въ това село да проявятъ свободно своята воля, сж безспорно извършени и въ всички други села на Пещерската околия, защото ние виждаме единъ организиранъ походъ срещу избирателитѣ въ изборния день. Въобще въ всички села полицейскиятъ и шайкаджийскиятъ апаратъ на Сговора е билъ въ пълнен ходъ. Азъ не ще цитирамъ тукъ отъ това отворено писмо (Сочи едно писмо), отправено до г. Владимиръ Такевъ отъ неговъ съгражданинъ, който не е привърженикъ на Народния блокъ, а е човѣкъ, който е билъ въ редоветѣ на Демократическия сговоръ, въ което писмо казва, че г. Такевъ, който поради своитѣ заслуги и своята голѣма известностъ въ Пещерската околия е билъ избиранъ въ миналото, при обиколката, която е направилъ, видѣлъ, че неговиятъ мандатъ е билъ загубенъ и нарежда чрезъ централното бюро на Сговора да се постави за водачъ на листата тогавашниятъ министъръ на земледѣлието.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Това го опровергава и г. Статевъ, и г. Смиловъ. Защо го говорите?

П. Попивановъ (з): Два пѣти го опровергавате, но се знае.

И. п. Рачевъ (з): Халваджия за бозаджия!

Е. Поповъ (з). Г. г. народни представители! Не ще ви отнемам повече времето, защото смѣтамъ, че за всички е ясно, какъ е билъ произведенъ този изборъ. Мене ми се струва, че при това положение на заинтересованата страна не остава нищо друго, освенъ да се позове на сѣнката, на паметта на заслужили покойници. Г. Владимиръ Такевъ е ималъ голѣмата заслуга, че е братъ на голѣмия държавникъ, сега покойникъ, Михаилъ Такевъ, но мене ми се струва, че ако той бѣше живъ, при това положение, както се изнасятъ тукъ даннитъ, и той би вдигналъ рѣка за касирането на избора въ Пещерска околия. (Рѣжоплъскания отъ мнозинството)

Крайно време е, г. г. народни представители, по-бързо да разгледаме всички останали избори, за да може най-после българскиятъ Парламентъ да се очисти отъ всички ония, които сѣж полицейски избраници, за да може българскиятъ Парламентъ да се издигне въ очитъ на българския избирателъ и българския народъ на онай висота, на която трѣбва да стои. Съ това ще покажемъ на цѣлия народъ, че каквото обществено положение да заема властникътъ, той не може съ насилие да изтрѣгва гласа на българския избирателъ и че Парламентътъ понататък не може да търпи хора, които не сѣж истински изразители на волята народна. (Рѣжоплъскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата г. Капитановъ.

А. Капитановъ (з): Г. г. народни представители! Смѣтамъ, че по този изборъ достатъчно много се говори и всестранно се освѣтли въпросътъ, който интересува Народното събрание. Азъ вземамъ думата само за да подчертая, че всичко онова, което се изнесе отъ преждеговорившиятъ, че въ четиритъ села отъ Пещерска околия — Дорково, Ракитово, Корово и Нова-махала — сѣж извършени голѣми нарушения на избирателния законъ, е вѣрно и че даннитъ, които сѣж събрани въ следственото дѣло, даватъ основание на Народното събрание, безъ да събира нови доказателства и да прави анкета, както се иска отъ противната страна, да се произнесе дали изборътъ е правилно произведенъ. Парламентарната комисия, както и следователътъ, сѣж се спрѣли на контестациитъ само за тия четири села, въпрѣки, че има подадени контестации и за много още други села, които сѣж цитирани въ следственото дѣло, което е предъ насъ. Въ това следствено дѣло е казано, че се прави издирване за извършени нередовности въ изборитъ за народни представители на 21 юний т. г., въ селата: Варвара, Ели-дере, Сантово, Семчиново, Голѣмо-Бѣлово и т. н. — изброяватъ се повече отъ 13—15 села. Въ края на краищата, обаче, следователътъ се спира само на тия четири села, въ които сѣж извършени голѣми престѣпления.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Г. Капитановъ, това дѣло е за Пазарджишката избирателна околия.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Може и за Пазарджишката околия да е, той ги знае наизустъ!

А. Капитановъ (з): Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че при тѣзи данни, които сѣж изнесени въ следственото дѣло, . . .

Н. Пѣдаревъ (д. сг): При тази грѣшка, която направихте!

А. Капитановъ (з): Грѣшка не съмъ направилъ. По това дѣло има много контестации, но следователътъ, на когото вие не искате да вѣрвате, се е спрѣлъ само на контестациитъ за тия четири села, изборитъ въ които искаме да касираме. Ние ще вѣрваме на съдебната властъ, а нѣма да вѣрваме на това, което искате да изтъкнете, че били разпитани цигани, които вие не третираете като български избиратели и български подданици.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Тѣ сѣж ваши свидетели.

А. Капитановъ (з): Тѣ не сѣж наши свидетели, тѣ сѣж свидетели на съдебната властъ. И вие имате право да си посочите свидетели; това право ви е дадено. По това ваше право искамъ да кажа две думи, макаръ, че всички говориха по него. На васъ се даде достатъчно време, за да развие те вашата теза, че г. Такевъ има право да посочи доказателства. Този въпросъ е разрешенъ съ опредѣлението на Татарпазарджишкия съдъ, съ което сѣж провъзгласени избранитъ. Всичкиятъ, които говориха, разбиратъ толкова отъ право, колкото и азъ, и затова мога да кажа думата си. Г. Такевъ е подгласникъ. По силата на алинея последна на чл. 125 отъ избирателния законъ, подгласникътъ г. Такевъ нѣма правото, дадено на предшествувания кандидатъ г. Статевъ, да посочва доказателства. Само на

г. Статевъ е дадено право да посочи доказателства по силата на този членъ отъ избирателния законъ. Спазенъ е законътъ, защото отъ следователя е искано отъ г. Статевъ да посочи доказателства, и такива не сѣж посочени. Следъ като г. Такевъ е билъ провъзгласенъ за избранъ, не може да иска да посочи нови доказателства. Само единъ месецъ преди изборитъ, вие измѣнихте избирателния законъ и създадохте централната листа. Ако искахте да създадете ново положение въ последната алинея на чл. 124, вие щѣхте да кажете, че когато избраниятъ се откаже, този, който иде следъ него, има право да посочи нови доказателства. Щомъ нѣма такъвъ текстъ, не може.

Вие чувствувате, че не можете да застанете на базата на закона и заради това пледирате за човѣщина. Това го каза г. Стойчо Мошановъ още при разглеждането на избора въ комисията. Тамъ г. Мошановъ каза: „Най-после, защо да не се даде възможностъ и на този, който фактически ще бѣде изхвърленъ отъ Парламента, да посочи доказателства?“ Ние тукъ нѣма да правимъ благодеяние; ние тукъ не сме дошли да тълкуваме законитъ така превратно, че да измѣнимъ тѣхния текстъ, както каза г. Родевъ. Ние не можемъ да дадемъ право на тѣзи, които единъ пътъ вече сѣж посочили доказателства, да посочатъ наново такива.

Смѣтамъ, че, отъ формална страна, правилно е да бждатъ касирани изборитъ въ тѣзи четири села.

Отъ друга страна, азъ не мога да разбера какъ може единъ юристъ да застъпва тезата, че не било утвено, дали извършенитъ нарушения въ тѣзи села иматъ връзка съ избора, когато въ следственото дѣло е установено, че наранениятъ съ куршумъ отъ стражаря се е мѣчилъ да отмѣсти едно дърво, което прѣчело да мине автомобилътъ, който е каралъ агитаторитъ на Народния блокъ.

Азъ смѣтамъ, че както отъ формална, така и отъ фактическа страна има нарушение на закона, отъ туй следва да бжде касиранъ изборътъ въ тия четири села, за да се даде възможностъ на избирателитъ имъ свободно да проявятъ своята воля. (Рѣжоплъскания отъ мнозинството)

Правя предложение да бждатъ прекратени дебатитъ.

Нѣкой отъ работницитъ: Искаме да чуемъ и демократитъ по този въпросъ. Нека се изкажатъ и тѣ. Защо мълчатъ?

А. Капитановъ (з): То не е моя работа.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Които приематъ предложението да се прекратятъ дебатитъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Г. председателю! Струва ми се, че десетъ души не сѣж говорили, и, въ такъвъ случай, не могатъ да се прекратятъ дебатитъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Говорили сѣж г. г. Неновъ, Статевъ, Близнаковъ, Стойчо Мошановъ, Григоръ Чешмеджиевъ, Григоръ Василевъ, Гавриловъ, Родевъ, Еню Поповъ и Капитановъ — точно десетъ души.

Има думата народниятъ представителъ г. Владимиръ Такевъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ трѣбва да призная, че дълго време се колебахъ — и до последния моментъ бѣхъ въ колебание — да излъзя ли на трибуната, да дамъ ли азъ обяснения, като си мислѣхъ, дали вие нѣма да ги смѣтнете като последна дума на нѣкой обвиняемъ, на нѣкой подсъдимъ.

Х. Родевъ (нац. д): Това е вѣрно.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Азъ много скърбя, че моята личностъ се споменава тукъ отъ едни — съ лоши чувства, отъ други, мои другари — съ най-добри чувства. Но какво струва моята личностъ, г-да, въ тоя Парламентъ? Всѣкога съмъ се старалъ да бжда назадъ, да остана анонименъ въ онай областъ на деятелностъ, въ която азъ се подвизавахъ, и затова искрено ви говоря, че ми е твърде тежко, твърде неприятно, затеко чуввахъ моето име да се преплита въ езицитъ на г. г. ораторитъ.

Но азъ съмъ длъженъ да взема думата не за себе си. Азъ нѣма да защитавамъ себе си, защото азъ не съмъ обвиненъ нито въ дѣлото, нито преди изборитъ. Ако обърнете цѣлата преса, която има въ библиотеката, нѣма да намѣрите нито едно оплакване за ограничение свободата на агитациитъ въ законодателнитъ избори въ Пещерска околия, а най-вече нѣма да намѣрите моето име нейде да е посочено като име на лице, което организира ограничението на тая свобода, за да не кажа голѣмата дума — организира предизборния тероръ.

Г. Мариновъ (з): По този въпрос, г. Такевъ, ако позволите.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Азъ Ви моля да не ме прегрещавате. Всичкото време азъ гълтахъ като отровни лилюли думи, хвърляни по мой адресъ отъ лица, които, въпреки, за пръв път виждатъ моето лице сега на трибуната. Азъ търпяхъ. Моля да имате снизхождението къмъ менъ да изтърпите това, което ще ви кажа, защото то нѣма никого да оскърби и защото, най-главното, азъ не дойдохъ тукъ (Сочи трибуната), за да заблуждавамъ.

Азъ, г-да, се колебаехъ дали да взема думата още и затова, защото у менъ се бунтуваше чувството на сѣдия, старъ сѣдия, дългогодишенъ сѣдия, който е навикналъ не само да гледа на закона, но и да го чувствава съ цялото си същество. У мене се бунтуваше това чувство, когато азъ виждахъ, че трѣбва да се произнесатъ по избора въ Пещерска околия, въ който, тъй или иначе, и моята сѣдба ще бѣде засегната, лица очевидно не съ добри настроения, които не сѣ съблѣкли тамъ, въ кулоаритъ на Събранието, своята партийна одежда, за да турятъ тукъ тогата на политическия сѣдия. Не могатъ фактитъ да не се обсъждатъ съ спокойствие отъ гледището на закона, но и съ човѣшки чувства, защото се касае до човѣшки дѣла.

Г. г. народни представители! Съжалявамъ, че не е тукъ г. министърътъ на земледѣлнето, който нѣколко дни преди изборитъ бѣше направилъ събрание въ Пещера и — ако сѣ върни сведенията, които ми дадохъ — бѣше се произнесълъ: „Никѣде не намѣрихъ по-голяма свобода на движение, на агитация, отколкото въ Пещерска околия“.

Г. Мариновъ (з): Тукъ не казвате истината.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Азъ казвамъ: сведенията ми сѣ такива. Той може би ще ги потвърди.

Г. Мариновъ (з): Стражарътъ, който е стрелялъ, е братъ на Тирката и е осѣжданъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Но, казвамъ, заслужаваше ли и азъ да излизамъ тукъ да ви приказвамъ всичкитъ тия сладки и горчиви приказки, когато знаа, г-да, че стакто изборътъ се произведе до днесъ обещания сѣ давани на кандидатитъ, които следватъ следъ мене, че тѣ непременно ще дойдатъ въ Народното събрание? Ами единиятъ отъ кандидатитъ ние всѣки день го виждаме въ Народното събрание по-редовно, отколкото менъ, очаквайки съ благата надежда, че най-сетне ще дойде деньтъ Такевъ да излѣзе, за да влѣзе той. Сега, ако това е така, мислите ли, че на менъ не ми е досадно да излѣза тукъ да ви говоря, да ви давамъ разяснения, да обяснявамъ и да апелирамъ? Ако всичкото това, г-да, е предварително решено, какъвъ смисълъ има следственото дѣло, какъвъ смисълъ иматъ пренията, какъвъ смисълъ иматъ всичкитъ тия юридически диквизиции, които ставаха по чл. 124 и не знамъ кой още другъ членъ отъ избирателния законъ? Ами ако сѣ дадени обещания преди дѣлото да е постѣпило въ Народното събрание, преди да е разгледано, преди да е изучено, преди да е видѣно, има ли вътре онзи монструозенъ материалъ противъ Такевъ?

Х. Родевъ (нац. л): Това е недостойно обвинение срещу Парламента. Азъ го отблъсвамъ. Това сѣ инсинуации вече.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звѣни)

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Именно това чувство на незадоволство, бихъ казалъ на бунтъ въ душата ми, е много естествено. Защото азъ въ Пещерска околия нѣкой пришелецъ ли съмъ? Азъ въ Пещерска околия отъ невидѣлица ли дойдохъ? Менъ въ Пещерска околия централното бюро ли ме настани? Политически и партийни комбинации ли ме поставиха тамъ? Менъ избирателитъ въ Пещерска околия сѣ ме изпращали петъ пѣти тукъ; петъ пѣти последователно наредъ азъ съмъ избранъ народенъ представителъ отъ Пещерска околия. Само единъ пътъ пропаднахъ. Това бѣше презъ 1923 г., априлъ месецъ. И тогава въпреки, защото се чувствуваше отъ страна на правителството на земледѣлцитъ, че въ Пещерска околия ще бѣде мѣненъ тѣхниятъ успѣхъ, се постави начело на листата Райко Даскаловъ.

Г. Мариновъ (з): А сега вие поставихте г. Христо Стаевъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Отде накѣде? Райко Даскаловъ е една голѣма личностъ въ Земледѣлския съюзъ, единъ голѣмъ агитаторъ, известенъ отъ Северна България, отъ други мѣста. За какво дойде той въ Пещерска околия? За да си осигури едно мѣсто спокойно, кѣдето непременно ще бѣде избранъ, защото другаде би пропадналъ? Не.

П. Попивановъ (з): Защото е желанъ отъ земледѣлцитъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Очевидно е, г-да, че едно морално влияние трѣбваше да се упражни. И тогава азъ пропаднахъ. Но отъ тогава насамъ, както и въ избора преди този изборъ, въ 1920 г., произведенъ отъ тогавашния министъръ-председателъ Стамболийски, азъ бѣхъ избранъ за народенъ представителъ.

Х. Родевъ (нац. л): Tempora mutantur ei nos mutamur in illis.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Това не го говоря, за да изтъкна моята личностъ, а за да ви кажа, че азъ защитавамъ една позиция на пещерскитъ избиратели, които сѣ ми останали върни всичкото това време — 12 години.

А. Капитановъ (з): Пакъ ще Ви изберагъ, нѣма да изгубите.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Азъ не говоря за миналото, азъ говоря за себе си. Защото, г. г. народни представители, не е така лесно вие да се затвърдите 10—12 години, 4—5 мандата наредъ да бѣдете избирани все въ една и съща околия. Тукъ има млади, нови народни представители. Трѣбва да признаа съ скръбъ, че само тѣ взеха думата да говорятъ противъ нашия изборъ. Г-да! Азъ мога да излѣза, вие да останете. Превратноститъ на сѣдбата вие трѣбва да ги знаете. Утре азъ може да остана тукъ, а вие да останете вънъ, . . .

Х. Родевъ (нац. л) и други отъ мнозинството: Това е възможно.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): . . . ако по този начинъ вие процедурате, ако по този начинъ решимъ да процедураме.

Х. Родевъ (нац. л): Ако и ние изгубимъ довѣрието на нашитъ избиратели, същото ще стане, както съ Васъ.

Д. Нейковъ (с. д): Г. Родевъ! Г. Такевъ бѣше председателъ на парламентарната комисиия по провѣрка на изборитъ два пѣти и, като такъвъ, трѣбва да му признаемъ, се е държалъ най-лоялно и най-внимателно къмъ всички. (Възражения отъ мнозинството) Благодарение на него, много хора не бидоха касирани. Това да го знаете.

П. Попивановъ (з): Не става въпросъ за Такевъ, а за туй, редовенъ ли е или не е редовенъ изборътъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Въ продължение на 4 години презъ миналата Камара не минаха всички избори. На 25 избирателни околии въ продължение на 4-годишния периодъ на миналата Камара изборитъ не бѣха провѣрени.

Х. Родевъ (нац. л): Г. Нейковъ! Азъ не оспорвамъ Вашето твърдение, че г. Такевъ е билъ добросъвестенъ, когато е председателствувалъ тая комисиия, но това нѣма нищо общо съ съществуването на работата.

Г. Говедаровъ (д. сг): Вие му оспорвате правото да бѣде изслушанъ спокойно.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звѣни) Моля Ви се, недейте влиза въ ролята на председателя. Азъ знаа моята длъжностъ.

Г. Говедаровъ (д. сг): Знаете, но мълчите.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Респектирайте и Вие задълженията си, които имате, като депутатъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Г-да! Азъ съмъ длъженъ тукъ още съ първитъ си думи да направя едно възражение на това, което г. министърътъ на земледѣлнето, г. Гичевъ, каза завчера. И азъ скръбя, че той се е оставилъ да стане жертва на една измислица. Не той я е измислилъ, защото

той не е могъл да знае, но той се е оставил да бъде заблуден. Той каза, че аз, след една обиколка из Пещерска околия, като съм видял, че има опасност да изгубя избора, помолих съм да дойде в Пещера на първо място в листата министърът на земледелието г. Статевъ, та в нашата околия, като горска, той да повлияе, за да бъде взет изборът. Аз, г-да, от тази трибуна, по най-енергичен начин, отхвърлям това. Не само че не съм искал това, но аз съм изненадан. Аз не си дадох в първия момент съгласието, когато г. министър-председателят по телефона в 2 ч. в четвъртък ме повика, за да ми съобщи това решение на централното бюро. Това е истината. Аз му казах: моите приятели ще се докачат, ако искате да дойде г. Статевъ за водач на листата. Няма нужда. Г. Ляпчевъ ми каза, че те били решили всички министри да се кандидатира по на две места. И г. Статевъ, понеже бил кандидатирани няколко пъти все в Пещерска околия като кандидат на Националибералната партия, когато бяха всички заедно, той е пожелал да дойде пак там, за да не се каже, че отива като единъ пришелец, като единъ чужденец в друга околия, а понеже той си имал там приятели, щѣло да бъде естествено неговото кандидатиране. Казахъ на г. Ляпчевъ: моя отговоръ ще го имате по-късно. В 9 ч. вечерта ме повика пак по телефона. Той ще чете въ вестниците тия думи, които казвам от трибуната, и там, от неговото болнично легло, ще ги потвърди. Той ми каза: „Такевъ! Ти ми си единъ отъ най-близките хора; не ми създавай мъчнотии, доста ми сж другитъ“. Пращайте бързо, г. Ляпчевъ, му казахъ аз, документитъ на г. Статевъ, защото утре ние ще зарегистрираме листата. Това е истината, ако тя би имала някакво значение.

Аз, г-да, след изборитъ заминахъ за чужбина на лечение, но заминахъ напълно спокоенъ: не ставаше дума за касиране, за контестиране на нашия изборъ. Контестациитъ постѣпиха след като падна правителството, когато се създадох надежди, че може най-сетне новото правителство съ по-голяма строгостъ или съ другъ критерий да касира избора, и тогава тия, които подадоха контестации, кандидати за народни представители, да успѣятъ да се избератъ. Въпрѣки това, азъ бѣхъ спокоенъ; спокоенъ бѣхъ догдето се почнаха дебатитъ тукъ. Азъ 4 години наредъ председателствувахъ комисията по провѣрка на изборитъ. Никому не е по-добре известна тази психология на политическия съдъ, на тия попълзновения...

Х. Родевъ (нац. л): Г. Такевъ! Ще ми позволите да Ви коригирамъ малко. (Възражения отъ сговориститъ)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Нѣмате думата, г. Родевъ. Уважавайте единъ човѣкъ, когото трѣбва да изслушате.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Азъ Ви моля, да не разваляте ефекта на моитъ думи.

Отъ земледѣлцитъ: А-а-а!

Х. Родевъ (нац. л): Азъ искамъ да Ви коригирамъ въ единъ фактъ. Контестацията не е подадена следъ падането на правителството, а на 29 юний е постѣпила въ Народното събрание. (Глъчка)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Нѣмате думата, г. Родевъ. Права Ви бележка.

Х. Родевъ (нац. л): Г. председателю! Азъ отхвърлямъ Вашата бележка. Какъ г. Такевъ ме апострофира единъ-два пъти? Азъ не правя скандалъ, а една фактическа поправка.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ бѣхъ презъ всичкото време на избора въ Пещерска околия, понеже познавамъ въ подробности значението на едно такова дълбоко опорочаване, което може издѣно да разсипе единъ изборъ. Познава ми е оная атмосфера, онава раздражение, при което ставатъ изборнитъ борби въ България, въ които нѣкъде могатъ да станатъ дребни инциденти, обидни думи, закачки и прекалености. Но това, което е естествено въ борбата, само когато то приеме формитъ на едно флагрантно нарушение на избирателния законъ, въ смисълъ, че издѣно опорочи избора, само тогава изборътъ може да бъде застрашенъ и да бъде касиранъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: А старозагорскиятъ изборъ на Иванъ Ангеловъ какъ бѣше?

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Моля Ви се. — Азъ като председател на комисията по провѣрка на изборитъ имавъ възможностъ добре да изуча миналия Парламентъ и да вникна въ неговата душа, въ душата на ония, които влизатъ въ Народното събрание. И после можахъ, като представител на едно правителство, да влѣза въ контактъ и съ оппозицията и да видя какво става, г-да — отъ всички страни натиски, въ единъ или другъ смисълъ, за да се излѣзе съ едно решение въ лична угода на тоя или оня. Благодарение на обстоятелството, че едно време и азъ бѣхъ касиранъ депутатъ и знаа мъжката на касирания депутатъ, неправдата, която чувствава той, азъ взехъ покровителството на всички опозиционни депутати, чието касиране се искаше. Трѣбваше да се намѣри единъ човѣкъ, който да ги предпази.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Вие ли бѣхте тоя човѣкъ?

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Да, азъ бѣхъ.

И. п. Рачевъ (з): Ние искаме да Ви запазимъ и въ бъдеще, г. Такевъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Защото, г-да, и въ нашитъ срѣди, както сега и въ вашитъ, често пъти малко се държи за правдата, за истината, за престижа и, ако щете, за политическия интересъ на тоя или оня. Често пъти се подаваме, г-да. Поддавахъ се и наши хора. И трѣбваше да се намѣри една сила, която да се противопостави. Да ви изброявамъ ли случаитъ, въ които съмъ се противопоставялъ на желания за касиране депутати? Ами че националибералътъ Момчиловъ — той бѣше живъ касиранъ. Съ два гласа бѣше спечелилъ избора.

Т. Мечкарски (з): Съ единъ гласъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Съ два гласа. Малка ли бѣше тогава съблъзнътъ у правителственитъ кандидати отъ неговата околия да го касиратъ, и не бѣха ли липсали всичкитъ книжа, за да може да го касира тукъ комисията на формални основания? Азъ, като председател на комисията, не искахъ да се извърши тая неправда. Очевидно, правѣше се шарлатания, за да се извади изъ Парламента едно лице, което имаше право да бѣде депутатъ, макаръ и съ единъ гласъ, а не съ два гласа болшинство, да е спечелилъ избора. Ами азъ нѣма да ви разправямъ и другитъ случаи — наприкладъ, случая съ г. Муравиева. Той дойде единъ път при мене и ми каза: „Г. председателю! Защо не внесете моя изборъ въ комисията?“ — Кой сте Вие, казахъ му, защото не го познавахъ. — „Азъ, казва, съмъ Муравиевъ“. Защо, казвамъ, бързате да се внесе въ комисията Вашиятъ изборъ? — „Ами по-скоро да се види, какво ще става съ него“. Казахъ му: нѣмате интересъ да се внесе по-скоро въ комисията. „Но азъ, казва, ходихъ тамъ, изучихъ и видѣхъ, че нѣма нищо.“ Това е, казахъ, Вашето мнение; моето мнение е друго.

М. Райковски (з): Да, но въ Троянска околия имаше тогава избити хора.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Тамъ, г-да, бѣха станали нарушения на закона отъ самия мирови съдия. Той бѣше бърникалъ въ листата, бѣше изхвърлилъ единъ кандидатъ и бѣше поставилъ другъ. Комисията се произнесе за касирането на Муравиевъ, макаръ че той не бѣше кривъ, не бѣше въ нищо виновенъ, изборътъ му бѣше правилно произведенъ. Нѣкой си бѣше бъркалъ въ тая листа, безъ да знае Муравиевъ и бѣше му увредилъ

П. Попивановъ (з): Опозицията е правила тероръ надъ властятъ!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Моля! — Ние, г-да, не допуснахме да стане това касиране. Министър-председателятъ г. Ляпчевъ искаше лично да присѣтствува въ комисията, когато щѣ се разглеждатъ избори, по които има подадени контестации. Той не желаше да ставатъ касирания само за да се угоди на тоя или оня, или заради дребни работи, които въ сжщностъ не могатъ да иматъ никакво отражение върху изборитъ. Ами да кажа ли за избора на г. Стамболиевъ, вашия другаръ? Ами неговия изборъ пленумътъ щѣше да го касира, обаче г. министър-председателятъ отложи разглеждането му и втори път не го турна на дневенъ редъ. Ами това бѣше изборъ на опозиционеръ.

Да кажа ли за избора на социалиста и на вашия заместител Станко Панайотовъ въ Габрово, дето голѣми наши партизани — секретарѣтъ на Демократическия съговоръ бѣше кандидатъ тамъ — бѣха пропаднали? И не мога да кажа, че нѣмаше известни основания за касиране, но зависи презъ каква призма ще погледнете — отъ комаръ може да направите камила.

П. Попивановъ (з): Сигурно стражаритѣ сж били оранжеви!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Но и тамъ правителството не допуста касиране.

П. Попивановъ (з): Защо приказвате така, г. Такевъ? Щомъ говорите по този въпросъ, изяснете се. Вие засѣгате единъ въпросъ само тъй повърхностно. Че какъ така?

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Азъ цитирамъ тия случаи не за да ви омилостивявамъ; нѣма нужда въ дадения случай отъ това. Азъ ви казвамъ, защо съмъ спокоенъ. Защото смѣтахъ, че така изобщо ще се процедира, че така изобщо Парламентътъ ще се отнася къмъ изборитѣ, било тукъ, било въ комисията, било въ подкомисията — съ строгостъ, съ предпазливостъ, съ чувство на една голѣма политическа правда. Затова бѣхъ спокоенъ и затова азъ останахъ въ странство да се дѣкувамъ. Когато дойдохъ тукъ, заварихъ едно положение съвсемъ друго. Отивамъ при следователя, той ми казва: „Г. Такевъ, азъ щѣхъ да Ви призова, но Ви нѣмаше. Призовахъ г. Статевъ“. Но г. Статевъ, понеже не е участвувалъ въ избора — и азъ подчертавамъ това, че той не е участвувалъ — той нищо не знае за избора, нищо не е могълъ да каже. Избора азъ го произведохъ; азъ бѣхъ тамъ презъ всичкото време, азъ бѣхъ лицето, което можехъ да дамъ на следователя документи, факти, свидетели, които да противопостави на твърденията на кандидатитѣ мои противници, които сж подали констатациитѣ. Но, за нещастие, мене ме нѣмаше тогава. Фактътъ е този, че за тоя изборъ е произведено едностранично разследване. Нѣмаме едно съвършено следствие, не сж питани дветѣ страни.

Х. Родевъ (нац. л): Питани сж.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Моля. — Констататоритѣ сж посочили лица и сж питани само тия лица; не сж питани други лица, които азъ, който познавамъ избора, или мои приятели, щѣхме да посочимъ въ противовесъ и така събранитѣ пълни данни отъ дветѣ страни да се представятъ въ Народното събрание въ една завършена форма, за да може да се произнесе. Това е естественото, това е редното. Всичко друго е риторика, всичко друго е една форма. Истината е въ тия данни, които ние щѣхме да дадемъ. Ами азъ зная още едно. Мислѣхъ да го кажа, когато дойда до избора въ с. Дорково, защото той е гвоздеятъ на цѣлия споръ. Казвамъ ви, че ходихъ при следователя. Г. Докумовъ, който бѣше вториятъ кандидатъ на Народния блокъ, който е подалъ констатацията, сжщо е ходилъ да пита — не да насилва, но въ всѣки случай да пита — следователя: „Защо Вие не дадохте заключение да се касира изборътъ въ с. Дорково?“ — „Че защо ще дамъ такава заключение?“

Х. Родевъ (нац. л): Значи, заключението на следователя е обективно.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Не, случката въ Дорково нѣма нищо общо съ избора.

Г. Мариновъ (з): Какъ да нѣма? Има раненъ човѣкъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Това е единъ фактъ, който е станалъ вънъ отъ селото, който нѣма никакво отражение върху избирателитѣ въ селото.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. Такевъ! Извинете за единъ моментъ.

Г. г. народни представители! Понеже часътъ е 8, правя предложение да се продължи заседанието до свършване на точка пета отъ дневния редъ — изборътъ въ Пещерска околия.

Който е съгласенъ съ това предложение, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Сега, г. г. народни представители, азъ идвамъ до фактитѣ и надѣвамъ се, че вие ще дадете въра на това, което азъ съ една пълна откровеностъ на човѣкъ, който е билъ тамъ, ще кажа предъ васъ.

за да ви осажда, та да вземете едно правилно решение. Азъ пакъ ще повтора думитѣ, които съмъ казвалъ и другъ пътъ: решенията на Парламента трѣбва да се взематъ, като светото причастие, съ въра, съ благоговение; иначе вие ще турите динамитъ подъ Парламента и ще го хвърлите, заедно съ държавата, въ въздуха.

Нѣкой отъ мнозинството: Заради този изборъ!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Азъ така разбирамъ ролята на Парламента, съ такова уважение се отнасямъ къмъ него и затуй апелирамъ къмъ васъ по сѣция начинъ да се отнесете и къмъ избора на единъ вашъ другаръ, който съ това съзнание за значението на Парламента ви говори.

Г-да! Като видѣхъ, че г. Статевъ не е могълъ нищо да противопостави, защото не е знаелъ фактитѣ, азъ подадохъ едно заявление до председателя на комисията по провѣрка на изборитѣ. Виждате колко скромно съмъ постѣпилъ: не съмъ отишелъ предъ комисията да плидирамъ да утвърди избора, а само подадохъ едно заявление до председателя. Азъ искамъ да ви го прочета, за да видите съ каква лоялностъ, съ каква въра и съ каква надежда съмъ се обърналъ къмъ комисията, която провѣрява изборитѣ. То е кратко: (Чете) „Г. председателю! Противъ правилността на пещерския изборъ има подадени констатации отъ страна на пропадналитѣ кандидати отъ блоковата листа. Сждебниятъ следователъ при Татарпазарджишкия сждъ, натоваренъ да извърши сждебната анкета по тия констатации, ме е търсилъ, като страна въ спора, да представя възраженията си. Обаче азъ бѣхъ по това време на лѣчение въ странство и затова не можахъ да се явя предъ него. Явилъ се е г. Статевъ, но отговорилъ, че нищо не знае по дѣлото, защото фактически той не взе участие въ избора, а само водѣше листата. Затова не е могълъ да представи никакви свидетели, нито документи противъ оплакванията на касаторитѣ. Азъ, който съмъ действителниятъ избраникъ на Пещерска околия и провъзгласенъ за такъвъ, следъ отказа на г. Статевъ, моля да ми се даде възможностъ да дамъ предъ следователя нуждитѣ обяснения по констатациитѣ, както и да представя документи и да посоча свидетели за абсолютна невѣрностъ на оплакванията за нередовности въ избора. Понеже сждебниятъ следователъ е разпиталъ само лица, показани отъ противната менъ страна и е събралъ въ протоколитѣ си само тѣхнитѣ показания, затова следствието му е съвсемъ непълно и едностранично и не дава възможностъ да се извади отъ него правилно заключение за редовността или нередовността на избора. На това основание и съгласно чл. 124 отъ избирателния законъ, моля, г. председателю, изборното дѣло за Пещерска околия, преди да бѣде внесено за разглеждане отъ провѣрочната комисия, да се върне на следователя, за да ме разпита, като страна въ спора. По тоя начинъ комисията ще има предъ себе си едно завършено следствие съ всички данни, нуждни за да си състави правилно заключение. Надѣвамъ се, че молбата ми ще бѣде удовлетворена, защото азъ поради болестъ, т. е. по законни причини, отсъствувайки отъ България презъ време на сждебната анкета бѣхъ лишенъ отъ възможностъ да защита избора си отъ неоснователни и измислени обвинения“.

Азъ искахъ, прочее, преди да се внесе изборътъ тукъ, той да бѣде анкетиранъ отъ следователя. Председателътъ на комисията резолюира моето заявление: да отиде въ подкомисията, която да се произнесе. Нѣма да отида въ това, което каза г. Чешмеджиевъ. Заявлението не се внесе въ подкомисията, а се внесе въ комисията, която взе решение, че тия подробности сж излишни и че изборътъ трѣбва да бѣде касиранъ. Сега този изборъ е представенъ въ последната инстанция, на васъ, и затуй се плидира по него. Ако бѣше мѣрдованно само решението на комисията, нѣмаше защо да приказваме. Но понеже вие сте, които, независимо отъ решението на комисията, ще вземете решение, ние излъзохме, колкото можемъ, да ви докажемъ, не че е имало или не е имало насилие и пр., а че въ следствието има непровѣрени данни; че даже тия свидетели, чинто показания и събралъ следователътъ, свидетели, посочени отъ констататоритѣ, си противоречатъ: едни казватъ едно, други говорятъ противъ тѣхъ. Случката въ с. Дорково едни свидетели, посочени отъ констататора, я представяватъ по единъ начинъ, а другитѣ я представяватъ по другъ начинъ. Случката въ с. Корона — арестуването на застъпника на Народния блокъ — едни свидетели я представяватъ по единъ начинъ, бюрото на избора, официалното учреждение, което е направило дознание, я представява по другъ начинъ. За селото Ракитово едниятъ свидетель говори едно, другиятъ говори тъкмо обратното.

Нѣкой отъ мнозинството: Нѣма такива работи.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): За селото Нова-махала сѣщо. Азъ после пакъ ще се спра и върху самитѣ факти.

Е добре, г-да, ако това е така, не се ли налага вие да провѣрите кой отъ тия свидетели говори истината, кой отъ тѣхъ говори лъжи? Освенъ това, трѣбва да се събератъ данни и отъ наша страна, защото при следствието, макаръ че сѣ изслушани свидетели, посочени само отъ едната страна, не всички данни сѣ въ полза на касирането на избора. Какво екскорбитантно има въ това, което ние предлагаме? Къде е неправдата, къде е неоснователността на нашето искане? Че какъ така може да се касиратъ депутати, безъ една предварителна парламентарна анкета? Ами ако се извади единъ депутатъ отъ Парламента — може поавилно да се извади, може и неправилно да се извади — безъ да се направи парламентарна анкета, това е едно посѣгателство на цѣлия Парламентъ, не на личността. Ето защо се налага една провѣрка, толкозъ повече, че следствието е едностранчиво. Следователтъ е действувалъ правилно, както повелява законътъ. Той не прави разследване на фактитѣ; той разпитва само лица, които му сѣ дадени по единъ списъкъ. Нищо повече. Той не поставя свидетелитѣ на очна ставка, той не дава заключение.

При това положение, г-да, мислите ли, че моитѣ другари, които изтъкнаха нуждата отъ една анкета, искатъ това, като протекция на менъ, отъ чувство на другарство, за да запазятъ Такева тукъ, като тѣхенъ приятелъ? Не ще съмнение, че въ тона на речитѣ имъ, въ голѣмото имъ желание да се защити моя изборъ, прозира тѣхната симпатия и тѣхната обичъ къмъ единъ другаръ, но въ сѣщностъ правдата въ думитѣ имъ е, която трѣбва да се вземе подъ внимание. Това, което тѣ искатъ, иска го самата истина, то е въ интереса на истината. Това е сѣщността на въпроса, който въ Народното събрание трѣбва да се изтъкне.

Сега, г-да азъ обещавамъ много накратко да направя една екскурзия върху фактитѣ, които се изнесоха тукъ и върху които почива искането, действително извънредно, да се пристѣпи — трѣбвало, не трѣбвало — къмъ касирането на избора. Голѣмата случка, която и въ противнитѣ вестници, и тукъ се изтъкна като най-голѣма, като неоспоримъ аргументъ, достатъченъ да се касира изборътъ, е случката, която е станала въ с. Дорково. Ще ми позволите да я опиша, защото азъ съмъ свидетелъ на нея. Тя е станала по следния начинъ.

Х. Близнаковъ (нац. л): Значи и Вие сте били тамъ!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Да. Азъ говоря съ познаване на работата. Ако се съмнявате въ моята добросѣвѣстностъ...

Х. Близнаковъ (нац. л): Съвсемъ не се съмнявамъ, но преди малко казахте, че не сте присѣтствували.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Не съмъ казвалъ, че не съмъ присѣтствувалъ. Азъ бѣхъ навсѣкжде. Бѣдете търпеливи, изслушайте ме, и ще научите и други работи, г. Близнаковъ. Но тая случка, която стана тамъ, намъ повреди; тя най-много възмути менъ, ако щете най-много тя опечали мене, затова защото въ тая околия азъ не желя името на Такевъ да е свързано съ нараняване, съ кърви, съ тероръ. Въ цѣлата преса нѣма да намѣрите едно оплакване въ това отношение. И министертъ на земледѣлието ви каза за свободата на избора въ тая околия. Азъ нѣмахъ нужда да употребявамъ нѣкакви извънредни мѣрки;...

Г. Мариновъ (з): Защото имаше 200 души стражари горски и полски!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): ... може и азъ да съмъ се заблуждавалъ, както въ известни случаи всички сме се заблуждавали, че имаме грамадно число гласоподаватели, но азъ имахъ вѣрната и надеждата, че ще излѣза съ успѣхъ въ избора и затова не ми трѣбваша никакви насилнически мѣрки. Ако азъ бѣхъ лице чуждо на нашата околия, непознато никому, ако не бѣхъ свързанъ отъ рождение съ нея, ако не бѣхъ свързанъ и като депутатъ отъ 12 години съ всички хора отъ всички партии, отъ всички общини — знаете каква е работата на народния представителъ, който го туря въ контактъ и въ връзка съ всички хора въ околията — може би нѣмаше да имамъ вѣра, че ще излѣза въ избора. Но тая случка въ с. Дорково, която се експлоатира, ако я разгледате съ спокойствие, вие ще я вземете не като единъ аргументъ противъ менъ, а като аргументъ

въ моя полза. Вие ще видите, че никой не е ималъ интересъ, никой не е ималъ тази абсурдна задача да повреди на своя собственъ изборъ съ такива едни сѣдства.

Въ Чепинското корито азъ бѣхъ въ последнитѣ дни преди избора. Обикаляхъ го много пѣти, но въ последнитѣ дни преди избора, въ четвъртъкъ, петъкъ, сѣбота и недѣля, азъ бѣхъ тамъ. Презъ всичкитѣ дни блоковитѣ партии развиха действително една голѣма деятелностъ, и не само въ Чепинско, но въ цѣлата Пещерска околия. Четири автомобили, препълнени съ хора на четиритѣ блокови партии, сновѣха по всички села, по всички друмища. Това бѣше едно шествие, на нѣкои мѣста дори карнавално. Никой никого не спрѣ, никому прѣчка не се направи, отъ никъде оплакване нѣма.

Въ Чепинското корито — сѣщото. Въ всичкитѣ села имаше това движение, правѣше се тая агитация, тая голѣма пропаганда, да я кажемъ, съ всички сѣдства, които партийнитѣ деятели могатъ да измислятъ: публични речи, частни разговори, събрания въ читалища — всичко бѣше използвано все въ толѣмъ алай, вървѣха заедно по 4—5 автомобили.

Г. Мариновъ (з): А защо ходѣха по 5 автомобили?

И. п. Рачевъ (з): Защото никой не смѣеше самъ да трѣгне.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Никъде въ констестациитѣ не се говори, че нѣкъде е била ограничена свободата на избирателитѣ. Това, г-да, показва едно — разберете ме — че азъ нѣмахъ никакво опасение за изборитѣ. Може би азъ се заблуждавамъ, но азъ не мислѣхъ, че изборътъ ми е въ опасностъ и ще пропадне. Цѣлата властъ бѣше наша, следователно можехъ да я туря въ движение и да спра всичко това, което прави опозицията. Но азъ нищо подобно не направихъ. И никой не се оплаква тукъ отъ нищо подобно.

И. п. Рачевъ (з): Вие не можахте да спрете народното негодувание.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Ако искате, разберете ме! Азъ трѣбва да изчерпя известни нѣща, за да ви стане ясно всичко.

И тъй, г-да, до сѣбота вечерта нѣма никакво оплакване за ограничаване свободата на агитацията.

Г. Мариновъ (з): А телеграмитѣ до Вътрешното министерство?

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Какво става, обаче, въ недѣля? Ето тукъ е случката, взета така изолирано и свързана съ гласуването въ тоя день. Когато тя стана, азъ, въ сѣщия тоя день, питамъ кмета: защо си поставилъ стражаря и пѣдаритѣ на края на селото, за да не могатъ да дохаждатъ отъ вънъ хората? Той ми каза буквално следното: „Г. Такевъ! Имамъ сведения, че ще дойдатъ отъ Лѣджене много хора тукъ не за да агитиратъ, но за да насилватъ, за да правятъ въ избора известни вълнения.“

А. Капитановъ (з): Надъ властѣта! Хайде холанъ!

Х. Родевъ (нац. л): Не му ли се изсмѣхте на акъла?

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Той ми каза още следното: „Г. Такевъ! Случката въ Говедарци стана, защото дойдоха хора отъ чуждо мѣсто, защото дойдоха хора отъ Пазарджикъ въ деня на избора. Азъ зная кои ще дойдатъ отъ вънъ, тѣ ще направятъ скандалъ, ще опорочатъ избора и затуй азъ вземахъ тия мѣрки, затуй дадохъ заповѣдъ, заранѣта, чужди хора да не дохаждатъ въ селото“; ...

А. Капитановъ (з): И като влизатъ, въ селото да ги сѣрбчатъ съ куршуми!

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Бѣдете спокойни!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): ... „боейки се да не дойдатъ външни хора, които ще намѣрятъ нашитѣ хора срещу себе си, азъ дадохъ тая заповѣдъ. Ще дойдатъ отъ вънъ 10 души, които нѣматъ значение и влияние въ своето село, които напущатъ селото си, за да ходятъ по чужди села — има ги такива артисали хора — а азъ не желяхъ да дойдатъ такива хора отъ чужди села, защото ще се сбиятъ съ нашитѣ.“ Азъ не желяхъ да му направя упрѣкъ, но му направихъ упрѣкъ, задето, поради тази случка, изгубихме избора.

Какъ стана самата случка, г-да? Когато вие добре я схванете, ще видите, че тя не е нито инсценирана, нито е отъ такъв характеръ, какъвто искатъ г. г. ораторитѣ отъ опозицията да ѝ дадатъ.

Г. Мариновъ (з): Туй нѣщо идете да го разправяте предъ селянитѣ въ Дорково, за да Ви повѣрватъ!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Това, което ви говоря, г-да, е отъ книгата по дѣлото.

Г. Мариновъ (з): Вие, г. Такевъ, какво направихте, когато се яви застъпникътъ отъ Дорково и Ви се оплака, че е битъ и бузата му е отекала?

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Азъ ще Ви кажа. — Кметътъ, г-да, поставилъ стражаръ и двама пѣдари на единъ километъръ далечъ отъ селото, съ заповѣдъ: „Външни лица, освенъ кандидатитѣ за народни представители, нѣма да пуцатъ“. Свидетелитѣ потвърждаватъ това. И самитѣ стражари казватъ: „Поставиха ни да не пускаме външни хора.“ Това го приемамъ. Обясненията на кмета сѣ тия: той не иска да пуска външни хора, защото искали да правятъ скандали. Въ това време, г-да, действително кметътъ е ималъ отъ нѣкъде сведения, че ще дойдатъ външни хора; фактитѣ после потвърдиха това.

Въ 6½ ч. азъ бѣхъ въ Лѣждене, когато още никого нѣмаше по улицитѣ, и като стоехъ тамъ предъ единъ затворенъ дюкянъ, мина г. Докумовъ съ единъ автомобилъ пълненъ — препълненъ съ хора и замина съ този автомобилъ нататъкъ. Това бѣше къмъ 6—6½ ч. Следователно, кметътъ е ималъ вѣрни сведения, че ще дойдатъ външни хора.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Страшно нѣщо!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Нѣма нищо страшно. Азъ ви казвамъ, какъ е станала случката. Ще видите, кое е страшното!

Дохождатъ въ края на селото 6 души: г. Докумовъ и още други петима — всичко 6 души.

Г. Мариновъ (з): Опозицията ще бастиа селото!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): И за да не може да мине автомобилътъ, за да спре — не е казано за Докумова или за този, за онзи, а е казано за външни хора — турили една греда. Стражарътъ вдига рѣще и имъ казва: „Стой! Имамъ заповѣдъ да не пуцамъ външни хора въ селото, освенъ...“

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Правителствени хора.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): ... кандидатитѣ за народни представители.“ Не правителствени хора. Това, което ви казвамъ, е отъ показанията, г-да!

Но какво става сега? Тѣ спиратъ, понеже не сѣ могли да вървятъ — има греда — всички господа нарипватъ отъ автомобиля и тогава ранениятъ Заваринъ Пѣвѣ, едно лице — не е прилично отъ тая трибуна да кажа, но ако вие направите една анкета, дѣлото Чепино ще ви каже, каква е репутацията му — едно лице, което е лежало въ затворитѣ, което изобщо нѣма репутация на единъ действително партиенъ човѣкъ, рипва съ револверъ въ рѣжа. Всички рипватъ отъ автомобиля и се нахвърлятъ върху стражаря съ револвери въ рѣже.

Г. Мариновъ (з): Нѣма защо, тогава, другата стража въ Дорково да си хвърля формата и да се възмущава.

А. Капитановъ (з): (Къмъ д-ръ В. Такевъ) Прочетете съдебно-медицинското свидетелство, за да видите, отъ какво разстояние е станало нарязването.

Х. Родевъ (нац. л): (Възражава нѣщо)

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Г. Родевъ! Вие ме оскърбявате, когато казвате, че това, което говоря, било измислици! Какви измислици? Азъ цитирамъ текстуално показанията на свидетелитѣ на Докумова.

Азъ ви давамъ картината. Следъ туй ще ви прочета показанията. Една дума не измислямъ.

Х. Родевъ (нац. л): Това е Ваше мнение.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Тѣ се нахвърлятъ върху него. Едни отишли да вдигнатъ прѣчката, а Поповъ и Заваринъ Пѣвѣ се нахвърлятъ върху стражаря. Стражарътъ се дърпа назадъ съ пушката и казва: „Назадъ, назадъ, назадъ!“ Тѣ вървятъ къмъ него, и тогава той грѣмналъ и ударилъ въ корема Заваринъ Пѣвѣ.

Г. Мариновъ (з): Преди да грѣмне, падналъ ли е, защото г. Стойчо Мошановъ казваше, че, като се дръпналъ, падналъ, и пушката изгрѣмѣла. Единъ отъ двамата лѣже — или Вие, или той.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Ако ми е дадена думата за обяснение, оставете ме да се обясня. Това го говори свидетелъ, който е билъ въ автомобиля. Стражарътъ се дръпва назадъ и имъ казва: „Назадъ, назадъ, назадъ!“ Защо имъ казва „Назадъ!“? — Много естествено: защото се нахвърлятъ върху него.

Г. Мариновъ (з): Не само на него, и на мене сѣ казвали „Назадъ!“

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Стражарътъ се дръпва и казва: „Назадъ, ще стрелямъ!“, стреля и ударя Заваринъ Пѣвѣ въ корема. Тогава всички се нахвърлятъ върху него, улавятъ го, ...

Г. Мариновъ (з): Нищо подобно!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): ... взематъ му пушката и я счупватъ о тѣлото му. Главата му е направена на пестилъ и ребрата му сѣ счупени.

Е. Поповъ (з): Кой твърди това?

Г. Мариновъ (з): Кѣде е казано това?

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Тукъ, въ дѣлото.

Г. Мариновъ (з): Тукъ сѣ показанията, нищо подобно нѣма!

А. Капитановъ (з): Кой свидетелъ го казва, г. Такевъ? Стражарътъ трѣбваше да има медицинско свидетелство за това. Пушката трѣбваше да бѣде приложена къмъ дѣлото, като веществено доказателство. Кѣде е пушката? Нищо подобно нѣма!

Х. Родевъ (нац. л): Ето, заповѣдайте, г. Такевъ, давамъ Ви следственото дѣло (Занася го на трибуната), покажете кѣде пише това?

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Г-да! Вие виждате какъ това, което ви говоря азъ — ако е вѣрно — действително почва да влияе върху вашата съвѣсть.

А. Капитановъ (з): Ако е вѣрно, счупената пушка щѣше да бѣде приложена къмъ следственото дѣло като доказателство.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Тя е въ паркета, счупена на две.

Г. Мариновъ (з): Кажете кѣде е казано това въ следственото дѣло?

А. Капитановъ (з): Никѣде въ дѣлото не се говори за счупена пушка.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля ви се, г-да!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Понеже това е най-важниятъ фактъ, слушайте обясненията, които ви давамъ. Това сѣ най-важнитѣ показания.

Г. Мариновъ (з): Намѣрете ги въ дѣлото и ни ги покажете. Ние не можахме да ги намѣримъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Тѣ сѣ въ дѣлото, азъ лично ги провѣрихъ. — Стражарътъ пада, съсипанъ отъ бой, и пушката счупена на две парчета. Г-да! Заявявамъ ви: ако

председателството изпрати една телеграма на прокурора, утре — каквото и решение да вземете, ще ме касирате или не — моята оставка до обяд е дадена, ако се установи, че пушката на стражаря не е счупена на две от тълото му. Искате ли по-голям доказателство от това? (Възгласи от земледелците)

Председателстващ Н. Шоповъ: (Звъни)

Т. Тонковъ (з): Хайде, изобличете ни тук публично с дѣлото, ако ние лъжемъ!

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Защо не искате да се провѣрятъ тѣзи работи?

Председателстващ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г-да, пазете тишина! Позволете на г. Такевъ да се защити, когато се иска касирането на избора въ неговата околия.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Става това. Стражарьтъ се вдига отъ тамъ и отива въ къщата на кмета.

А. Икономовъ (нац. л): Че нали е направенъ на пестилъ, какъ е отишелъ?

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Едва е отишелъ до тамъ.

Отъ мнозинството: А-а-а!

Г. Мариновъ (з): Когато е извиканъ фелдшерьтъ, той отива тамъ, превързва ранения и не поглежда стражаря.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Вие виждате, колко работи има тукъ неясни

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Сламката нѣма да Ви изведе на брѣга.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Мислите, че азъ лъжа, че азъ заблуждавамъ? Азъ, който видѣхъ ранения Пѣевъ, който видѣхъ Докумовъ и бития стражаръ, не лъжа и ви казвамъ: не да ме касирате — азъ самъ ще си дамъ оставката, ако председателството провѣри въ сѣда, дали действително е при следственото дѣло счупената на две от тѣлото на стражаря пушка и се окаже, че пушката не е тамъ. Това показва, че тѣ действително сж били съ едно желание да извършатъ тамъ нѣкакво насилие.

Когато е станала случката, азъ не бѣхъ въ с. Дорково, бѣхъ въ съседното село. Мене ме повикаха по телефона. Това ставя въ 7 ч. сутриньта, на единъ километъръ отъ селото. Кметьтъ до 8 ч. не съобщава нищо. Въ 8 часа азъ бѣхъ въ Лѣджене. Кметьтъ ме повика по телефона и ми каза: „Г. Такевъ, тукъ стана голѣма работа. Изборьтъ не ще може да се продължи. Стана убийство“. — А бе какъ стана тая работа? Азъ се смутихъ. Азъ имахъ всички интересъ да минатъ изборитѣ тихо, да нѣма отлагане, да нѣма другата недѣля пакъ изборъ. Вземамъ единъ автомобилъ и отивамъ въ селото. И какво заварихъ въ селото? Единъ слухъ се прѣсналъ, че Заваринъ Пѣевъ билъ убитъ. Това бѣше смутило всички Борисъ Докумовъ и неговитѣ другари бѣха на площада и викаха колкото имъ гласъ стига: „Кървавиятъ Сговоръ извърши убийство“. Това, онова — митингъ.

Т. Тонковъ (з): Много сж излъгали!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Слушайте! — Едно голѣмо възмущение, една голѣма уплаха, по-скоро, имаше въ нашитѣ хора, защото ги обвиняваха, че сж извършили убийството. Азъ стигнахъ тѣмо въ този моментъ. Заварихъ Докумовъ, заедно съ неговитѣ другари и съ една голѣма навалица отъ хора, на които държеше речъ. Азъ казахъ на Докумовъ буквално тѣзи думи — съ него ние нѣмахме никаква разправа — : Докумовъ, защо стана причина тукъ единъ Вашъ привърженикъ да пострада?

А. Капитановъ (з): Който грѣмналъ, не е причината, а който отишелъ насреща — той билъ причината!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Нали знаешъ, казвамъ му, този, който си довелъ! Той се оплакваше, че не ги пушчали да влѣзатъ въ селото. Г-да! Стражарьтъ и пѣдаритѣ сж били поставени отъ кмета да не пушатъ други хора. Казахъ на Докумовъ: щомъ сж те пустили тебе, вмѣсто да хвърлишъ хората си въ борба съ стражаря, прилично бѣше, за да се избѣгнатъ скандалитѣ, да оставишъ хората тамъ и да отидешъ при председателя на бюрото да се оплачешъ.

А. Капитановъ (з): Ако го пустнатъ!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Какъ да не го пустнатъ! За него никой не е правилъ прѣчка. Казахъ му: отиди при председателя на бюрото, оплачи му се, съобщи му за случката. Тѣзи стражари изпълняватъ заповѣдь. Какъ Вие можате да нападате стражаря?

С. Йовевъ (д): Значи, нападнали го!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Значи не, а действително е билъ нападнатъ.

Х. Родевъ (нац. л): Той стрелялъ и убива, а Докумовъ билъ виновенъ!

А. Капитановъ (з): Сигурно съ счупената пушка го е убилъ!

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Азъ ви казвамъ това, което лично като наблюдател съмъ видѣлъ, но по-голѣми подробности има тукъ въ дѣлото, особено по нападението на стражаря. Ние съ Докумовъ се разбрахме. И нека да ви кажа една подробностъ. Докумовъ ми каза: „Ами тѣ не щатъ да избиратъ кмета Несторовъ, защото ги е мѣчилъ“, и не знамъ какво. Азъ казахъ: тѣ не избиратъ тукъ кмета, а избиратъ Такевъ; и се обърнахъ къмъ хората и ги попитахъ: „Кой има нѣщо противъ Такевъ?“ Никой нищо не каза.

А. Капитановъ (з): Намѣрили сте кога да ги питате! Когато има убитъ човѣкъ отъ стражаря. Смѣе ли нѣкой да каже?

Г. Мариновъ (з): Вашиятъ околийски началникъ, когато описва случката противъ Васъ и противъ бившия председател на окръжната постоянна комисия Ямболиевъ, разправя за нѣкакви позволени и непозволени права и т. н. Ако Вие това, което разпраяте тукъ, го разправите въ Корова, азъ Ви казвамъ, че ще Ви изгонятъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Господине, азъ желая да бждете и Вие 10 години народенъ представителъ . . .

Г. Мариновъ (з): И 20 години да бждете, пакъ нѣма да Ви простятъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Азъ Ви казвамъ: желая да бждете 10 години народенъ представителъ . . .

Г. Мариновъ (з): Какво влияние имате Вие?

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): . . . въ Сговора и останете неопегненъ, тогава азъ ще ви падна на колѣне. Имате време да дадете доказателства.

И. п. Рачевъ (з): Вие сами трѣбва да се откажете отъ този манлатъ, защото е окървавенъ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Случката е точно така, както я казахъ. Следъ това какво става? Успокоява се населението и отъ едната, и отъ другата страна, разтревожено отъ слуха, че има убийство, и продължава избора. И въ края на крайщата блокьтъ взема 300 гласа, а ние вземахме 100 гласа.

Нѣкой отъ националибералитѣ: Нѣма нужда отъ тази романтика. (Пререкания между Ц. Пупешковъ и П. Попивановъ)

Ц. Пупешковъ (д. сг): Я се погледнете! Кръвясали Ви сж очитѣ!

П. Попивановъ (з): Не се ли срамите?

Ц. Пупешковъ (д. сг): Имайте уважение къмъ човѣка, който се защитава. Наложете си търпение.

А. Капитановъ (з): Уважение трѣбва да има къмъ всички народни представители.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Това е срамота, което вършите. Малко човѣщина трѣбва.

П. Попивановъ (з): Кръвясаха ни очитѣ отъ вашитѣ побоища

Председателстващ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д-ръ В. Такевъ: (д. сг): Г. г. народни представители! Макаръ и да виждамъ, че не е спокойна срѣдата, която ме слуша и, следователно, става почти излишно, става безпредметно моето говорене предъ васъ, и че моето колебание да се кача на тази трибуна действително се оправдава, защото не виждамъ предъ себе си хора, разположени единъ часъ да чуятъ това, което азъ тукъ съ дни наредъ слушахъ отъ тѣхъ — при все това, ще кажа още нѣколко думи и, за да ви облекча, ще слѣза отъ трибуната.

Въ с. Корово, което е чисто турско, въ което нѣма нито единъ гласоподавателъ българинъ — понеже се експлоатиралъ, че не били пущани тамъ съ автомобили — азъ отидохъ заранѣта, преди да се открие бюрото. Следъ менъ дойде вториятъ кандидатъ отъ Земледѣлската партия г. Гуревъ. И той дойде съ автомобилъ. Азъ бѣхъ отишълъ самъ-саминъ. Малко подиръ менъ пристигна той. Бѣше единъ хубавъ, сънчевъ день. Гуревъ дойде при менъ и ми каза: „Г. Такевъ! Колко е хубавъ, колко е радостенъ днесъ изборътъ“. Той каза тѣзи думи, които могатъ да се провѣрятъ всѣки моментъ. Седнахме предъ турското кафене и той почерпи по единъ локумъ. Нѣколко души още ни заградиха. Азъ, правителствениятъ кандидатъ, той, опозиционниятъ кандидатъ, въ едно турско село, гдето все има значение влиянието на правителствения човѣкъ, седяхме заедно. Дойдоха и други. Виждатъ хората, че Такевъ и Гуревъ се разправятъ като приятели. Отидохме съ него изъ селото, отидохме и при бюрото, излѣзохме оттамъ, и азъ казахъ: г. Гуревъ, защо си довелъ тия хора отъ вѣнка, защо идете вие съ толкова хора отъ Лѣджене, защо сѣ нуждни, дали агитации ще правимъ днесъ; не биха ли станали скандали, ако и наши хора се вдигнатъ, защо идете отъ друго село да смущавате хората тукъ; нали въ този день на изборъ, веднѣжъ агитациитъ приключени, трѣбва да се създаде спокойствие въ селото, за да гласуватъ хората мирно и тихо; нали всѣка среща съ чужди хора може да предизвика скандали? Той ми каза, че това е така, и посѣветва своитѣ хора да се върнатъ. Азъ не казвамъ, че тѣ направиха нѣщо, но той съзна, че присѣствението на чужди хора въ селото може да предизвика мѣстнитѣ хора къмъ скандали; съзна, че това е нетактично, че никой не трѣбва да се тревожи, че трѣбва да се запази спокойствие, за да се оставятъ хората да изпълнятъ дълга си.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Съ тероръ.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Никакъвъ тероръ. — Азъ се качихъ на автомобила и си отидохъ. И когато стигнахъ въ Лѣджене, по телефона ми се съобщи, че е станала случка въ Дорково съ онзи автомобилъ, който отишълъ тамъ. Отъ тамъ има оплакване. Казахъ ви, че Гуревъ лично бѣше доволенъ; ходихме съ него, говорихме като приятели. Ако хората бѣха видѣли враждебно отнасяне къмъ опозиционния човѣкъ, другояче щѣха да се отнесатъ и тѣ къмъ него.

Следъ това има оплакване, че единъ отъ застъпникитѣ билъ вдигнатъ и заплашванъ въ съседна стая, дори било стреляно, за да го уплашатъ. Е добре, г-да, застъпникътъ изляга случката въ заявление до бюрото и се оплаква отъ това малтретиране; бюрото се вдига цѣло и провѣрява факта на мѣстото. Въ протокола на бюрото, подписанъ отъ всинца, отъ председателя, който е учителъ, и отъ двама членове, избрани по жребие, както и отъ застъпникитѣ, се казва, че като провѣрили, стражарътъ имъ билъ казалъ, че Гуревъ не билъ допуснатъ; понеже е турско село, било казано на стражаря: „Външни хора нѣма да пускашъ“, и като се явилъ единъ българинъ — въ турско село нѣма българи — той му казалъ: „Не можешъ да влѣзешъ“, но следъ като разбралъ, че е кандидатъ, пусналъ го. Много естествена случка. Бюрото прави справка и казва, че нито стрелба сѣ чули, нито побой сѣ видѣли. Вие твърдите, че е вѣрно това, което заявителятъ говори. Може да е вѣрно, г-да, но бюрото казва друго нѣщо, а има и други лица, които дойдоха при мене да ми кажатъ: „Това е лъжа, г. Такевъ, това сѣ измислило, това сѣ думи, казани отъ противници“. Е добре, заслужава ли да се провѣри, кой казва право — бюрото ли, онѣзи ли лица, които ще се посочатъ, за да говорятъ противното, или този, който е направилъ контестацията? Какво има да смущава вашата съвѣсть? Вие давате вѣра на едни показания, други ще дадатъ вѣра на други показания. Истината може да е съвсемъ друга. Ето, догдето не се установи тая истина, азъ нѣма да смѣтна, че се е вдигнало рѣка при пълно знание на работитѣ, и че съ спокойна съвѣсть се е посегнало върху мандата на пещерския народенъ представителъ. Това село, г-да, е турско. Та казва нужда има тамъ да се правятъ насилия? Ами при все това опозицията взема 50 гласа, а сега, въ последнитѣ избори за общински съветници, правителството взема тамъ всички гласове, а ние не вземахме нито единъ гласъ.

Т. Тонковъ (з): Така е навсѣкжде.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Защо? Защото почти сѣщата команда — запомнете, г-да — състояща се отъ кмета на Лѣджене, Бояджиевъ, отъ помощникъ-кмета му Банцалиевъ и отъ Гуревъ, както и отъ Заваринъ, сѣщиятъ, който бѣ раненъ, и още двама-трима души — отива въ с. Корово, когато се произвеждаха общинскитѣ избори, и не позволиха на нашитѣ тамъ да завѣрятъ листата си. Азъ бихъ казалъ, че тѣ сѣ извършили дивотия, защото не е имало нужда до такава степенъ да не допускатъ регистрирането на наша листа. Можеше нашитѣ да получатъ гласове тамъ, но тѣ нѣмаше да бждатъ толкова, че да взематъ общината въ рѣцетъ си. Това, което става, е прекалено. Тоя фактъ нека послужи за поука и на васъ. Право бѣше впечатлението на докладчика, който каза: „Какъ така Сговорътъ да вземе 200 гласа, а ние да вземемъ 50 гласа?“ Е добре, но това е турско село. Въ общинскитѣ избори вие вземахте всички гласове, а ние не взехме нито петъ гласа.

На още едно ще ви обърна вниманието: съ сѣщата тая кавалкада, която отиде въ с. Дорково, е било сѣщото това ранено лице. То е отишло и въ с. Корово, където не е позволило да се завѣри листа отъ нашитѣ хора. Това показва, г-да, какви сѣ изборнитѣ прийоми на тия хора тамъ. Имаме случката и въ с. Нова-махала, тоже турско село. И за това турско село г. докладчикътъ каза: „А бе, г. Такевъ, какъ така вие да вземете 200 гласа въ това село, а ние да вземемъ само 19 гласа?“ Ами вие знаете ли, че това село е турско, а отъ него пакъ сте взели на 21 юний кожда гласове, защото можехте и нищо да не вземете? Азъ познавамъ хората тамъ. Въ изборитѣ на 1 ноемврий блесна истината, г-да, и заслѣпи очитѣ на всички. Въ общинскитѣ избори вие вземахте 200 гласа, а ние взехме само 16 гласа. Разликата е само съ 3 гласа. Вие сте политически лица, вие сте партийни агитатори. Вие познавате условията, при които се движи изборната машина. Вие знаете какъ ставатъ изборитѣ и кжде какъ се гласува. И вие сами ще си дадете отчетъ, нужно ли е въ това турско село да употребява властѣта репресии, за да получи гласовѣтъ на населението. Азъ не ща да говоря за свидетелскитѣ показания, които едни други се опровергаватъ. Въ дѣлото по избора на едно мѣсто е казано, че единъ застъпникъ билъ върнатъ отъ бюрото, а самиятъ застъпникъ казва, че билъ въ крѣмтата и че му казали да си отиде. Ако вие отидете да провѣрите какъ е станалъ тоя изборъ, вие ще видите, какви сѣ били условията, при които е билъ произведенъ тоя изборъ — че тукъ иматъ значение личнитѣ връзки, влиянията, настроенята. И, най-после, при тая дислокация на гласовѣтъ отъ турското и българско население, можеше ли въ това село да се получи единъ резултатъ още по-лошъ за насъ? Какво искате вие повече днесъ? Въ с. Дорково защо искате повече гласове? Тамъ вие получихте 300 гласа, ние получихме 100. Искате да не получимъ нищо ли? Нима искате въ едно турско село да вземете всички гласове, а правителството да не вземе нищо? Ами това, г-да, единъ партиенъ човѣкъ не може да го допустне, защото е известно, защото се знае, че има известни пунктове, въ които правителството всѣкога взема почти всички гласове. Това е прословутата зестра, която се предава ту на едни, ту на други, които идатъ на властъ. Вие сега търсите кжде е опороченъ изборътъ въ тия села, само затуй, че ние сме взели почти всичкитѣ гласове.

Азъ се надѣвамъ, г-да, че ония, които биха дали най-малко кредитъ на думитѣ, които имъ казахъ, които не биха се усъмнили въ това, че азъ говоря истината тукъ, тѣ нѣма да оставятъ този изборъ безъ провѣрка, ако щете, даже безъ провѣрка на това, което единъ вашъ другаръ тукъ ви казва — безъ провѣрка на фактитѣ, които единъ народенъ представителъ, макаръ и опозиционеръ, лансира отъ трибуната на Народното събрание.

И съ тая вѣра, че Народното събрание ще вземе своитѣ мѣрки, за да се добере до истината, извънъ тоя материалъ, който е събранъ въ изборното дѣло, азъ си отивамъ спокоенъ. Ако ли, г-да, най-сетне наддѣлѣе, какъ да кажа, партийната страсть, ако ли най-сетне моитѣ думи нѣматъ убедителна сила за васъ, тогава ще направите това, което искате. Азъ ви казахъ: бѣхъ касиранъ, върнахъ се, и всички, които тогазъ вдигнаха рѣка за касирането ми, увѣрени съмъ, днесъ се разкайватъ за това, което направиха, защото и тогава нѣмаше причини, а трѣбваше едно болшинство да се състави. Направиха го. Нѣкой ще станатъ жертва. Политиката е такава, тя ще иска да изяде нѣкого. Може мене да изяде. Мене това нѣма да ме отчае или, ако ме отчае и се оттегля, другъ ще излѣзе. Политиката е една ламя, тя изяде хората. Днесъ мене ще изяде, утре може да изяде нѣкого отъ васъ, но това нѣма да ви спре да правите политика, да вършите агитации, да вършите обществена работа. (Рѣжкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващ Н. Шоповъ: Има думата г. министър-председателът.

Министър-председател Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Азъ слушахъ разискванията, които станаха по пещерския изборъ. Тѣ продължаватъ вече нѣколко дни, съ прекъсвания. Доста отдавнашенъ парламентаренъ деесъ, нека кажа, съмъ и, макаръ да не съмъ касиранъ никога въ 26-годишната си почти непрекъсната парламентарна дейностъ, всетаки винаги съмъ изпитвалъ чувствата на ония, които се подлагатъ на касиране. Тѣй се е случвало, че, бидейки избранъ повече въ опозиция въ продължение почти на 20 години, не сж ме гонили като опозиционеръ, защото си спомнямъ думата на покойния Петко Каравеловъ, че опозицията е скъпа стока. Въобще опозицията въ България има тежка съдба и мъчно иде опозиционеръ въ Народното събрание. Обаче колкото пъти съмъ билъ тукъ, въ Народното събрание, искалъ съмъ, колкото съмъ могълъ, съ слабите си сили още отъ началото на моя политически животъ, да установимъ известна практика, известна традиция по разглеждането на изборите.

Считалъ съмъ винаги, че Парламентътъ, когато ще разглежда изборите, не е съдия, а е съдебенъ заседателъ. Защото въпросите, които се решаватъ тукъ, сж въпроси, които се разрешаватъ по съвѣстъ. Обаче, г-да, винаги съмъ правилъ уговорката, че и съвѣстътъ на народния представителъ въ Парламента не е свободна, а тя трѣбва да се ръководи отъ известни законоположения, които сж установени, за да гарантиратъ правилното проявление на народната воля.

Нѣма да се впускамъ въ миналото да ви разправямъ много случаи. Ако вземете да проследите историята на насилията, на произволните касирания, ще видите, че тѣ сж много; по-малко сж, ако искате, законните или съвѣстните провѣрки на изборите. Но азъ разбирамъ, че народното представителство трѣбва да гарантира свободното проявление волята на народа, когато ще провѣрва изборите. Заради туй винаги съмъ билъ да се касиратъ избори, където има произволъ, ясно установенъ отъ властта. Билъ съмъ и противъ практиката, която имаше миналиятъ кабинетъ: да държи 16 избори неразгледани, смѣтайки, че така не касира избори, обаче държи въ чекмеджето неразгледани изборите въ 16 околии, където произволите бѣха много голѣми, да не се изнесатъ въ Народното събрание. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Въ това отношение трѣбва да бждемъ начисто.

Но тукъ се полагатъ днесъ конкретно нѣколко въпроса, по които азъ искамъ да си кажа думата. Г-да! Азъ вземамъ думата тукъ не като прокуроръ, не и като защитникъ въ процеса. Азъ нѣма нищо да заповѣдвамъ, нито да моля. Азъ искамъ да си кажа мнението по въпросите, които се полагатъ тукъ, и да оставя на народното представителство, всѣки по съвѣстъ да реши въпросите, които сж положени. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Азъ искамъ, собствено, да поставя въпросите тѣй, както смѣтамъ, че тѣ се поставятъ при тълкуването на избирателния законъ.

Г. г. народни представители! Отъ страна на опозицията се прави предложение за анкетиране на избора. То се поддържа отъ парламентарната група на г. Такевъ, както и отъ парламентарната група на социалдемократите. Другото предложение, това на комисията, е за касирането на избора.

П. Стоевъ (раб): Ами нашето?

Министър-председател Н. Мушановъ: Вашето е за касирането на цѣлия изборъ.

П. Стоевъ (раб): Да.

Министър-председател Н. Мушановъ: Азъ знамъ, че по принципъ вие сте за това, извинете. (Веселостъ)

Г. г. народни представители! Въпросътъ, който се полага отъ страна на ония, които искатъ анкетирането на избора, се черпи отъ чл. 124 на избирателния законъ. Фактически работата стои така: чл. 124 разпорежда, че когато има подадени заявления отъ избиратели срещу нередовност на избора, тогава съдебниятъ следователъ е длъженъ да започне следствие по фактите и да представи доказателства, докато дойде да се разглежда изборътъ въ Народното събрание. Обаче азъ ще отбележа, че законътъ по чл. 124 поддържа равноправие на страните, т. е. иска да разпита оня, който се тѣжи противъ нередовността на избора, но също — както се казва въ последната алинея на този членъ, което трѣбва да се отбележи — (Чете) „И въ единия и въ другия случай, податите заявления противъ правилността на избора, както и избраните кандидати, се считатъ за страни въ спора“ . . .

Отъ мнозинството: Избраните.

Министър-председател Н. Мушановъ: Избраните. — Искамъ да кажа, че законодателятъ е подложилъ този въпросъ не на еднолично разследване, а на принципа на състезателността. Ако оня, който смѣта, че е опороченъ изборътъ, се тѣжи, всетаки законътъ дава право на оногova, на когото изборътъ би билъ засегнатъ отъ туй разследване, също да си даде доказателствата. Върху туй споръ не може да има. Това е принципъ, легналъ въ разпоредбите на чл. 124.

Какъвъ е фактътъ въ настоящия случай? Изнесе се тукъ, че председателътъ на комисията, г. Бечевъ, билъ сложилъ една резолюция: „Подкомисията да се произнесе по въпроса“. По тоя случай се повдига въпросъ: дали е съобщено на първия избранъ, г. Статевъ, и трѣбва ли да се смѣтне, че е изпълненъ чл. 124, когато не е съобщено на подгласника г. Такевъ, който излиза като избраникъ вследствие на туй, че Статевъ приема избора по централната листа? Тѣй се полага въпросътъ.

Г. г. народни представители! И тукъ, както на много мѣста въ нашето законодателство, ние сме доста разбъркани. Отъ когато този въпросъ съществува, ние имаме едно ново постановление по избирателния законъ — за централната листа — че ако на избрания на две мѣста се касира при провѣрката на избора му изборътъ въ едно отъ тия две мѣста — онова, което си е запазилъ — той има правото да избере онова мѣсто, което е отстъпилъ, и оня, който е влѣзълъ вече въ Народното събрание, да си отиде. Това е нововъведението, което се прокара въ последната сесия, когато се гласува централната листа! Нѣкога, когато законодателятъ постановяваше този членъ, нѣмаше предъ видъ тия нови комбинации, които ние сме правили съ закона, безъ огледъ на този членъ. И когато тукъ се говори за избраните, то се разбира непременно, че се касае за ония, които сж избрани въ избора. Не може да има споръ, че по духа на закона, който е създаденъ преди нашите наредби, се е смѣтало, че трѣбва да се съобщи на оня, който е избранъ. На кого другиго ще се съобщатъ? Само на него. Иначе нѣма смисълъ. Съ факта, следователно, че следователътъ е съобщилъ само на г. Статевъ, той е изпълнилъ чл. 124 отъ формална страна.

Азъ нѣма да обвиня г. Статевъ, че той сега може да си играе, че той може да прави — не казвамъ това за него — мошеничество съ избора. Защото срокътъ по този членъ отъ закона за представяне на доказателствата е 7 дни, а по новите измѣнения на избирателния законъ, за да си избере едно лице мѣстото като народенъ представителъ по централната листа, може срокътъ да бжде единъ месецъ. И азъ, избраниятъ, мога да чакамъ, да не си представямъ доказателствата; знаейки, че съмъ избранъ отъ централната листа, нѣма да се защитавамъ, защото мѣстото ми е гарантирано. Не е такъвъ случаятъ. Но азъ искамъ да ви кажа, че има такива възможности при новия избирателенъ законъ и при съществуването на чл. 124 отъ него. Формално азъ приемамъ, че тѣй, както законътъ е направенъ, на избраниятъ е съобщено. Но ви казвамъ какви злоупотребления могатъ да ставатъ съ този членъ при новата избирателна система съ централни листи и при възможността, като се касира изборътъ на единъ народенъ представителъ, той да може да вземе мѣстото на онзи, на когото е отстъпилъ.

Но, г. г. народни представители, азъ ще ви обърна вниманието на другъ фактъ, на едно противоречие между чл. 124 отъ избирателния законъ и чл. 33 отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание. Строго казано, ако съпоставите този законъ съ правилника, ще трѣбва да решите едно — ако ли този законъ е по-старъ, отколкото правилника, разпоредбата на който е отъ 1909 г., тогава вие по избирателния законъ не може да имате парламентарна анкета на изборъ. Защото чл. 124 изрично казва: (Чете) „И въ единия, и въ другия случай податите заявления противъ правилността на избора, както и избраните кандидати, се считатъ за страни въ спора и се призоваватъ отъ следователя да представятъ доказателствата си въ 7-дневенъ срокъ отъ получаване съобщенията“. По-горе въ сѣщия членъ се казва: „По сѣщия начинъ се постѣпа и въ случаите, когато Народното събрание реши да анкетира нѣкой оспорванъ изборъ“.

Анкетата по разпореждане на чл. 124, може да бжде само съдебна, а правилникътъ за вътрешния редъ на Народното събрание казва, че може да се анкетира изборътъ съ парламентарна анкета, и положението става следното.

Ние имаме вече установена практика отъ Народното събрание, че анкета може да се извърши и отъ Парламента. Значи, приели сме, че за провѣрка правилността

на изборитѣ, правилникътъ за вътрешния редъ на Народното събрание е по-мѣродавенъ, т. е., че може, извънъ съдебната анкета по чл. 124 отъ избирателния законъ, да се извършва и парламентарна анкета. Чл. 33 отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание гласи: (Чете) „За провѣряване правилността на ония избори, които Народното събрание е решило да се анкетиратъ на самото мѣсто, избиратъ се анкетни комисии“ и пр. Значи, споредъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, можемъ да имаме парламентарна анкета, когато по чл. 124 отъ избирателния законъ тя е само съдебна. И ние имаме практика, че се допуска и парламентарна анкета. Имамъ вече прецеденти: по два избора допустнахме да се направи парламентарна анкета.

И тъй, г. г. народни представители, ние сме при следното положение. Отъ една страна имаме чл. 124, който иска състезание при провѣрка на нарушенията — дветѣ страни трѣбва да се състезаватъ.

Казано е въ сѣщия членъ, че на кандидата се дава 7-дневенъ срокъ да оспори. Ако пропусне срока, по една или друга причина — нѣма да влизамъ въ разбирателство на този въпросъ — има ли право Народното събрание да постанови, съгласно чл. 33 отъ правилника за вътрешния му редъ, анкетирание на избора? Г. г. народни представители! Никой не може да го оспори.

Г. Говедаровъ (д. ст): Практика има.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Въпрѣки всички дебати по сѣщество, въ което азъ, г. г. народни представители, нѣма да влѣза — нѣма защо да си приказваме партизански — положението е, че тукъ има констатирани насилия. Колкото и да искате да ги опровергавате, г-да, тѣ сѣ станали. Но какво значение ще иматъ по избора? Г. г. народни представители! Винаги сме признавали въ миналото, че насилия, които не могатъ да иматъ значение за резултата на избора, не сѣ основание за касирането му. Но тукъ, за нещастие може би, извършенитѣ насилия иматъ значение за резултата на изборитѣ, защото, като се прехвърлятъ гласовѣтѣ насамъ или нататѣкъ, ще има другъ резултатъ; ако тия насилия нѣмаха значение по избора, никой не би се занимавалъ съ тѣхъ. Но въпросътъ е следниятъ — и тамъ е спорътъ: ако поради една или друга грѣшка, каквато и да бѣде тя, дори фактическа, не е дадено на страната възможностъ да си представи доказателствата, Парламентътъ ще трѣбва да реши за себе си, свързанъ ли е той фатално съ 7-дневния срокъ по чл. 124 отъ избирателния законъ? Когато на заинтересования кандидатъ не дадатъ правото да си представи доказателствата, ще каже ли Народното събрание, което има право да анкетира, съгласно чл. 33 отъ правилника за вътрешния му редъ: срокътъ е фаталенъ? Този въпросъ, г. г. народни представители, предлежи да разрешите, за да се създаде съ това прецедентъ въ Народното събрание. По единъ другъ изборъ, фердинандския, кждето страститѣ бѣха много по-разгорещени, при който изборъ доказателствата бѣха ноторни и за касирането му можеше всѣки изведнѣжъ да вдигне рѣка, ние тукъ се спогодихме върху следния въпросъ: нека не оставяме правото на мълвата — макаръ че тогава законътъ бѣше нарушенъ — да се казва, какво ние сме желали произволно да касираме избори. И, г. г. народни представители — обръщамъ се къмъ болшинството — ние спечелихме, защото ако бѣхме касирали тогава избора, щѣха да ни хвърлятъ упрѣка и обвинението, че сме отишли въ острастяването си да прибързаве съ касирането на избора. И какво стана? Закъснѣхме съ единъ месецъ. Дойдоха тукъ разследванията, дойде анкетата и — нека признаемъ — самитѣ онѣзи, които бѣха заинтересовани, не взеха думата да поддържатъ правилността на избора, и законно той бѣ касиранъ.

Нѣкой отъ центъра: Пакъ спорихме малко по него.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че съ единия месецъ, съ който се забавихме, повдигнахме много повече авторитета на Парламента, особено на болшинството, което имамъ честта да ме поддържа (Ржкоплѣскания отъ мнозинството), отколкото ако бѣхме направили противното.

Като ви казвамъ, че всѣки е свободенъ да реши въпроса както иска — азъ знаа, колко мѣчно е да се бори съ съвѣстѣта на хората — азъ искамъ, собствено, тукъ за себе си да дамъ тълкувание, което смѣтамъ, че е правилно. Можемъ ли ние днесъ да кажемъ, че сме готови за касирането на избора, при даннитѣ, които имаме по дѣлото?

Х. Родевъ (нац. л): Да.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Вие казвате „да“, г-да. Но готови ли сте да кажете „да“ и по другия въпросъ — че въ това дѣло нѣма състезание? А състезанието е сѣществена гаранция въ провѣрката на изборитѣ. Не е казано какъ да става анкетата, но гаранцията е въ чл. 124 отъ избирателния законъ, който дава право на онзи, който е засегнатъ, да си представи доказателствата. А тѣ не сѣ представени.

Г. г. народни представители! Прави сме да кажемъ, че формалността по чл. 124 отъ избирателния законъ е изпълнена спрямо избирателя. Но нима тази формалност, която е формалност на закона, може да допълни сѣщината, която въ случая е: трѣбва да дадешъ възможностъ на спорящия да представи доказателствата си?

Г. г. народни представители! Воленъ е всѣки единъ да гласува така, както си е убеденъ, но смѣтамъ, че този изборъ, тъй гласуванъ, ще бѣде безъ състезанието, което е сѣщината на чл. 124 отъ избирателния законъ. Смѣтамъ, че по този въпросъ, по касирането днесъ и по свършването на въпроса, който всѣки единъ отъ васъ трѣбва да си реши, всѣки ще гласува по съвѣстъ.

Азъ не ща да казвамъ, че „политиката яде хората“, както уважамиятъ г. Такевъ завърши. За нещастие, политиката не, страститѣ на политиката сѣ унищожавали хората. Политиката е едно благородно дѣло, къмъ което трѣбва да се стремимъ. Азъ отъ политиката не бѣгамъ, нито съмъ бѣгалъ, защото моятъ животъ въ политиката, както и животътъ на много други хора тукъ въ политиката едно благородно дѣло, и макаръ и много очернено отъ нашитѣ партизански острастявания. Азъ желая да не направимъ политиката като ламя, която лде хората, а като срѣдство, което спомага на хората за постигане за себе си и за народа благосъстояние въ свобода, въобщо въ едно човѣшко развитие. Азъ не бихъ желалъ политиката да яде хората, и не бихъ искалъ никой отъ Народното събрание да излиза съ такава съзнание. Искамъ да кажа, когато има единъ път, който е по-бавенъ, но който води може би къмъ сѣщитѣ резултати, само че при изпълнение на всички онѣзи условия, които по сѣщината си трѣбва да гарантираме като Парламентъ, чини ми се, че може да се забави целта, но нека се подбератъ годни срѣдства.

Азъ не ща да предрешавамъ сѣдбата на г. Такева; най-малко искамъ да говоря на тая тема, на която говори г. Григоръ Василевъ — за значението на г. Такевъ, за неговитѣ връзки съ други, защото на тая тема ще кажа, че и азъ имамъ връзкитѣ си, за да не ги връзвамъ или развръзвамъ сега. Азъ отдѣлямъ този въпросъ отъ онѣзи въпроси, които трѣбва да се разрешаватъ. Азъ знаа въ миналото, спомнямъ си, още като младъ тукъ, когато Петко Каравеловъ трѣбваше да защити Рачо Петровъ, въпрѣки насилията, следъ като биде касиранъ Гендовичъ, и когато питахме съ г. Малиновъ, като млади хора: какъ става да се касира днесъ Рачо Петровъ, вчера Гендовичъ, той каза откровенно: „Да, но единиятъ е Гендовичъ, другиятъ е Рачо Петровъ“. Така е казано и така е записано въ дневницитѣ на Народното събрание. Азъ елиминирамъ тия въпроси. Смѣтамъ, че ние трѣбва да усвоимъ известна традиция, при която може да се пречуватъ партизанскитѣ страсти, за да можемъ да наложимъ единъ редъ при разглеждането на изборитѣ. Азъ никога нѣма да се стѣня да се касира единъ изборъ, когато виждамъ, че е опорочена народната воля, защото нашата целъ тукъ е да гарантираме свободата на народната воля, тъй често поругавана и постоянно изтезавана. И ако съмъ говорилъ, че тукъ стѣ три четвърти млади хора, то е за да осигуримъ отсега нататѣкъ тази традиция, че по тѣзи въпроси нѣма да следваме политиката, че „политиката яде хората“, ами ще следваме друга политика — да бждемъ обективни, да се пазимъ отъ острастявания, да искаме да гарантираме волята народна. Волята народна може да е поругана въ този изборъ, но като дойде въпросътъ по сѣщество, всѣки ще се произнесе.

Може би една анкета може да допринесе въ тази посока още повече доказателства. Мене не ме е страхъ отъ парламентарната анкета.

Г-да! Завършвамъ съ това: всѣки отъ васъ е свободенъ както си иска да гласува, защото този въпросъ е въпросъ на съвѣстъ, и моята длъжностъ тукъ не е да искамъ да ви влияя да гласувате така или иначе. Въ миналото съмъ ималъ такъвъ случай, като министъръ на вътрешнитѣ работи да защищавамъ покойния вече Иванъ Евстратиевъ Гешовъ, който при едно острастяване щѣше да бѣде касиранъ, сѣщо и покойниятъ Сарафовъ. Азъ съмъ виждалъ острастявания и отъ опозицията, и отъ болшинството.

Смѣтамъ, че всѣки предъ съвѣстѣта си трѣбва да се произнесе. Формалноститѣ сѣ изпълнени — на г. Статевъ е съобщено. Г. Такевъ се оплаква, че не му е съобщено, обаче той формално не е правъ, защото така повелява законътъ. Но за вота на Народното събрание не е важна формалността, а съвѣстѣта на депутата. Парламентътъ има възможностъ, дадена му е отъ правилника, да анкетира единъ изборъ. Всѣки отъ васъ ще си реши, може ли тая формалностъ да унищожи състезанието, изисквано отъ чл. 124. Ако вие приемете, че е въпросъ на съвѣстъ, а не на формалностъ, вие ще кажете, че не е дадена възможностъ на оня, който се оплаква, да си представи доказателствата.

Х. Родевъ (нац. л.): Dura lex, sed lex.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Родевъ! Вие си бждете на Вашето мнение, но, споредъ менъ, dura lex, sed lex е за сждилищата. Тукъ, обаче, е въпросъ на съвѣстъ на народния представителъ. Вие имате възможностъ, като съблюдавате законитѣ, разбира се, да се произнесете по съвѣстъ по въпроса.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. г. народни представители! По касирането на Пешерския изборъ има нѣколко предложения:

Първото предложение е на комисията: да се касира изборътъ въ избирателнитѣ секции: Дорково, Корова, Ракитово и Нова-махала.

Второто предложение е на г. Атанасъ Неновъ, представителя на Работническата партия, да се касира цѣлиятъ пешерски изборъ.

Третото предложение е на г. Христо Статевъ — да бждатъ приложени постановленията на чл. 124 отъ избирателния законъ, като се даде възможностъ на г. Такевъ да вземе участие въ следствието.

Четвъртото предложение е на г. Стойчо Мошановъ и на г. Григоръ Чешмеджиевъ, за произвеждане на парламентарна анкета на избора въ тия четири секции.

Х. Статевъ (нац. л. о): Г. председателю! Азъ оттеглямъ предложението си и се присъединявамъ къмъ онова за парламентарна анкета.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Ще положи на гласуване последователно предложенията.

Най-напредъ ще положи на гласуване предложението на комисията.

С. Мошансѣ (д. сг): Най-напредъ трѣбва да гласувате предложението за анкета. То трѣбва да предшества другитѣ предложения.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народнитѣ представители е съгласенъ съ предложението на комисията . . . (Възражения отъ сговориститѣ. Шумъ)

С. Мошановъ (д. сг): Правилникътъ изисква да се гласува по-напредъ предложението за анкета.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Откъде накѣде? Обяснете! (Шумъ)

Който отъ г. г. народнитѣ представители е съгласенъ съ предложението на комисията, да бждатъ касирани изборитѣ въ избирателнитѣ секции: Дорково, Корова, Ракитово и Нова-махала, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството. Възражения отъ сговориститѣ)

Възражавате ли? Ще гласуваме още единъ пътъ.

Който отъ г. г. народнитѣ представители е съгласенъ съ предложението на комисията, да се касиратъ изборитѣ въ избирателнитѣ секции: Дорково, Корова, Ракитово и Нова-махала, моля, да вдигне ржка.

Д. Нейковъ (с. д): Съ работницитѣ сте болшинство. (Възражения отъ мнозинството)

Х. Родевъ (нац. л.): Нѣма значение! Не сте само вие народни представители. И тѣ сѣ народни представители. Вашиятъ гласъ не струва повече отъ тѣхния. Недейте се отнася така.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Единенъ фронтъ образвахте.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Мнозинство, Събранието приема. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството. Възражения отъ сговориститѣ)

Г. Говедаровъ (д. сг): Г. председателю, ние оспорваме вота. Да се провѣри!

Г. Василевъ (д. сг): Провѣрете гласовѣтѣ. Нека стане поименно гласуване!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, г-да, азъ не желая по този въпросъ да остане съмнение.

Г. Мариновъ (з): Никой не оспорва.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Които сѣ съгласни сѣ предложението на комисията, да бждатъ касирани изборитѣ въ секциитѣ: Дорково, Корова, Ракитово и Нова-махала, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството. Възражения отъ сговориститѣ. Шумъ)

Г. Василевъ (д. сг): Да се преброятъ гласовѣтѣ. Споредъ правилника, когато има оспорване, преброяватъ се гласовѣтѣ. Да се преброятъ гласовѣтѣ. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Г. Василевъ (д. сг): Предлагамъ поименно гласуване. (Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, г-да, очевидно мнозинство е. Оспорвате очевидна работа. Ако желаете, още единъ пътъ да гласуваме. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Какъвъ споръ има? Председателстващиятъ обявява мнозинство. Оспорвате — добре. Ще се гласува чрезъ ставане на крака или ще се прочетатъ гласовѣтѣ отъ квесторитѣ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Дайте на гласуване противното!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Понеже при наличността на очевидно мнозинство се оспорва, азъ моля г. г. народнитѣ представители да позволятъ да гласувамъ още веднѣжъ. (Възражения)

Д. Нейковъ (с. д): Тия (Сочи работницитѣ) да отидатъ тамъ. (Сочи мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народнитѣ представители е съгласенъ съ предложението на комисията . . .

Д. Нейковъ (с. д): Съберете ги, г. председателю!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Това е непристойно, г. Нейковъ.

А. Капитановъ (з): Вие провокирате Парламента. (Голѣма глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, г-да, пазете тишина!

Който отъ г. г. народнитѣ представители приематъ предложението на комисията, да се касира изборътъ въ избирателнитѣ секции Дорково, Корова, Ракитово и Нова-махала, да станатъ на крака. Мнозинство, Събранието приема. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството. Пререкания между сговористи и земледѣлци. Голѣма глъчка. Сговориститѣ напускатъ залата съ викове „Позоръ!“ Ржкоплѣскиния отъ мнозинството и викове „Вънъ!“)

П. Стайновъ (д. сг): (Къмъ работницитѣ) Колко ви е цената на това продажничество?

Х. Родевъ (нац. л.): (Къмъ сговориститѣ) Много се отличите!

Н. Кемилевъ (д. сг): Вие сте въ съюзъ съ комуниститѣ.

Х. Родевъ (нац. л.): Мълчете Вие! Не ме карайте да си отварямъ устата. (Виковѣтѣ „Вънъ“ отъ мнозинството продължаватъ)

Н. Кемилевъ (д. сг): Азъ искамъ да подчертая, че вие и комуниститѣ сте все едно. (Силни възражения отъ мнозинството)

Председателствуващ Н. Шоповъ: (Силно звъни)

Н. Кемилевъ (д. сг): Комунистите отъ лѣво и радославистите отъ дѣсно сѣ въ единство. Да живѣе единството между комунисти и либерали (Силни възражения отъ мнозинството. Н. Кемилевъ и останалите сговористи излизатъ отъ залата, изпратени отъ мнозинството съ викове „вѣнъ“!)

Х. Родевъ (нац. л): (Къмъ Н. Кемилевъ) Кой стреля въ обществената безопасностъ?

П. Стайновъ (д. сг): (Къмъ мнозинството) Ето вашите съюзници. (Сочи работниците. Силни възражения отъ мнозинството) Ето вашите приятели. Вие сте съюзници съ тяхъ. (Излиза отъ залата при възражения отъ мнозинството)

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Следва да опредѣлимъ дневния редъ за утре.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Г. министъръ-председателю! Преди да опредѣлимъ дневния редъ, позволете да направя едно съобщение.

Г. г. народни представители! Бюрото на Камарата реши: „Като се има предъ видъ вотътъ на Камарата за касиране избора въ три секции въ Фердинандска околия, до произвеждане на изборите да не бждатъ допустнати въ Камарата като депутати нито г. Сапунджиевъ, нито г. Синигерски, който следъ касиране на тия три секции може да се счита за избранъ“.

И. Симеоновъ (д): Г. г. народни представители! Споредъ мене, това решение на бюрото на Камарата е не-правилно.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Щомъ се оспорва, бюрото на Камарата ще постави тоя въпросъ на разглеждане въ пленума. Така че изоставяме за сега тоя въпросъ.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Преди да постави бюрото този въпросъ за разрешение отъ пленума, нека се справи, дали не може да го разреши административно.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Бюрото ви предлага следния дневенъ редъ за утрешното заседание:

1. Трето четене законопроекта за измѣнение алинея втора на чл. 7 отъ закона за снабдяване войската съ коне и други животни.

2. Второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение чл. чл. 3, 210 и 280 отъ закона за митниците и чл. 9 отъ закона за митническата тарифа на вносните стоки;

3. Докладъ на комисията по провѣрка на изборите;

4. Второ четене законопроекта за контролъ върху картелите и монополните цени, и

5. Второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за събиране прѣките данъци.

Които г. г. народни представители приематъ тоя дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събра-нието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 21 ч. и 30 м.)

Подпредседателъ: Н. ШОПОВЪ

Секретарь: Т. ХР. МЕЧКАРСКИ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ